

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Jaanika Alevi

**OSANIKU JA AKTSIONÄRI HÄÄLEÕIGUSE PIIRANGU ISIKULINE
ULATUS**

Magistritöö

Juhendajad:
PhD Maris Vutt
dr. iur. Kalev Saare

Tallinn

2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. OSANIKU JA AKTSIONÄRI HÄÄLEÕIGUS	8
1.1. Juriidilise isiku organi otsus ja selle seos hääleõigusega	8
1.2. Hääleõiguse ja osalusõiguse eristamine	11
2. HÄÄLEÕIGUSE PIIRANGU LÄHTEALUSED JA EESMÄRK	16
2.1. Ühinguõiguslik hea usu põhimõte ja lojaalsuskohustus hääleõiguse piirangu lähtekohana.....	16
2.2. Hääleõiguse piirangu eesmärk.....	20
3. HÄÄLEÕIGUSE PIIRANGU ISIKULISE ULATUSE MÄÄRATLEMINE	26
3.1. Hääleõiguse piirangule allutatud isikud kehtivas regulatsioonis – grammatiline tõlgendus.....	26
3.2. Hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala laiendamine seotud isikutele	29
3.2.1. Hääleõiguse piirangu eesmärgist lähtuv isikulise kohaldamisala laiendamine ..	29
3.2.2. Tehinguline või seadusjärgne esindaja	32
3.2.3. Ühingu liikmeks olev seotud juriidiline isik	35
3.2.4. Seotud kolmandast isikust äriühing	38
3.2.5. Hääleõiguse piirangule allutatud isiku lähikondne.....	41
3.3. Olulise mõju kriteerium hääleõiguse piirangu isikulise ulatuse määratlemisel	44
3.3.1. Olulise mõju kriteeriumi sisu	44
3.3.2. Olulise mõju kriteeriumi rakendamine seotud juriidiliste isikute näitel.....	46
3.3.3. Olulise mõju kriteeriumi rakendamine esindajakonto kasutamise puhul.....	51
KOKKUVÕTE	58
THE PERSONAL SCOPE OF THE RESTRICTION ON SHAREHOLDERS' RIGHT TO VOTE (ABSTRACT)	63
LÜHENDID	70
KASUTATUD MATERJALID	71

SISSEJUHATUS

Osäühing ja aktsiaselts kui eraõiguslikud juriidilised isikud saavad oma taht realiseerida üksnes nende huvides tegutsevate füüsilistest isikutest moodustatud organite tegevuse kaudu.¹ Äriühingu tahte väljendamisel on keskne roll organite otsustel, mille tegemisel saavad osanikud ja aktsionärid osaleda, teostades oma hääleõigust.² Seega moodustab osanike ja aktsionäride hääleõigus kapitaliühingu juhtimisega seotud õiguste tuuma.³ Otsuse vastuvõtmine eeldab esmalt hääletamist ning lisaks peab otsus saama vastuvõtmiseks ka piisavalt hääli.⁴ Nii omab ühingu otsuste vastuvõtmise seisukohalt kesksust see, milliste osanike ja aktsionäride ehk ühingu liikmete⁵ hääli otsuse tegemisel arvesse võetakse, kuna just nende liikmete hääled on määravad ühingu tahte kujundamisel.

Olukorras, kui kapitaliühingul on rohkem kui üks liige, kelle kaudu ühingu tegelikku taht teostatakse, võib kõrgeima organi tasandil rääkida huvide paljususest, mis ei pruugi tihti olla omavahel kattuvad ehk ühesuunalised.⁶ Otsuste vastuvõtmisel kehtib kapitaliühingutes reeglina „enamus otsustab“ põhimõte, mis väljendub selles, et osanike ja aktsionäride pädevusse kuuluvates küsimustes tehakse otsuseid hääleteenamusega. Seega saab isik, kellele kuulub kapitaliühingus suurem osalus, ka suurema tõenäosusega saavutada enda soovitud tulemuse, mis võib ühtlasi anda enamusele võimaluse vähemuse arvelt eeliseid omandada.⁷ Teatud juhtudel, kui ühingu liikme huvid on ühingu omadega vastassuunalised, s.t esineb huvide konflikt, võimaldab seadus neutraliseerida liikme isiklike huvide mõju ühingu otsustele.

Huvide konflikti olukorrad on iseloomulikud eeskätt osäühingutele kui suletud kapitaliühingutele, aga ka väiksematele aktsiaseltsidele, mille aktsionäride ring ei ole suur ning omavahel võivad vastuollu minna erinevate huvigruppide seisukohad.⁸ Vältimaks seda, et organi liikmed tekitavad oma õiguste teostamise kaudu üksteisele kahju (eeskätt ühingu suhtes), kehtib organi liikmete vahelistes suhetes tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) §-st 32

¹ Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikool 2004, lk 4; RKKKo 4-19-2526/19, p 10.

² Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus ning hääle asendamine kohtulahendiga. Magistritöö. Juhendaja Kalev Saare. Tartu: Tartu Ülikool 2017, lk 8.

³ Saare, K. Hääleõiguse piirang kapitaliühingu huvide kaitse abinõuna. – *Juridica* 2016/9, lk 622.

⁴ Vutt, M. (viide 2), lk 9.

⁵ Parema loetavuse huvides kasutatakse käesolevas magistritöös osanike ja aktsionäride tähistamiseks ka koondmõistet “ühingu liige”.

⁶ Saare, K. (viide 3), lk 621.

⁷ Käerdi, M. jt. Ühinguõiguse revisjon: Analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 684.

⁸ *Ibidem*, lk 682; Saare, K. (viide 3), lk 621.

tulenev heas usus käitumise ja üksteise õigustatud huvidega arvestamise põhimõte.⁹ Olukordades, mille puhul esineb oht, et ühingu liige eelistab hääletamisel ühingu huvidele isiklike huve, on seaduses ühe tasakaalumehhanismina sätestatud hääleõigust piiravad normid.¹⁰ Selliste normide lähtekohaks on vajadus hoida ühingu tahe vaba selle liikmete isiklikust ja ühingule võõrast eri- ja erahuvist,¹¹ mis võiks ühingat kahjustada.

Eesti kehtivas õiguses on osanike ja aktsionäride hääleõiguse piirang reguleeritud vastavalt äriseadustiku (ÄS) § 177 lg-s 1 ja § 303 lg-s 1.¹² Need sätted sisaldavad loetelu juhtumitest, mille puhul eeldab seadusandja ühingu otsuse tegemisel abstraktset huvide konflikti ning näeb ette osaniku ja aktsionäri hääleõiguse välistamise. ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1 sõnastuse kohaselt on hääleõiguse piirangule allutatud üksnes osanikud ja aktsionärid. Nii tõusetub küsimus hääleõiguse piirangu kohaldamisest olukorras, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik ei ole ise ühingu osanik või aktsionär, vaid mõni liikmega seotud isik. Saksa õiguskirjanduses on taolist normide sõnastust kritiseeritud põhjusel, et see ei pruugi tagada hääleõiguse piirangu eesmärgi saavutamist ja seeläbi ka ühingu huvide kaitset.¹³ Lähtudes hääleõiguse piirangu eesmärgist, on seotud isikute puhul nii Eesti kui Saksa kohtupraktikas hääleõiguse piirangu isikulist kohaldamisala laiendatud.¹⁴

Kuivõrd juriidiliste isikute kohta käivad seadused hääleõiguse piirangu laiendamisele seotud isikute puhul täiendavat suunist ei anna, on isikulise kohaldamisala ulatusega seotud küsimuste lahendamine jäetud täna kohtupraktika ülesandeks. Kohtupraktika vähesuse tõttu on aga endiselt lahendamata paljud küsimused hääleõiguse piirangu laienemisest seotud isikutele, mistõttu ei ole ka välja kujunenud ühtseid kriteeriume ega põhimõtteid hääleõiguse piirangu isikulise ulatuse määratlemiseks olukordades, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik ei ole ise äriühingu osanik või aktsionär, vaid mõni liikmega seotud isik. Nii näiteks tõusetub küsimus hääleõiguse piirangu kohaldamisest juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik ei ole ise otsust tegeva ühingu liige, kuid omab osalust ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus.¹⁵ Samuti juhul, kui ühingu liige omab osalust lisaks kolmandaks isikuks olevas äriühingus,

⁹ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216; RT I, 31.12.2024, 48; Varul, P. jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tartu: Juura 2023, § 32 komm 1.

¹⁰ Saare, K. jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015, vnr 975.

¹¹ Käerdi, M. jt. (viide 7), lk 568; Saare, K. (viide 3), lk 622.

¹² Äriseadustik. – RT I 1995, 26, 355; RT I, 06.07.2023, 131.

¹³ MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG, Rn 92,93. – Heidinger, A., Leible, S., Schmidt, J. (hrsg). Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2023 (edaspidi: MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG).

¹⁴ Saare, K. (viide 3), lk 630; Käerdi, M. jt. (viide 7), lk 571; MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 92, 93.

¹⁵ Saare, K. (viide 3), lk 631.

kellega õigusvaidluse pidamist või tehingu tegemist otsustatakse.¹⁶ Küsimused hääleõiguse piirangu laienemisest tõusetuvad ka liikmega seotud füüsiliste isikute puhul.

Hääleõiguse piirangu isikulise ulatuse väljaselgitamise jätmine üksnes kohtupraktika ülesandeks eeldab seda, et ühingu vaates tuleb õigusselguse saavutamiseks igakordselt läbida kohtulik kontroll. Nii puudub ettenähtavus ühingu otsuste kehtivuse osas ning see, milliste isikute hääli tuli ühingu tahte väljaselgitamisel arvestada, selgub alles kohtumenetluses. Lisaks eelnimetatud ebaselgusele lisab see täiendavat koormust juba niigi ülekoormatud kohtusüsteemile.¹⁷ Liiatigi ei ole tsiviilasjades Riigikohtu lahenditele pretsedendi staatust antud,¹⁸ rääkimata madalamate astmete kohtutest. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 693 lg 2 kohaselt on Riigikohtu otsuses esitatud seisukohad õigusnormi tõlgendamisel ja kohaldamisel kohustuslikud üksnes sama asja uuesti läbivaatavale kohtule olukorras, kui Riigikohus on tühistanud ringkonnakohtu otsuse.¹⁹ Nii puudub ka kohtus läbivaieldud küsimuste puhul kindlus, et kohus edaspidi sarnastel asjaoludel samale järeldusele jõuab. Seetõttu tuleks autori arvates ebaselguse kõrvaldamiseks täiendada kehtivaid seadusi kriteeriumitega, mille alusel on võimalik hääleõiguse piirangu isikuline kohaldamisala kindlaks määrata ning hääletustulemused õigesti fikseerida juba otsuse tegemisel. Seejuures analüüsitakse töös, kas täpsem hääleõiguse piirangu regulatsioon ei ole teistpidi ebamõistlikult koormav ühingu juhatuse jaoks, kelle kohustus on kontrollida ühingu otsuste tegemise huvide konflikti esinemist.

Hääleõiguse piirangu isikuline kohaldamisala leidis käsitlemist ka ühinguõiguse revisjoni raames. Nimelt tegi töögrupp ettepaneku täiendada juriidiliste isikute kohta käivaid seadusi ja laiendada hääleõiguse piirangu isikulist kohaldamist selliselt, et viimane hõlmaks tehingu tegemist isikuga, kelle majanduslik huvi on hääleõiguse piirangule allutatud organi liikme huviga olulises osas kattuv või kelle suhtes organi liige omab olulist õiguslikku mõju (nt tegutsedes viimase esindajana).²⁰ Ka Saksa õiguses rakendatakse hääleõiguse piirangu isikulise

¹⁶ Saare, K. (viide 3), lk 631.

¹⁷ Riigikohtu esimees: kasvav töökoormus on kohtunikele üha suurem väljakutse. 03.06.2022. Kättesaadav: <https://www.riigikohus.ee/et/uudiste-arhiiv/riigikohtu-esimees-kasvav-tookoormus-kohtunikele-uha-suurem-valjakutse> (23.01.2025); Kõve, V. Õigus- ja kohtusüsteemi areng. Kohtute aastaraamat: 2019. Ettekanne kohtunike täiskogul 14. veebruaril 2020 Tallinnas. Kättesaadav: <https://aastaraamat.riigikohus.ee/oigus-ja-kohtususteemi-areng/> (25.01.2025).

¹⁸ Kõve, V. jt. (koost). Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017, § 436 komm 3.1.1 c).

¹⁹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197; RT I, 31.12.2024, 41.

²⁰ Käerdi, M. jt. (viide 7), lk 571.

ulatuse määratlemisel olulise (õigusliku) mõju kriteeriumit.²¹ Tegemist on ühe võimaliku lahendusega, kuidas täpsustada kehtivat regulatsiooni ning sätestada seaduse tasandil selgem suunis hääleõiguse piirangu ulatuse kindlakstegemiseks seotud isikute puhul. Selguse huvides tuleks siiski ettepanekut täpsustada osas, mis puudutab olulise mõju ja olulises osas kattuvate majanduslike huvide kriteeriumite sisustamist.

Käesoleva magistritöö eesmärk on teha kindlaks hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala ulatus olukordades, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik ei ole ise ühingu osanik või aktsionär, vaid mõni liikmega seotud isik. Lisaks on töös välja pakutud lahendusi, millistest põhimõtetest lähtuvalt hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala ulatust kindlaks teha ja selles osas õiguspraktikat edasi arendada. Magistritöö esimeseks hüpoteesiks on, et kehtiv regulatsioon (ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1), mis grammatilise tõlgenduse järgi allutab hääleõiguse piirangule üksnes osanikud ja aktsionärid, ei taga hääleõiguse piirangu eesmärgi saavutamist, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik ei ole ise osanik või aktsionär, vaid liikmega seotud isik. Töö teine hüpotees on, et Eestis oleks õigustatud Saksa õiguse eeskujul hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala kindlaksmääramisel olulise mõju kriteeriumi rakendamine.

Käesolev magistritöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis käsitletakse osaniku ja aktsionäri hääleõiguse olemust, keskendudes selle seoste juriidilise isiku tahtekujunduse protsessiga. Teises peatükis analüüsitakse hääleõiguse piirangu lähtealuseid ja eesmarke Eesti ja Saksa õiguses. Seejuures on keskendutud hääleõiguse piirangu eesmärkide ning selle isikulise kohaldamisala vahelistele seostele. Kolmandas peatükis käsitletakse lähemalt hääleõiguse piirangu isikulist kohaldamisala, sh hääleõiguse piirangu laiendamise osas tõusetuvaid küsimusi seotud isikute puhul ning leitakse vastused sellele, kas töös püstitatud hüpoteesid peavad paika. Lisaks on välja pakutud lahendusi, milliste kriteeriumite alusel võiks hääleõiguse piirangu isikulist ulatust seotud isikute puhul kindlaks määrata. Töös keskendutakse kapitaliühingutele.

Uurimismeetoditena on töös kasutatud kvalitatiivset, analüütilist ja võrdlevat uurimismeetodit. Võrdleva meetodi väärtuseks on peetud mh asjaolu, et see pakub tuge õigusnormi tõlgendamisel olukorras, kui tegemist on juba olemasoleva regulatsiooniga. Niisamuti nõuab võrdlemine õigusteadusliku uurimismeetodina lisaks normi teksti analüüsile ka selle eesmärgi

²¹ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47, Rn. 199-201. – Fleischer, H., Goette, W. Münchener Kommentar zum GmbHG. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2023 (edaspidi: MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG).

analüüsimist.²² Viimane on käesoleva magistritöö kirjutamise seisukohalt asjakohane põhjusel, et hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala laiendamiseni on kohtupraktikas jõutud just hääleõiguse piirangut reguleerivate sätete eesmärgipärase tõlgendamise kaudu. Lisaks on võrdleva uurimismeetodi kasutamine eraõiguse valdkonna puhul väga levinud.²³

Töö kirjutamisel on põhiliste allikatena kasutatud Eesti ja valitud võrdlusriigi õigusakte ning õiguskirjandust, samuti vastavate riikide teemakohast kohtupraktikat. Töö autor on võrdlusriigiks valinud Saksamaa, võrreldes hääleõiguse piirangu instituuti ja selle isikulist kohaldamisala Eestis kehtiva regulatsiooniga. Võrdusriigi valikul on lähtutud sellest, et Eesti äriseadustiku väljatöötamisel on eeskujuna võetud peamiselt just Saksamaal vastavaid ühinguorme (s.o *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* (GmbH) ning *Aktiengesellschaft* (AG)) reguleerivatest õigusaktidest.²⁴ Teise riigi õiguspraktikat on tõlgendamisargumendina peetud asjakohaseks juhul, kui selles riigis on sarnane seadusandlus ja tõlgendamistraditsioon.²⁵ Kuivõrd hääleõigust piiravad normid on Eesti ja Saksamaa kapitaliühinguid reguleerivates seadustes sarnased, on Saksa õiguskirjanduse ja kohtupraktika seisukohad asjakohased hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamise osas tõusetunud küsimuste lahendamisel ka Eestis.

Eesti õiguskirjanduses ja kohtupraktikas on hääleõiguse piirangu isikulist ulatust ja sellega seonduvaid probleemkohti käsitletud võrdlemisi vähe. Töö autorile teadaolevat on Eesti õiguskirjanduses hääleõiguse piirangu isikulist ulatust käsitletud peamiselt kahes töös – Kalev Saare 2016. a väljaandes *Juridica* avaldatud artiklis „Hääleõiguse piirang kapitaliühingu huvide kaitse abinõuna“²⁶ ning Martin Järve 2020. a Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas kaitstud magistritöös „Osaniku ja aktsionäri hääleõiguse piiramine kapitaliühingute otsuste tegemisel“²⁷. Viimane on võrreldes käesoleva tööga oma käsitluselt laiem ning keskendub eeskätt hääleõiguse piirangu sisulisele ulatusele ehk kehtivas õiguses *numerus clausus* põhimõttel sätestatud hääleõiguse piirangu juhtumgruppidele.

Märksõnad: äriühinguõigus, juriidilised isikud, tsiviilõigus, eraõigus.

²² Vutt, M. Aktsionäri derivatiivnõue kui õiguskaitsevahend ja ühingujuhtimise abinõu. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011, lk 14.

²³ Värvi, A. Välisriigi õiguse roll Eesti õiguse kohaldamisel kohtute poolt. – *Juridica* 4-5/2023, lk 306.

²⁴ Kõve, V. 10-aastane äriseadustik – tagasivaade senisele arengule. – *Juridica* 2005/9, lk 597-598.

²⁵ Aarnio, A. Õiguse tõlgendamise teooria. Tallinn: Õigusteabe AS Juura 1996, lk 185.

²⁶ Saare, K. (viide 3), lk-d 621–634.

²⁷ Järve, M. Osaniku ja aktsionäri hääleõiguse piiramine kapitaliühingu otsuste tegemisel. Magistritöö. Juhendaja Andres Vutt. Tartu: Tartu Ülikool 2020.

1. OSANIKU JA AKTSIONÄRI HÄÄLEÕIGUS

1.1. Juriidilise isiku organi otsus ja selle seos hääleõigusega

Lähtudes töö eesmärgist, on esmalt oluline analüüsida, milline on osaniku ja aktsionäri hääleõiguse olemus ning milline on hääleõiguse roll ühingu tahtekujundusprotsessis. Erinevalt füüsilisest isikust puudub juriidilisel isikul iseseisev tahe õiguskäibes osalemiseks ja tehingute tegemiseks. Seetõttu vajab juriidiline isik oma eesmärkide saavutamiseks füüsilise isiku abi. Juriidilise isiku tahtet väljendavad juriidilise isiku organid. Kuivõrd juriidilise isiku tahte kujundamine on antud tema juhtorganite pädevusse, on oluline tagada, et sellise tahte käsutamine oleks suunatud äriühingu eesmärkide saavutamisele.²⁸ See tähendab ühtlasi seda, et tuleb vältida juriidilise isiku tahtega ümberkäimist viisil, mis võib kahjustada juriidilise isiku huve.

Osanikud ja aktsionärid moodustavad kapitaliühingu kõrgeima juhtorgani, kellele on seadusandja andnud pädevuse teha otsuseid kõige olulisemates ühingu puudutavates küsimustes.²⁹ Ühingu puudutavate otsuste tegemisel saavad osanikud ja aktsionärid osaleda hääleõiguse teostamise kaudu.³⁰ Seega kaasneb hääleõigus kapitaliühingu osaluse omamisega.³¹ Ka Riigikohus on sedastanud, et osanikule kuuluv osalemisõigus hõlmab endast õigust osaleda otsuste tegemisel hääletamise kaudu.³² Nii moodustab just osanike ja aktsionäride hääleõigus kapitaliühingu juhtimisega seotud õiguste tuuma.³³ Otsuse vastuvõtmise seisukohalt on seega otsustav tähendus sellel, kui vabad ühingu liikmed oma hääleõiguse teostamisel on, st milliste osanike ja aktsionäride hääled kujundavad ühingu tahte.³⁴ Viimane mõjutab otseselt ühingu juhtimist ja selle otsuste legitiimsust.

Kapitaliühingutes kehtib üldine põhimõte, et otsused võetakse vastu enamuse häältega. See tähendab seda, et rohkem hääli omavad isikud kujundavad ühingu otsuse sisu, mis on omistatav ühingule.³⁵ Sõltuvalt juriidilise isiku organi otsuse sisust tehakse otsused kas liht- või kvalifitseeritud häälteenamusega. Esimesel juhul on otsuse vastuvõtmiseks vaja saada rohkem

²⁸ Saare, K. (viide 1), lk 132.

²⁹ Saare, K. (viide 3) lk 621.

³⁰ *Ibidem*, lk 622; RKTko 3-2-1-81-15, p 16.

³¹ ÄS § 169 lg 2 kohaselt annab osa iga üks euro annab ühe hääle, kui põhikirjaga ei ole ette nähtud teisiti. ÄS § 226 sätestab, et aktsia annab aktsionärile õiguse osaleda aktsionäride üldkoosolekul ja ÄS § 236 lg 1 kohaselt annab iga aktsia hääleõiguse, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti; vt ka Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus kui hääle kohtulahendiga asendamise eeldus. – *Juridica* 6/2017, lk 392.

³² RKTko 3-2-1-81-15, p 16.

³³ Saare, K. (viide 3), lk 622.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Vutt, A. Dividend Payments and Protection of Minority Shareholders. – *Juridica International* XVI/2009, lk 135; Saare, K. jt. (viide 10), vnr 1989.

poolt- kui vastuhääli. Teisel juhul on olenevalt otsustatavast küsimusest vajaminev poolthääle arv kõrgem, näiteks kaks kolmandikku kõigist koosolekul osade või aktsiatega esindatud häälest. Olenevalt otsuse tegemise viisist ja sisust määratakse hääleteenamus kindlaks, kas kõigi ühingu liikmete hääle või ainult koosolekul esindatud hääle põhjal.³⁶ Lisaks on kohtupraktikas leitud, et otsusest õiguslikus tähenduses saab rääkida siis, kui see on nõuetekohaselt dokumenteeritud,³⁷ st kui selles sisalduvad otsuse vastuvõtmiseks õigustatud isikute vastavasisulised tahteavaldused. Olukorras, kus otsusena esitatu ei sisalda nõutavas ulatuses otsuse vastuvõtmiseks õigustatud isikute tahteavaldusi, otsusest üldjuhul rääkida ei saa. Nii näiteks võib sellise olukorraga tegu olla siis, kui otsustust ei võtnud vastu ühingu organi liikmed või kui otsuse vastuvõtmist ei ole nõuetekohaselt kindlaks tehtud.³⁸

Osanike ja aktsionäride otsused on käsitatavad mitmepoolse tehinguna TsÜS § 67 lg 2 kolmanda lause tähenduses. Viimast on korduvalt kinnitanud ka Riigikohus,³⁹ viidates sealjuures, et juriidilise isiku organi otsuse kui mitmepoolse tehingu eripära seisneb enamuse põhimõttes, st tehingut peetakse tehtuks ka nende osanike või aktsionäride suhtes, kes hääletasid otsusele vastu või ei osalenud selle tegemisel.⁴⁰ Teisisõnu on tegu eriliigilise tehinguga, mille tegemiseks ei ole vajalik kõigi ühingu liikmete tahteavalduste kokkulangemine. Piisab sellest, kui ühingu organi kõigile liikmetele on tagatud osalemisõigus ja võimalus teostada oma hääleõigust otsuste tegemisel. Ühingu otsus väljendab juriidilise isiku tahet organi pädevuse piires juriidilise isiku sisesuhtes.⁴¹ Otsusele kohaldatakse tehingute kohta käivaid üldsätteid, võttes arvesse otsuseid reguleerivate sätete ja otsuste olemuslikke erisusi.⁴²

Üldjoontes on organi otsusega seonduvalt sarnaselt reguleeritud ka Saksa õiguses. Osäühingule vastava ühinguvormi (GmbH) otsuse tegemist reguleerib piiratud vastutusega äriühingute seaduse (*Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*; GmbHG) § 47 lg 1, mille kohaselt võtavad osanikud ühingut puudutavaid küsimusi vastu hääleteenamuse alusel tehtud osanike otsustega.⁴³ Hääleõigus on osaluse omamisega kaasnev õigus osaleda otsuste tegemisel hääle andmisega.⁴⁴ Lisaks eeldab Saksa õiguses hääleõiguse tekkimine osaniku

³⁶ Varul, P. jt (koost). (viide 9), § 33 komm 3.2.

³⁷ RKTko 3-2-1-55-14 p 21.

³⁸ RKTko 2-16-11216, p 15; RKTko 3-2-1-55-14, p 21.

³⁹ RKTko 3-2-1-81-15, p 16; RKTko 3-2-1-72-13, p 21; RKTko 3-2-1-157-10, p 12; RKTko 3-2-1-38-06, p 10.

⁴⁰ RKTko 3-2-1-157-10, p 12.

⁴¹ Varul, P. jt (koost). (viide 9), § 33 komm 3.3.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 21 des Gesetzes vom 23. Oktober 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 323) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/GmbHG.pdf> (24.01.2025).

⁴⁴ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 70.

kandmist osanike nimekirja.⁴⁵ Osaiühingu asutamisel on hääleõigus asutajatel. Juhul, kui osaniku isik hiljem muutub, tekib uue osaniku hääleõigus alles siis, kui viimane kantakse osanike nimekirja.⁴⁶ Õiguskirjanduses on viidatud, et osanikud väljendavad osaiühingu tahet otsuste tegemise kaudu teostades hääleõigust, st toimub hääletamine.⁴⁷ Otsus ise on hääletamise kui protsessi tulemus. Seejuures on selgitatud, et otsus on kollektiivne otsustus, mille ühingu osanikud või aktsionärid teevad hääletusele pandud ettepaneku või eelnõu kohta. Hääle seevastu on individuaalne tahteavaldus, millega osanik või aktsionär väljendab, kas ta on vastava ettepaneku poolt või vastu.⁴⁸

Hääle andmine juriidilise isiku organi otsuse tegemisel kujutab endast TsÜS § 33 lg 1 järgi tahteavaldust, mis loetakse antuks hääletamise teel. Ka Riigikohus on hääle andmist käsitlenud tahteavaldusena, viidates, et tegu on ühepoolse tehinguga.⁴⁹ Ühisomandis oleva osa puhul on hääletamiseks vajalik kõigi ühiste omajate tahteavaldus.⁵⁰ Juhul, kui üks ühisomanik hääletab ilma teiste nõusolekuta, ei loeta häält antuks.⁵¹ Seejuures peetakse tahteavalduseks just hääle andmist ja mitte otsust ennast.⁵² Juriidilise isiku organi otsus kujuneb häälest kui juriidilise isiku liikmete tahteavalduste kogumist,⁵³ v.a juhul, kui juriidilise isiku organ koosnebki üksnes ühest liikmest, millisel juhul on juriidilise isiku tahe selle liikme tahteavalduse tulemus.⁵⁴ Seega peab otsuse tegemisel olema tagatud kõigi organi liikmete võimalus osaleda ja hääletada.⁵⁵ Hääle loetakse antuks, kui seda on kindlal viisil väljendatud ja see on antul hääletamisel.⁵⁶ TsÜS § 68 lg 1 kohaselt võib tahteavalduse teha mis tahes viisil, kui seadusega ei ole ette nähtud teisiti. Riigikohus on märkinud, et ka hääle andmine võib toimuda mis tahes vormis, kui seadus ei näe ette teisiti.⁵⁷ Seejuures võib hääle andmine toimuda kaudse tahteavaldusega.⁵⁸

Saksa õiguses käsitletakse hääletamist samuti ühepoolse tahteavaldusena, millega ühingu liige väljendab oma heakskiitu, vastasseisu või erapooletust otsuse eelnõu osas.⁵⁹ Hääletamisele kehtivad üldiselt samad reeglid nagu teistele tahteavaldustele. Hääle andmine kui tahteavaldus

⁴⁵ *Ibidem*, Rn. 71.

⁴⁶ *Ibidem*, Rn. 72.

⁴⁷ *Ibidem*, Rn. 1-6.

⁴⁸ Vutt, M. (viide 31), lk 392.

⁴⁹ RKTkm 2-20-11256/51, p 13.1; RKTkm 2-21-13599/26, p 14.2.

⁵⁰ RKTko 3-2-1-99-08, p 15.

⁵¹ RKTko 3-2-1-65-08, p 28.

⁵² Vutt, M. (viide 2), lk 11; Varul, P. jt (koost). (viide 9), § 33 komm 3.5.

⁵³ RKTko 2-18-9475 p 9.1; RKTko 3-2-1-157-10 p 12; RKTko 3-2-1-72-13, p 21.

⁵⁴ Saare, K. jt. (viide 10), vnr 977.

⁵⁵ Varul, P. jt (koost). (viide 9), § 33 komm 3.5.

⁵⁶ Vutt, M. (viide 2), lk 13.

⁵⁷ RKTkm 2-18-9475/52, p 9.1.

⁵⁸ RKTkm 2-20-16710/30, p 14.

⁵⁹ MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 374, 375.

peab olema väljendatud ja see muutub kehtivaks teiste ühingu organi liikmete poolt kättesaamisel.⁶⁰ Hääletamise üldpõhimõtted on sätestatud Saksa kaubandusseadustiku (*Handelsgesetzbuch*) § 119-s.⁶¹ Reeglina on osalemise õigus kõigil osanikel ja aktsionäridel ning seda saab piirata ainult teatud juhtudel.

Eeltoodust võib kokkuvõtvalt järeldada, et juriidilise isiku tahtekujundus sõltub otseselt tema liikmete hääleõiguse teostamisest. Hääle andmise kui tahteavalduse tegemise kaudu kujundatakse organi otsuse sisu. Selleks, et ühingu otsuste vastuvõtmine toimuks kooskõlas ühingu huvidega, on oluline tagada, et ühingu liikme hääleõiguse teostamist reguleeriv õiguslik raamistik seda eesmärki toetaks.

1.2. Hääleõiguse ja osalusõiguse eristamine

Töö eesmärgist tulenevalt on oluline avada, kuidas suhestub osaniku ja aktsionäri hääleõigus muude juhtimisega seotud õigustega. Viimane on ühtlasi oluline vastamaks töö seisukohalt kesksele küsimusele, milline on hääleõiguse piirangu sisuline ulatus ning kuidas see mõjutab ühingu liikmete õigusi osaleda äriühingu juhtimises tervikuna.

Õigus osaleda äriühingu otsuste vastuvõtmisel on ühingu liikmete peamisi juhtimisega seotud õigusi. Hääleõiguse piirangu sisulise ulatuse määratlemisel on oluline eristada osaniku ja aktsionäri hääleõigust osalemisõigusest. Viimane väljendub näiteks ühingu liikme õiguses olla osanike ja aktsionäride koosolekul kohal, võtta sõna ja teha ettepanekuid. Selleks peab ühingu organi liige olema esmalt koosoleku toimumisest või muul viisil otsuse vastuvõtmisest teadlik. Osalemisõigus hõlmab ka õigust olla teadlik sellest, milliseid küsimusi on koosolekul kavas arutada.⁶² Juhul, kui otsus võetakse vastu koosolekut kokkukutsumata (ÄS § 173 lg 1 ja § 299¹ lg 1⁶³) hõlmab osalemisõigus mh õigust olla teadlik otsuse tegemisest, tutvuda otsuse eelnõuga ja kujundada selles osas oma seisukoht ning viimaks seda ka väljendada, st hääletada eelnõu

⁶⁰ MüKoHGB/Enzinger, 5. Aufl. 2022, HGB § 119 Rn. 14-16. – Drescher, I., Fleischer, H., Schmidt, K. (hrsg.) Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch. 5. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2022 (edaspidi: MüKoHGB/Enzinger, 5. Aufl. 2022, HGB); Noack/Servatius/Haas/Noack, 24. Aufl. 2025, GmbHG § 47 Rn. 7, 8. – Beurskens, M. (u.a.). Beck'sche Kurz Kommentare. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. 24. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2025 (edaspidi: Noack/Servatius/Haas/Noack, 24. Aufl. 2025, GmbHG).

⁶¹ Handelsgesetzbuch in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 28. Februar 2025 (BGBl. 2025 I Nr. 69) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/hgb/> (23.03.2025).

⁶² Saare, K. jt. (viide 10), vnr 1246.

⁶³ ÄS § 173 lg 1 kohaselt on osanikel õigus vastu võtta otsuseid osanike koosolekut kokku kutsumata. ÄS § 299¹ lg 1 annab samasisulise õiguse ka aktsionäridele, kui põhikirjaga ei ole ette nähtud teisiti.

poolt või vastu.⁶⁴ Eeltoodust nähtub, et osaniku ja aktsionäri osalemisõigus on hääleõigusest märksa laiem, kuid hääleõigust saab pidada osaks osalemisõigusest.

Hääleõiguse piirangu kohaldamisel tõusetub küsimus, kas see välistab seaduses sätestatud juhtudel üksnes osaniku ja aktsionäri hääle kui tahteavalduse andmise või midagi enam.⁶⁵ Teisisõnu, kas hääleõiguse piirang hõlmab ka muid osaniku ja aktsionäri osalemisega seotud õigusi. Õiguskirjanduses on väljendatud seisukohta, et ka juhul, kui ühingu liikme hääleõigus on piiratud, on liikmel endiselt õigus koosolekul osaleda ja olla kursis sellega, milliste küsimuste osas hääletatakse.⁶⁶ Niisamuti on õiguskirjanduses jaatud hääleõiguse piirangule allutatud isiku õigust esitada küsimusi ja teha ettepanekuid.⁶⁷ Ka Riigikohus on hääleõiguse piirangut käsitlenud kui tahte avaldamise piirangut, mistõttu esindatuse määramisel hääleõiguse piirangule allutatud ühingu liikme häält ei arvestata.⁶⁸ Seejuures on Riigikohus märkinud, et hääleõiguse piirang ei tähenda, justkui ei tuleks koosoleku kokkukutsumisel järgida seaduses ja põhikirjas ettenähtud korda, mh teatada osanikule (kes küll hääletada ei saa) koosolekust ja päevakorrast.⁶⁹ Eelnevast nähtub, et igal hääleõiguslikul isikul on osalemisõigus, kuid igal osalemisõiguslikul isikul ei ole tingimata hääleõigust.⁷⁰

Saksa õiguspraktikas on nii osaühingu kui aktsiaseltsi tüüpi kapitaliühingute puhul sarnaselt leitud, et hääleõiguse piirang ei välista ühingu organi liikme muid osalemisega seotud õigusi, sh õigust võtta sõna, küsida küsimusi ning teha ettepanekuid.⁷¹ Nii kujutavad ka Saksa õiguses hääleõigust piiravad normid endast üksnes hääle andmise kui tahteavalduse tegemise piirangut.⁷² Hääleõiguse piirangut ei kohaldata niisiis mitte kogu koosoleku päevakorra osas, vaid üksnes sellele päevakorrapunktile (või päevakorrapunktidele), mille osas esineb huvide konflikt ühingu liikme ja ühingu vahel. Samuti ei mõjuta hääleõiguse piirang näiteks osaniku õigusi koosoleku kokkukutsumisel.⁷³ Autori hinnangul tuleb seega ka juhul, kui osanikule või aktsionärile kohaldub hääleõiguse piirang, tagada viimastele kõik muud osalemisega seotud õigused peale õiguse hääletada konkreetse otsuse eelnõu poolt, mida hääleõiguse piirang

⁶⁴ Saare, K. jt. (viide 10), vnr 1246.

⁶⁵ Saare, K. (viide 3), lk 623.

⁶⁶ Saare, K. jt. (viide 10), vnr 1246.

⁶⁷ Saare, K. jt. (viide 10), vnr 931.

⁶⁸ RKTko 3-2-1-74-15, p 17; RKKko 1-18-5732, p 67.

⁶⁹ RKTko 3-2-1-65-08, p 31.

⁷⁰ Noack/Servatius/Haas/Noack, 24. Aufl. 2025, GmbHG § 47 Rn. 34.

⁷¹ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 139; Koch, 18. Aufl. 2024, AktG § 136 Rn. 17, 18. – Hüffer, U., Koch, J. Beck'sche Kurz Kommentare. Aktiengesetz. 19. Auflage. Verlag C.H. Beck: 2025 (edaspidi: Koch, 18. Aufl. 2024, AktG).

⁷² BeckOK GmbHG/Schindler, 62. Ed. 1.11.2024, GmbHG § 47 Rn. 8-12. – Jaeger, C., Pöschke, M., Ziemons, H. (hrsg). BeckOK GmbHG. Stand: 01.11.2024 (62 Ed.). Verlag C.H. Beck: München 2024 (edaspidi: BeckOK GmbHG/Schindler, 62. Ed. 1.11.2024, GmbHG).

⁷³ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 139.

puudutab. Viimast toetab ka Riigikohtu hiljutine seisukoht lahendis nr 1-24-4607, mille kohaselt juhul, kui õigusvaidluse pidamist otsustatakse kahe isikuga, on mõlema hääleõigus üldjuhul piiratud vaid temaga õigusvaidluse pidamise otsustamisel.⁷⁴

Lisaks saab püstitada küsimuse, kas hääleõiguse piirang peaks laienema ka koosolekut puudutavate menetluslike küsimuste otsustamisele, sh näiteks koosoleku juhataja ja protokollija valimisele. Õiguskirjanduses on leitud, et nimetatud küsimustes hääleõiguse andmine piirangule allutatud ühingu liikmele võib viia olukorrani, kus viimasel on võimalik mõjutada otsustusprotsessi ja selle tulemust.⁷⁵ On avaldatud ka seisukohta, et olukorras, kus hääleõiguse piirangu kaudu välistatakse ühingu liikme erihuvide mõju ühingu otsusele, tuleks välistada selle liikme võimalus mõjutada ühingu otsuseid ka otsustusprotsessi menetluslike aspektide kaudu.⁷⁶ Seejuures omab hääle andmise kõrval kesket tähendust asjaolu, milliseid hääli koosoleku juhataja otsuse sisu kindlaksmääramisel arvesse võtab.⁷⁷ Teisisõnu on hääletustulemuste kujunemisel määrav roll just koosoleku juhatajal, mistõttu on oluline, et viimane ei oleks mõjutatud hääleõiguse piirangule allutatud isiku tahtest. Sama kehtib ka protokollija kohta, kes fikseerib hääletustulemused protokollis.⁷⁸ Sarnase küsimuse saab püstitada ka muude menetluslike küsimuste osas, nagu näiteks koosoleku päevakorra täiendamine, mõne päevakorrapunkti väljajätmine või otsustamise edasilükkamine.

Võrdluses Saksamaaga tuleb silmas pidada, et Eesti ja Saksa õiguses on koosoleku juhataja roll mõnevõrra erinev – nimelt kuulub Saksa õiguse kohaselt hääletustulemuste alusel vastuvõetud otsuse sisu kindlaksmääramine liikmete koosoleku kui organi pädevusse (mitte koosoleku juhataja pädevusse, kelle roll on üksnes tehnilist laadi).⁷⁹ See tähendab ühtlasi, et juhul kui koosoleku juhataja on otsuse sisu määranud valesti, on ühingu liikmetel õigus ise õige sisuga otsus kindlaks teha. Seega võib Saksa õiguses tunnustatud lähenemine Eestis tuua kaasa tagajärje, kus vähemusel ei olegi võimalik enamuse valitud koosoleku juhataja tõttu saavutada sellise otsuse vastuvõtmist, mille puhul hääleõiguse piirangule allutatud enamuse hääletega ei ole arvestatud.⁸⁰ Autori hinnangul on tegemist ühe võimaliku argumendiga, mis Eesti kehtivat

⁷⁴ RKKKm 1-24-4607, p 24; RKTko 2-16-9415/41, p 17.

⁷⁵ Saare, K. (viide 3), lk 623.

⁷⁶ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 139.

⁷⁷ Saare, K. (viide 3), lk 623.

⁷⁸ ÄS § 171 lg 5 kohaselt osanike koosolek protokollitakse. Aktsiaseltsi üldkoosoleku protokollimise nõue tuleneb ÄS § 304 lg-st 1. ÄS § 304 lg 1 p 5 järgi (mis on kohaldatav ka osäühingutele) kantakse protokollis mh koosolekul vastuvõetud otsused koos hääletamistulemustega, muu hulgas aktsiate arv, mille poolt anti hääled, hääletega esindatud aktsiate osakaal aktsiakapitalist, hääle koguarv, iga otsuse poolt ja vastu antud hääle arv ning erapooletuks jäänud hääle arv.

⁷⁹ Altmepfen, H. Machtverhältnisse bei Abberufung eines Gesellschafter-Geschäftsführers in der GmbH aus „wichtigem Grund“. – Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 2016/39, S 2838.

⁸⁰ Saare, K. (viide 3), lk 624.

regulatsiooni arvestades toetab hääleõiguse piirangu laiendamist ka koosoleku juhataja ja protokollija valimisele.

Eelnevast hoolimata on õiguskirjanduses asunud seisukohale, et õiguslikult on hääleõiguse piirangule allutatud liikme hääleõiguse välistamine koosoleku juhataja ja protokollija valimisel siiski küsitav. Seda eriti olukorras, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik on ühingu häälteenamust omav liige. Kui enamusosalust omava liikme hääleõigus on mõne päevakorrapunkti osas piiratud ja seda piirangut laiendada ka koosoleku juhtaja ja protokollija valimisele, tekib olukord, kus enamusosalust omav liige peaks hakkama vaidlustama vähemuse poolt valitud koosoleku juhataja otsust.⁸¹ Kuivõrd see võib viia ühingu juhtorgani tasandil vastuvõetamatu olukorrani, on Saksa õiguskirjanduses avaldatud seisukohta, et hääleõiguse piirang ei laiene koosoleku juhataja valimisele ka juhul, kui päevakord sisaldab otsuse tegemist, mille suhtes mõni liikmetest on allutatud hääleõiguse piirangule.⁸² Lisaks eeltoode muudab töö autori hinnangul hääleõiguse piirangu laiendamine koosoleku juhataja ja protokollija valimisele veelgi küsitavamaks asjaolu, et koosoleku juhataja ja protokollija valimine on tehnilist laadi küsimused, mis ei pea tingimata olema eraldiseisvalt välja toodud koosoleku päevakorras.

Hääleõiguse piirangu laiendamise välistamist menetluslike küsimuste otsustamisele on Saksa õiguskirjanduses põhjendatud mh õiguskindluse tagamise vajadusega.⁸³ Sarnaselt Eestile on Saksa kehtivas regulatsioonis huvide konflikti juhtumgrupid reguleeritud *numerus clausus* põhimõttel suletud loeteluna,⁸⁴ mis tähendab, et hääleõiguse piirangu juhtumeid ei saa analoogia alusel teistele olukordadele üle kanda.⁸⁵ Teisisõnu ei saa laiendada hääleõiguse piirangu sisulist kohaldamisala. Kuivõrd seaduses sätestatud juhtumgrupid otsesõnu menetluslike küsimuste otsustamisel hääleõigust ei piira, ei ole Saksa õiguskirjanduses õiguskindluse põhimõttest lähtuvalt hääleõiguse piirangut menetluslike küsimuste otsustamisele laiendatud.⁸⁶ Arvestades, et ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1 sõnastuse kohaselt ei ole samuti hääleõigus menetluslike küsimuste otsustamisel välistatud, tuleks grammatilise tõlgendusmeetodi kaudu jõuda Saksa õigusega samale järeldusele.

⁸¹ Saare, K. (viide 3), lk 623.

⁸² MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 139.

⁸³ MüKoAktG/ Arnold. 6. Aufl. Beck 2024, § 136 Rn. 6. – Goette, W., Habersack, M., Kalss, S (hrsg). Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. 6. Auflage. Verlag C.H. Beck: München: 2024 (edaspidi: MüKoAktG/ Arnold. 6. Aufl. Beck 2024).

⁸⁴ Saare, K. (viide 3), lk 621; MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47. 131, 132; MüKoAktG/ Arnold. 6. Aufl. Beck 2024, § 136 Rn. 5, 6.

⁸⁵ Järve, M., lk 13.

⁸⁶ Vt nt MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 139.

Saksa õiguse kohaselt ei laiene hääletamiskeeld ka selliste menetluslike küsimuste otsustamisele, mis mõjutavad otseselt päevakorrapunkti, mille osas ühingu liige on allutatud hääleõiguse piirangule. See puudutab näiteks sellise otsuse eelnõu päevakorrast väljajätmist või koosoleku edasilükkamist.⁸⁷ Erandina on Saksa õiguskirjanduses käsitletud ühingu liikmega õigusvaidluse pidamise otsustamise edasilükkamist, mille osas on leitud, et sellisel juhul tuleks vastava liikme hääleõigust siiski piirata.⁸⁸ Seda põhjusel, et ühingu liikmega õigusvaidluse pidamise otsustamise edasilükkamise tagajärg on see, et vähemalt ajutiselt nõuet ei esitata.⁸⁹ Küll aga ei peaks selline laiendus hõlmama näiteks vastutusest vabastamise või selle otsustamise edasilükkamist, mis ei kujuta endast õigusvaidluse pidamise otsustamise edasilükkamisega samaväärset huvide konflikti.⁹⁰ Töö autori hinnangul on viidatud erandi kohaldamine põhjendatud ning Saksa lähenemisest võiks juhinduda ka Eestis, kuivõrd vastasel juhul saab hääleõiguse piirangule allutatud hääleenamust omav ühingu liige menetluslike vangerdustega enda vastu nõude esitamist vältida, tehes korduvalt ettepanekuid nõude esitamise otsustamist edasi lükata.

Eelnevast nähtub, et hääleõiguse piirang välistab üksnes hääle kui tahteavalduse andmise ega välista muid osalemisega seotud õigusi, nagu näiteks õigust olla koosolekul kohal, võtta sõna ning esitada ettepanekuid. Lisaks ei hõlma hääleõiguse piirang reeglina mitte tervet koosoleku päevakorda, vaid üksnes neid päevakorrapunkte, mis puudutavad hääleõiguse piirangule allutatud isikuga seotud küsimuste otsustamist. Seega tuleb hääleõiguse piirangu kohaldamisel silmas pidada, et kõik muud õigused (v.a õigus hääletada) oleksid hääleõiguse piirangule allutatud ühingu liikmele tagatud. Mõnevõrra küsitav on, kas hääleõiguse piirang peaks laienema ka koosolekut puudutavate menetluslike küsimuste otsustamisele, nagu koosoleku juhataja ja protokollija valimine. Töö autori hinnangul tuleks pigem eelistada lähenemist, mille kohaselt ei laiene hääleõiguse piirang menetluslike küsimuste otsustamisele. Viimast toetavad nii ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1 sätete sõnastus kui koosoleku läbiviimist puudutavad sätted, mis ei nõua seda, et koosoleku juhataja ja protokollija valimine oleksid toodud eraldi välja koosoleku päevakorrapunktidenä.

⁸⁷ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 139.

⁸⁸ Koch, 18. Aufl. 2024, AktG § 136 Rn. 17, 18.

⁸⁹ BeckOGK/Rieckers, 1.10.2024, AktG § 136 Rn. 17-24. – Henssler, M. BeckOGK zum Aktienrecht. Stand 01.10.2024. Verlag C.H. Beck: München 2024 (edaspidi: BeckOGK/Rieckers, 1.10.2024, AktG).

⁹⁰ Koch, 18. Aufl. 2024, AktG § 136 Rn. 17, 18.

2. HÄÄLEÕIGUSE PIIRANGU LÄHTEALUSED JA EESMÄRK

2.1. Ühinguõiguslik hea usu põhimõte ja lojaalsuskohustus hääleõiguse piirangu lähtekohana

Juriidilise isiku iga organi (st nii kõrgeima organi kui ka juhtorgani) liikmete vahel tekib alates liikmestaatuse omandamisest seadusega reguleeritud õigussuhe, millega kaasneb igale liikmele kohustus käituda suhetes teiste liikmetega heas usus, arvestades üksteise õigustatud huve (TsÜS § 32).⁹¹ Nimetatud kohustus kehtib nii juriidilise isiku organi liikmete omavahelises õigussuhtes (nt osanike ja aktsionäride omavahelises suhtes, samuti juhtorgani liikmete omavahelises suhtes)⁹² kui ka kahe eritasandi organi liikmete omavahelistes suhtes (nt nõukogu ja juhatuse liikmete vahel).⁹³ Kuivõrd heas usus käitumise kohustus piirab ühelt poolt ka ühingu liikmete vabadust oma õiguste realiseerimisel, sh hääleõiguse teostamist,⁹⁴ on liikmete omavaheliste kohustuste ulatus asjakohane mh hääleõiguse piirangu ulatuse kindlaksmääramisel. Alljärgnevalt analüüsitakse juriidilise isiku organi liikmete vaheliste kohustuste ulatust, keskendudes heas usus käitumise ja lojaalsuskohustuse mõjule hääleõiguse teostamisel, sh hääleõiguse piiramisel.

Üldine kohustus toimida õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel heas usus on sätestatud TsÜS § 138 lg-s 1. Lisaks TsÜS § 138 lg-st 1 tulenevale üldisele hea usu põhimõttele peavad juriidilise isiku osanikud, aktsionärid või liikmed, samuti juriidilise isiku juhtorganite liikmed TsÜS § 32 järgi omavahelistes suhetes järgima hea usu põhimõtet ja arvestama üksteise õigustatud huve. Seega koondab TsÜS § 32 endas nii üldise hea usu põhimõtte kui ka ühinguõigusliku hea usu põhimõtte, millest viimane rõhutab üksteise huvidega arvestamise kohustust.⁹⁵ Kohustus arvestada omavahelistes suhetes teiste osanike ja aktsionäride õigustatud huve hõlmab seejuures kõigi individuaalsete õiguste teostamist (sh hääleõiguse teostamist, informatsiooni andmist, erikontrolli nõudmist ja liikmete koosoleku kokkukutsumise nõuet).⁹⁶ Nii ei saa juriidilise organi liikmed juhtimisega seotud õiguste teostamisel lähtuda mitte üksnes

⁹¹ Varul, P jt (koost.). (viide 9), § 32 komm. 3.1 (K. Saare).

⁹² RKTko 2-16-16764, p 12; RKTkm 2-20-5086, p 13; RKTko 2-18-11036, p 15; RKTko 3-2-1-89-14, p 21; RKTko 3-2-1-7-10, p 31; RKTko 3-2-1-99-08, p 14; RKTko 3-2-1-74-08, p 15; RKTko 3-2-1-65-08, p 26.

⁹³ RKTko 3-2-1-9-16, p-d 39 ja 41; RKTko 3-2-1-133-15, p 13; RKTko 3-2-1-169-14, p 13; RKTko 3-2-1-33-10, p 11.

⁹⁴ Saare, K. Kapitaliühingu kõrgeima otsustustasandi liikmete lojaalsuskohustus. – Juridica 2022/8, lk 598.

⁹⁵ Öunap, K. Kapitaliühingu otsuste kehtetuks tunnistamine vastuolu tõttu lojaalsuspõhimõttega. – Juridica 2024/6, lk 418.

⁹⁶ Saare, K. jt. (viide 10), vnr 1079; Saare, K. (viide 94), lk 598.

enda individuaalsetest huvidest, vaid peavad teatud ulatuses silmas pidama ka teiste liikmete huve.

Ühinguõiguslikust hea usu põhimõttest (TsÜS § 32) on omakorda tuletatud mitmeid ühinguõiguslikke kohustusi, mille kaudu on võimalik määratleda selle põhimõtte konkreetset väljundid.⁹⁷ Selline ühingu organi liikmele tulenev peamine üldine kohustus on panustada juriidilise isiku juhtimisse ning mitte kahjustada ühingu teiste liikmete huve.⁹⁸ Üksteise õigustatud huvidega arvestamise kohustuste ulatus sõltub seejuures juriidilise liikme isiku mõjust ühingule.⁹⁹ Mida suurem ja tugevam on ühingu liikme võimalik mõju juriidilisele isikule, seda ulatuslikum on ka tema kohustus arvestada teiste liikmete õigustatud huve.¹⁰⁰ Nii näiteks on ühingu suuremat osalust omavate liikmete kohustus arvestada ühingu teiste liikmete huve suurem võrreldes väiksemat osalust omavate osanike ja aktsionäridega. Samuti sõltub sellise kohustuse ulatus kapitaliühingu avatusest või suletusest, olles osahinguga osanike puhul suurem võrreldes aktsiaseltsi aktsionäridega.¹⁰¹ Teisalt ei tähenda teiste liikmete huvidega arvestamine aga seda, et osaniku ja aktsionäri huvid peaksid alati olema teiste osanike ja aktsionäride või ühingu huvidega võrreldes tingimata teisejärgulised. Saksa õiguskirjanduses on viidatud, et üldjuhul saab selline kohustus ulatuda üksnes nii kaugemale, kuniks on kaitstud ka osaniku ja aktsionäri enda õigustatud huvid.¹⁰² Nii ei pea ühingu liige üldjuhul pidama teiste liikmete huve iseenda omast kaalukamateks.

Kohustus arvestada üksteise õigustatud huve ja mitte kahjustada ühingu teiste liikmete huve seondub ühtlasi tihedalt juriidilise isiku organi liikme lojaalsuskohustusega. Erinevalt juhtorgani liikme hoolsus- ja lojaalsuskohustusest ei ole aga osanike ja aktsionäride lojaalsuskohustust seaduse tasandil eraldi reguleeritud, kuid see on tuletatud ühinguõiguslikust hea usu põhimõttest ja TsÜS § 38 lg 1 teisest lausest. Õiguskirjanduses on lojaalsuskohustust käsitletud ühinguõiguse üldpõhimõttena, mille sisu hõlmab nii ühingu kui ka selle kõrgeima organi teiste liikmete huvidega arvestamise kohustust, sh kohustust neid toetada ja ühingu ning teiste liikmete huve mitte kahjustada.¹⁰³ Ka Saksa õiguses on lojaalsuskohustus oluline osanike ja aktsionäride omavaheliste kohustuste kindlaksmääramisel, samuti suhtes ühinguga. Siiski puudub õiguskirjanduses üksmeel selles osas, kust on ühinguõiguslik lojaalsuskohustus

⁹⁷ Öunap, K. (viide 95), lk 418.

⁹⁸ RKTko 2-16-16764, p 12; RKTko 2-17-9986, p 12; RKTko 2-17-7999, 27.1.

⁹⁹ Varul, P jt (koost.). (viide 9), § 32 komm. 3.1 (K. Saare).

¹⁰⁰ Saare, K. jt. (viide 10), vnr 1080.

¹⁰¹ Saare, K. (viide 94), lk 599; Öunap, K. (viide 95), lk 420.

¹⁰² Reif, S., Walter, T. Die gesellschaftsrechtliche Treuepflicht, JuS 2021, S 633.

¹⁰³ Varul, P jt (koost.). (viide 9), § 32 komm. 3.2.1. (K. Saare).

tuletatud.¹⁰⁴ Lojaalsuskohustust on käsitletud ka kohtupraktikas tunnustatud üldpõhimõttena (*richterrechtliche Generalklausel*), mis kohustab osanikke ja aktsionäre arvestama oma õiguste teostamisel teiste ühingu liikmete ja juriidilise isiku huve.¹⁰⁵ Nii on ühinguõiguslikul lojaalsuskohusel nii Eesti kui Saksa õiguses sarnane ülesanne tasakaalustada ühingus erinevate osapoolte huve.

Kohustus toimida teiste ühingu liikmete huve silmas pidades ja neid mitte kahjustades, samuti selliseid huve toetades võib mh tähendada kohustust hääletada teatud viisil, aga ka kohustust hääletamisest hoiduda.¹⁰⁶ Õiguskirjanduses on avaldatud seisukohta, et hääleõiguse teostamine ühingu liikme isiklikest huvidest lähtuvalt ja ühingu õigustatud huvidele vastassuunaliselt, kujutab endast TsÜS § 32 rikkumist ehk hea usu põhimõtte vastast käitumist.¹⁰⁷ Samuti võib ühingu liikmele tuleneda hea usu põhimõttest kohustus mitte kahjustada ühingut ja seetõttu hääletada nõu patiseisust väljatulemiseks vajalike otsuste poolt.¹⁰⁸ Viimast seetõttu, et selline hääletamiskohustus on suunatud eelkõige ühingu huvide tagamisele ja selle vältimisele, et ühing kaotaks liikmete vaheliste erimeelsuste tõttu tegutsemisvõime.¹⁰⁹ Seejuures on viidatud, et ühinguõiguse üldpõhimõtte järgi tuleks aktsionäride või osanike huvide vastandlikkuse korral eelistada ühingu üldisi huvisid.¹¹⁰ Ühingu üldiseks huviks on õiguskirjanduses peetud olukorda, mis tagab selle, et ühing jääks tegutsema.¹¹¹

Käesoleva töö kontekstis võib autori hinnangul ühingu üldiste huvide primaarsus väljenduda mh olukorras, kus ühingule on tekitatud kahju mõne ühingu organi liikme poolt. Sellisel juhul tuleb ühingu üldiste huvidega kooskõlas olevaks pidada tekkinud kahju hüvitamist ühingule, mis mh võib tingida vajaduse otsustada õigusvaidluse pidamine (s.t kahju hüvitamise nõude esitamine) kahju tekitanud ühingu liikmega.

Lojaalsuskohustusest tuletatud hoidumiskohustuste hulka kuulub mh ühingu ja ühingu liikme huvide konflikti korral osanikule ja aktsionärile kohaldatav hääleõiguse piirang ehk hääletamiskeeld (ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1).¹¹² Võrreldes TsÜS § 38 lg-s 1 sätestatud hääleõiguse kuritarvitamise keeluga, on ÄS §-des 177 ja 303 sätestatud hääleõigust piiravate

¹⁰⁴ Öunap, K. (viide 95), lk 421.

¹⁰⁵ Reif, S., Walter, T. (viide 102), S 631.

¹⁰⁶ Varul, P jt (koost.). (viide 9), § 32 komm. 3.2.4.1.. (K. Saare).

¹⁰⁷ Saare, K. (viide 3), lk 624; Saare, K. jt. (viide 10), vnr 1088.

¹⁰⁸ RKTkm 3-2-1-97-11, p 35.

¹⁰⁹ RKTko 3-2-1-89-14, p 36.

¹¹⁰ RKTko 3-2-1-144-11, p 13; RKTko 3-2-89-14, p 36.

¹¹¹ Varul, P jt (koost.). (viide 9), § 32 komm. 3.2.2. (K. Saare).

¹¹² Saare, K. (viide 94), lk 604.

normide kohaldamisala oluliselt kitsam,¹¹³ piirdudes vaid viidatud sätetes loetletud nelja juhtumgrupiga. Nendest peamisteks võib pidada osaniku ja aktsionäri õigusvaidluse pidamise või tehingu tegemine ning selles tehingus või õigusvaidluses esindaja määramist. Teisisõnu on ÄS §-s 177 ja 303 sätestatud hääleõiguse piirangule allutatud üksnes osanikud ja aktsionärid loetletud juhtudel, mille korral seadusandja eeldab huvide konflikti. TsÜS § 38 lg-st 1 sätestatud hääleõiguse kuritarvitamise keelu osas ei ole seadusandja ette näinud ammendavat loetelu juhtumitest, mil vastav keeld kohaldub. Nii hõlmab TsÜS § 38 lg 1 ka mistahes võimalikke muid juhtumeid, kus hääleõigust teostava ühingu liikme huvid on erisuunalised võrreldes ühingu huvidega.

Sarnaselt on ka Saksa õiguses ühinguõiguslikust lojaalsuskohustusest tuletatud kohustus teostada hääleõigust teatud viisil.¹¹⁴ Seejuures võib selline kohustus olla negatiivne (kohustus hääletada otsuse eelnõu vastu või hoiduda hääletamisest) või positiivne (kohustus hääletada otsuse eelnõu poolt). Saksa õiguses eristatakse kokkuleppelist hääletamiskohustust (*rechtsgeschäftliche Stimmbindung*) ühinguõiguslikust lojaalsuskohustusest tulenevast hääleõiguse teostamise piirangust. Määrav erinevus tuleneb sellest, et lojaalsuskohustus on seotud liikmestaatusega ning piirab hääleõiguse teostamist, võttes arvesse teiste liikmete ja ühingu õigustatud huve. Hääletamiskohustus aga nõuab eraldi kokkulepet, mille sisu määrab lepingupoolte subjektiivne otsus.¹¹⁵ Käesoleva töö seisukohalt on asjakohane eeskätt esimene, mis sarnaneb olemuselt ÄS §-des 177 ja 303 sätestatud hääleõiguse piirangule, mis on samuti tuletatud lojaalsuskohustusest. Sarnaselt Eestiga on ka lojaalsuskohustusest tuletatud ühingu liikmetele kohustus tegutseda ühingule kasulikul viisil ning hoiduda sellistest tegudest, mis on vastuolus ühingu või teiste liikmete huvidega.¹¹⁶ Lojaalsuskohustusest tuleneva hääleõiguse teostamise piirangu lähtekohaks on seega liikme seotus ühingu huviga ja teiste ühingu liikmetega.

Ühinguõiguslikku lojaalsuskohustust on käsitletud mh Euroopa mudel äriühingute seaduses (*European Model Company Act*; EMCA). EMCA töögrupp märkis, et kuigi liikmesriikide siseriiklikes õigusaktides puudub ühtne huvide konflikti määratlus, peavad ühingu organi liikmed üldtunnustatud lojaalsuskohustuse põhimõtte kohaselt siiski tegutsema heas usus. See tähendab eelkõige kohustust lähtuda juhtimisotsuste tegemisel ühingu parimatest huvidest, mis omakorda hõlmab kohustust vältida huvide konflikti. Lisaks on viidatud sellele, et

¹¹³ Saare, K. (viide 94), lk 604

¹¹⁴ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 235.

¹¹⁵ MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 475, 476.

¹¹⁶ Reif, S., Walter, T. (viide 102), S 631.

liikmesriikide õiguses esineb märkimisväärseid erinevusi selles, kuidas huvide konflikti vältida. Mõnedes liikmesriikides (nagu näiteks Holland, Poola, Slovakkia, Hispaania ja UK) on seaduses selgelt väljendatud juhatuse liikme kohustus huvide konflikti vältida. Teistes riikides aga (nt Taani, Saksamaa, Portugal) on huvide konflikti vältimise kohustus üks osa lojaalsuskohustusest.¹¹⁷

Eesti kehtiv regulatsioon läheneb huvide konflikti olukordadele nii *ex ante* kui ka *ex post* reeglite kehtestamise kaudu. Peamisteks *ex ante* reegliteks võibki seejuures pidada seaduses sätestatud hääleõiguse kuritarvitamise keeldu ja juriidiliste isikute kohta käivates seadustes sätestatud hääleõigust piiravaid norme (ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1), samuti juhtorgani liikmetega tehingute tegemise piiranguid, *ex post* reeglits saab pidada näiteks konkurentsikeelu rikkumise tagajärgede reguleerimist.¹¹⁸ Käesolevas töös käsitletava hääleõiguse piirangu regulatsiooni poolest sarnaneb Eesti regulatsioon aga nende ülal nimetatud riikidega, mille õiguses on huvide konflikti vältimise kohustus tuletatud lojaalsuskohustusest.

Eelnevast järeldub, et ühinguõiguslik hea usu põhimõte ja sellest tuletatud lojaalsuskohustus seavad piirid osaniku ja aktsionäri hääleõiguse teostamisele, et vältida teiste ühingu liikmete või juriidilise isiku õigustatud huvide kahjustamist. Seega kujutab omakorda ühinguõiguslikust lojaalsuskohustusest tuletatud ÄS § 177 lg-s 1 ja § 303 lg-s 1 sätestatud hääleõiguse piirang endast hoidumiskohustust, mis on suunatud ühingu üldiste huvide tagamisele huvide konflikti olukordades.

2.2. Hääleõiguse piirangu eesmärk

Olukord, kui äriühingul on rohkem kui üks osanik või aktsionär, toob kaasa huvide paljususe ühingu kõrgeimal otsustustasandil. Praktikas ei ole ühingu liikmete huvid tihti kattuvad ehk ühesuunalised.¹¹⁹ Seejuures võivad omavahel lahkneda nii ühingu liikmete omavahelised huvid kui ka ühingu ja ühingu liikmete huvid. Praktikas tuleb sageli ette olukordi, kus hääletamisel esineb konflikt juriidilise isiku ja selle liikme huvide vahel. Kui üldiselt on ühingu liikmed oma õiguste (sh hääleõiguse) teostamisel vabad ning võivad hääletada oma isiklikest huvidest lähtuvalt, siis ei ole tegu siiski absoluutse põhimõttega.¹²⁰ Alljärgnevalt on analüüsitud, milline on osaniku ja aktsionäri hääleõiguse piirangu instituudi eesmärk ning millistel juhtudel on

¹¹⁷ Andersen, P.K. jt. European Model Companies Act (EMCA). First edition, 2017. – Nordic & European Company Law Working Paper No. 16-26/2017, lk 205. Kättesaadav: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2929348# (29.01.2025).

¹¹⁸ Käerdi, M. jt. (viide 7), lk 701

¹¹⁹ Saare, K. (viide 3), lk 621.

¹²⁰ *Ibidem*, lk 622.

sellest tulenevalt õigustatud piirata ühingu liikmete vabadust oma õiguste teostamisel. Seejuures tuleb märkida, et hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala laiendamisel on lähtunud justnimelt hääleõigust piiravate normide eesmärgist.

Äriühinguõiguse ühe aluspõhimõtte kohaselt peavad osanikud ja aktsionärid lähtuma ühingut puudutavate otsuste tegemisel eelkõige osäühingu huvidest, mitte enda isiklikest või muudest sarnastest majanduslikest huvidest ega mõne enda kontrollitava äriühingu huvidest.¹²¹ Hääleõiguse piirangu põhimõtted lähtuvad sellest, et teatud juhul võib eeldada huvide konflikti tekkimist ühingu liikme isiklike ja ühingu huvide vahel.¹²² Huvide konflikti olukordade reguleerimise lähtekohaks on seega oht, et teatud otsuste tegemisel võib ühingu liige või eraõigusliku juriidilise isiku juhtorgani liige eelistada ühingu huvidele oma isiklike huve ja selline erapoolikus hääleõiguse teostamisel võib ühingut kahjustada.¹²³ Seaduses sätestatud olukordades, mille puhul eeldatakse ühingu liikme erihuvide vastuolu teiste liikmete või ühingu huvidega, välistatakse hääleõiguse piiramise kaudu osaniku või aktsionäri erihuvi mõju ühingule.¹²⁴

Sarnaselt Eestiga on ka Saksa õiguses sätestatud hääleõigust piiravate normide lähtekohaks oht, et teatud olukordades võib osanik või aktsionär ühingu otsuste tegemisel eelistada äriühingu huvidele oma isiklike huve. Õiguskirjanduses on viidatud, et kõik ühinguõiguslikud hääleõiguse teostamise piirangud lähtuvad „oma asja üle otsustamise“ keelu põhimõttest.¹²⁵ Enesehindamise keelu (*Verbots eines Insichgeschäfts*) põhimõtte tähendab seda, et osanik või aktsionär ei tohiks olla otsustajaks teda ennast puudutavate õigustoimingute üle.¹²⁶ Seaduses loetletud juhtudel välistatakse seetõttu osaniku või aktsionäri erihuvide mõju ühingu otsustele, et organi liige ei saaks kasutada oma hääleõigust sellega ühingut kahjustades.¹²⁷ Seejuures näeb seadusandja sarnaselt Eestis kehtiva regulatsiooniga ette abstraktsed huvide konflikti juhtumid, millal osaniku või aktsionäri hääleõigus on piiratud.¹²⁸ Nii ei oma osaniku või aktsionäri tegelik hääletamiskäitumine hääleõiguse piirangu kohaldumise seisukohalt tähtsust.¹²⁹ Teisisõnu lähtub seadusandja eeldusest, et teatud juhtudel huvide konflikt esineb ning osaniku või

¹²¹ RKTko 3-2-1-144-11, p 13.

¹²² Saare, K. jt. (viide 10), vnr 975; Altmeppen, 11. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 31-35. – Altmeppen, H. (hrsg.). Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Kommentar. 11. Auflage. Verlag C.H. Beck: 2023 (edaspidi: Altmeppen, 11. Aufl. 2023, GmbHG).

¹²³ Käerdi, M. jt. (viide 7), lk 701

¹²⁴ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 133-135.

¹²⁵ Altmeppen, 11. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 31-35.

¹²⁶ MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 74-79.

¹²⁷ MüKoAktG/ Arnold. 6. Aufl. Beck 2024, § 136 Rn. 5.

¹²⁸ Altmeppen, 11. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 31-35.

¹²⁹ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 131, 132.

aktsionäri hääleõigus välistatakse nendes olukordades olenemata sellest, kuidas ta tegelikult hääletaks.

Hääleõiguse piirang on seega suunatud korrektse ja ühingu huvidega kooskõlas oleva otsustuste vastuvõtmise protsessi tagamisele, välistamaks olukordi, kus üldkoosoleku otsustus on mõjutatud ühingu liikme erihuvidest.¹³⁰ Selle eesmärk on vältida erapoolikuid otsuseid ja nendest äriühingule ja teistele ühingu liikmetele tekkida võivaid riske.¹³¹ Sellised riskid ilmnevad eriti siis, kui huvide konfliktis olev osanik või aktsionär omab ühingu häälteenamust. Nii näiteks saaks ilma hääleõiguse piiranguta enamusosalust omav ühingu liige alati takistada enda vastu suunatud kohtuvaidluse algatamist või seadustada organi otsusega enda kasuks soodsate õigustoimingute tegemist.¹³² Sarnast eesmärki täidab ühingu organi liikme lojaalsuskohustusest tulenev hääleõiguse teostamise keeld, mis keelab ühingu liikmel oma õiguste kuritarvitamise.¹³³ Eestis kehtivas regulatsioonis on hääleõiguse kuritarvitamise keeld sätestatud TsÜS § 38 lg-s 1.

Huvide konflikti olukorrad on seejuures iseloomulikud nii ühingu juhatuse liikmetele kui ka osanikele ja aktsionäridele, seda eriti juhul, kui osanik või aktsionär on samaaegselt ühingu juhatuse liige. Tüüpilise näitena huvide konfliktist võib tuua olukorra, kus on selgunud, et juhatuse liikmest osanik või aktsionär on tekitanud äriühingule kahju ning ühingu tasandil soovitakse otsustada nõude esitamine selle kahju tekitanud juhatuse liikme vastu.¹³⁴ Õiguspraktikas on avaldatud seisukohta, et eelduslikult on ühingule tekitatud kahju hüvitamise nõude maksmapanek vähemalt üldjuhul ühingu huvides.¹³⁵ Seega tuleks lähtudes ühingu huvidest ühingu liikmetel sellises olukorras üldjuhul hääletada nõude maksmapaneku poolt. Toodud näite puhul esineb huvide konflikt ühingu ja selle ühingu liikme huvide vahel, kelle vastu nõude esitamist otsustatakse – ühe huvides on nõude maksmapanek ning teise huvides selle ärahoidmine.

On ilmne, et osanik või aktsionär, kelle vastu nõude esitamist otsustatakse, soovib sellise otsuse vastuvõtmist vältida, kuivõrd nõude esitamisega kaasnevad talle võimalikud negatiivsed tagajärjed. Sellises olukorras hääletaks osanikust või aktsionärist juhatuse liige eelduslikult

¹³⁰ MüKoAktG/ Arnold. 6. Aufl. Beck 2024, § 136 Rn. 5; BeckOK GmbHG/Schindler, 62. Ed. 1.11.2024, GmbHG § 47 Rn. 104-106; MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 83.

¹³¹ BeckOK GmbHG/Schindler, 62. Ed. 1.11.2024, GmbHG § 47 Rn. 4-6.

¹³² *Ibidem*.

¹³³ *Ibidem*, Rn. 104-106.

¹³⁴ Vt nt Saare, K. jt. (viide 10), vnr 977.

¹³⁵ RKTko 2-20-8655, p 11.2.

mitte ühingu, vaid enda isiklike huve arvesse võttes.¹³⁶ Nii oleks tulemuseks ühingu liikme erihuvist mõjutatud erapoolik otsus. Seda eriti juhul, kui huvide konfliktis olev ühingu liige omab ühtlasi ühingu häälteenamust, millisel juhul saaks viimane enda vastu nõude esitamise blokeerida. Sellises olukorras lähtutakse põhimõttest, et keegi ei tohi olla kohtumõistjaks teda puudutavas õigusvaidluses.¹³⁷ Eelnevast tulenevalt on ühingu liikmega õigusvaidluse pidamise otsustamisel selle ühingu liikme hääleõigus välistatud (ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1).

Lisaks õigusvaidluse pidamise otsustamisele võivad sarnased huvide konflikti olukorrad esineda ka muude ühingu organi liiget puudutavate tehingute ja toimingute tegemise otsustamisel. Teise peamise näitena võib tuua tehingu tegemise otsustamise ühingu liikmega,¹³⁸ millisel juhul on eelduslikult sellel ühingu liikmel, kellega tehingut tehakse, huvi teha tehing endale võimalikult soodsatel tingimustel. Selline huvi ei pruugi tingimata olla ühesuunaline ühingu huviga, kehtib ühinguõiguses iseendaga tehtava tehingu üle otsustamise keeld.¹³⁹ Kehtivas regulatsioonis on iseendaga tehingu tegemise keeld sätestatud Saksa õiguse (BGB § 181) eeskujul TsÜS §-is 131.

Eesti ja Saksa õiguses on hääleõiguse piirangu eesmärgid üldjoontes käsitletud sarnaselt. Mõlemal puhul on hääleõigust piiravad normid kantud eesmärgist vältida olukordi, kus ühingu liikmed ei lähtu hääletades mitte ühingu, vaid enda isiklikest või kolmandate isikute huvidest,¹⁴⁰ nagu seda ilmestab ka eespool toodud õigusvaidluse pidamise otsustamise näide. Niisiis on hääleõiguse piirangu eesmärk ühingu liikme isiklike huvide neutraliseerimine selleks, et tagada ühingu huvidele vastav otsus.¹⁴¹ Ühingu huvide primaarsuse põhimõttele, mille kohaselt tuleks aktsionäride või osanike huvide vastandlikkuse korral eelistada ühingu üldisi huvisid, on korduvalt viidanud ka Riigikohus.¹⁴² Ühingu huvide kaitse tagamiseks võetakse otsuse tegemisel arvesse üksnes nende ühingu liikmete hääli, kelle erihuvid ei ole vastassuunalised ühingu huvidega.¹⁴³ Huvide konfliktis oleva osaniku või aktsionäri hääli otsuse tegemisel kvoorumi hulka ei arvestata.

¹³⁶ TlnRnKo 2-21-807/48, p 11.

¹³⁷ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 76; Altmeppen, 11. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 31-35; vt ka Saare, K., Vutt, M. Vähemusosaluse omajate võimaluse kapitaliühingu huvidele vastava otsuseni jõudmiseks. – *Juridica* 9/2017, lk 626.

¹³⁸ Saare, K. (viide 3), lk 626.

¹³⁹ *Ibidem*, lk 628.

¹⁴⁰ Varul, P jt (koost.). (viide 9), § 32 komm. 3.2.4.1.. (K. Saare).

¹⁴¹ *Ibidem*; vt ka Käerdi, M. jt. (viide 7), lk 568.

¹⁴² RKTko 3-2-1-144-11, p 13; RKTko 3-2-1-89-14, p 36; RKTko 2-17-9986/48, p 20; RKTko 2-20-17189, p 17.1.

¹⁴³ Saare, K. (viide 3), lk 622.

Ka Saksa õiguses on hääleõiguse piirangu peamise eesmärgina käsitletud ühingu huvide kaitset.¹⁴⁴ Õiguskirjanduses on viidatud, et ükski osanik või aktsionär ei tohiks saada äriühingu arvelt ja viimase kahjuks eeliseid äriühinguga tehtavate õigustoimingute kaudu ega näiteks anda heakskiitu hüvitisnõuetest loobumiseks. Äriühingu huvide kõrval kaitsevad hääleõigust piiravad normid ka teiste ühingu liikmete huve selle eest, et enamusosanik või -aktsionär ei kasutaks äriühingut enda kasuks eeliste omandamiseks, mis läheb kaugemale sellest, mis on äriühingu huvidega kooskõlas.¹⁴⁵ Nii on hääleõiguse piirangu eesmärk ühingu huvide kõrval kaitsta ka teiste liikmete huve.¹⁴⁶ Siiski on Saksa õiguskirjanduses viidatud, et selline vähemuse kaitse on piiratud üksnes seaduses sätestatud hääleõiguse piirangu kohaldamise juhtumitega ja mitte kõikehõlmav. Lisaks on õiguskirjanduses viidatud, et hääleõiguse välistamise eesmärk on üksnes kaitsta äriühingu vara, samas kui näiteks äriühingu võlausaldajate huvid ei kuulu hääleõigust piiravate sätete kaitse-eesmärgi alla.¹⁴⁷ Eelnev ilmestab, et vähemuse kaitset on Saksa õiguses peetud hääleõiguse piirangu teiseseks eesmärgiks, mis saavutatakse ühingu huvide kaitse kaudu.

Töö autori hinnangul on teiste ühingu liikmete huvide kaitsmise näol tegemist pigem hääleõiguse piirangu teisese eesmärgiga, mis saavutatakse sel teel, et hääletamisel arvestatakse üksnes nende ühingu liikmete hääli, kelle huvid ei ole ühingu huvidega vastassuunalised. Üldjuhul võib ühingu huviks pidada ühingu liikmete ühist seadusega kooskõlas olevat huvi, mis on suunatud ühingu majandustegevuse jätkumisele ja välistab ühingu vara vähenemise.¹⁴⁸ Järelikult on ühingu huvides selliste otsuste vastuvõtmine, mis on ühingule majanduslikult kasulikud. Kuivõrd eelduslikult on ühingu liikmete huvi suunatud sellele, et ühing oleks majanduslikult kasumlik, teenib ühingu huvidest lähtuvate otsuste vastuvõtmine vähemalt reeglina ka selle liikmete huve. Nii moodustavad ühingu organi liikmete individuaalsed huvid ja ühingu huvid omavahel sümbioosi.¹⁴⁹ Teisisõnu võib ühingu huve pidada üldjuhul ühingu liikmete ühishuviga samasuunaliseks, mistõttu aitab ühingu huvide kaitse samaaegselt kaasa selle liikmete huvide kaitsele. Eelnevast tulenevalt tuleb hääleõiguse piirangu esmaseks ja peamiseks eesmärgiks pidada just ühingu huvide kaitset eeskätt kapitali ja vara säilimise tagamiseks, mille saavutamiseks välistatakse organi liikme ühingu huvidele vastanduva erihuvi mõju juriidilisele isikule.

¹⁴⁴ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 131, 132.

¹⁴⁵ *Ibidem*.

¹⁴⁶ Saare, K. (viide 3), lk 622.

¹⁴⁷ MüKoAktG/ Arnold. 6. Aufl. Beck 2024, § 136 Rn. 5.

¹⁴⁸ Saare, K., Vutt, M. (viide 137), lk 621.

¹⁴⁹ MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 87-91.

Hääleõiguse piirangu eesmärk on leidnud korduvalt käsitlemist ka kohtupraktikas. Riigikohtu valdavas praktikas on käsitletud hääleõiguse piirangu eesmärgina ühingu liikme ja juriidilise isiku konflikti vältimist olukorras, kus ühingu liikmel võib tekkida soov eelistada tehingu tegemisel oma majanduslikke huve ühingu omadele.¹⁵⁰ Lisaks ühingu osaniku või aktsionäri tehingu tegemisele on Riigikohtu seisukoht kohaldatav ka muudele ühingu organi liiget puudutavate toimingute ja otsuste tegemisele, mille korral eeldatakse seaduse kohaselt huvide konflikti esinemist. Sarnaselt on ka Tallinna Ringkonnakoht leidnud, et hääleõiguse piirangu eesmärk on vältida osaniku ja osahinguga huvide konflikti, kaitstes ennekõike ühingu huvisid ja neutraliseerida liikme erihuvid.¹⁵¹ Lisaks on kohtupraktikas hääleõiguse piirangu eesmärgidena käsitletud kaitset enamuse kuritarvituste eest¹⁵² ning huvide konflikti vältimist.¹⁵³

Kokkuvõtlikult on hääleõiguse piirangu eesmäärke Eesti ja Saksa õiguses käsitletud sarnaselt. Võrreldes Eestis avaldatud seisukohtadega on Saksa õiguskirjanduses veelgi selgemalt eristatud ühingu huvide kaitset kui hääleõiguse piirangu esmast ja olulisimat eesmärki, mille kõrval kaitstakse ka vähemuse huve enamuse kuritarvituste eest. Siiski on hääleõiguse piirang mõlemal juhul suunatud osaniku või aktsionäri äriühingu huvidega konkureeriva ja vastassuunalise erihuvi neutraliseerimisele ja ühingu huvidega kooskõlas oleva otsustusprotsessi tagamisele.

¹⁵⁰ RKTkm 3-2-1-144-11, p 13; RKTko 3-2-1-44-17, p 24; RKTko 2-16-9415, p 15; RKKko 1-18-5732, p 66.

¹⁵¹ TlnRnKo 2-19-15787/65, p 32.

¹⁵² TlnRnKo 2-17-12817/30, p 7

¹⁵³ TlnRnKo 2-21-807/48, p 11.

3. HÄÄLEÕIGUSE PIIRANGU ISIKULISE ULATUSE MÄÄRATLEMINE

3.1. Hääleõiguse piirangule allutatud isikud kehtivas regulatsioonis – grammatiline tõlgendus

Hääleõiguse piirangu isikuline kohaldamisala puudutab nende isikute ringi kindlakstegemist, kellele hääleõiguse piirang ühingu otsuse tegemisel laieneb. Seejuures tõusetub küsimus, millised isikud on võrdsustatud hääleõiguse piirangule allutatud isikutega.¹⁵⁴ Järgnevalt analüüsitakse seda, millistele isikutele hääleõiguse piirang laieneb, keskenduses mh kehtiva regulatsiooni ebaselgustele ja lahendamata küsimustele seoses hääleõiguse piirangu isikulise ulatuse määratlemisega liikmega seotud isikute puhul.

Eesti kehtivas regulatsioonis on osaniku ja aktsionäri hääleõiguse piirang sätestatud vastavalt ÄS §-des 177 ja 303. Nimetatud sätted näevad ette konkreetsete juhtumgruppide loetelu, mille esinemise korral on seadusandja eeldanud huvide konflikti ühingu ja hääleõigust teostava ühingu liikme huvide vahel. Sellised hääleõiguse piirangu juhtumid on seaduses sätestatud ammendava loeteluna *numerus clausus* põhimõttel, mis tähendab, et hääleõiguse piirangu kohaldamine analoogia korras mistahes muudel juhtumitel ei ole lubatav.¹⁵⁵ Seaduses loetletud juhtumitel välistatakse organi liikme õigus otsuse tegemisel hääletada sõltumata otsustatava toiminguga või tehingu tegelikust mõjust juriidilise isiku huvidele.¹⁵⁶ Hääleõiguse piirangu regulatsioon lähtub eeldusest, et isiklikest huvidest mõjutatud ühingu liige ei arvesta hääletamisel piisavalt ühingu huvidega.¹⁵⁷

Saksa õiguses on kapitaliühingu liikme hääleõiguse piirang sätestatud osaühingu tüüpi ühingu (*Gesellschaft mit beschränkter Haftung*; GmbH) puhul GmbHG § 47 lg-s 4 ning aktsiaseltsi tüüpi ühingu puhul (*Aktiengesellschaft*; AG) AktG § 136 lg-s 1. Sarnaselt Eesti kehtiva regulatsiooniga on seadusandja määratlenud konkreetsete osaniku ja aktsionäri puudutavad toimingud, mille esinemisel eeldatakse abstraktse huvide konflikti ühingu ja hääleõigust teostava ühingu liikme huvide vahel, millest tulenevalt on ühingu liikme hääleõigus välistatud.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Saare, K. (viide 3), lk 630.

¹⁵⁵ Spindler/Stilz/Rieckers, 4. Aufl. 2019, AktG § 136 Rn. 15.

¹⁵⁶ Käerdi, M. jt. (viide 7), lk 568.

¹⁵⁷ Noack/Servatius/Haas/Noack, 24. Aufl. 2025, GmbHG § 47 Rn. 76.

¹⁵⁸ MüKoAktG/Arnold, 6. Aufl. 2024, AktG § 136 Rn. 1-4; MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn 131, 132.

Üldjoones on Saksa aktsiaseltsi aktsionäri ja osahingu osaniku hääleõiguse piirangut reguleerivad normid oma sisult Eestis kehtiva regulatsiooniga sarnased. GmbHG § 47 lg 1 kohaselt ei või osanik teostada hääleõigust enda ega teise isiku nimel, kui otsustatakse tema vabastamist kohustustest või vastutusest. Sama lõike teine lause sätestab, et osaniku hääleõigus on välistatud ka temaga tehingu tegemise või osaniku vastu suunatud õigusvaidluse pidamise otsustamisel. AktG § 136 lg 1 kohaselt ei või keegi enda ega teise isiku eest hääleõigust teostada, kui selle tulemusena võetakse vastu otsus, millega see isik vabastatakse kohustusest või vastutusest või kui otsusega otsustatakse nõude esitamist tema vastu. Sama lõike teise lause järgi ei või nende aktsiatega, millest tulenevat hääleõigust ei saa aktsionär kasutada vastavalt esimesele lausele, aktsionär oma hääleõigust teostada ka vahendlikult. AktG § 136 lg 2 sätestab täiendavalt, et kokkulepe, millega aktsionär kohustub hääletama ühingu, selle juhatuse või nõukogu, või ka ühinguga seotud äriühingu juhiste järgi, on tühine. Niisamuti on tühine leping, millega aktsionär kohustub hääletama alati äriühingu juhatuse või nõukogu ettepanekute poolt.

Kokkuvõtvalt on hääleõiguse piirangu kohaldamise juhtumid Eesti ja Saksa kehtiva regulatsiooni kohaselt järgmised:

- 1) liikme vabastamine kohustustest või vastutusest (ÄS § 177 lg 1, § 303 lg 1, GmbHG § 47 lg 4, AktG § 136 lg 1);
- 2) osahingu puhul osanikule nõusoleku andmine osa võõrandamiseks (ÄS § 177 lg 1);
- 3) liikmega tehingu tegemine ja selles tehingus ühingu esindaja määramine (ÄS § 177 lg 1, § 303 lg 1, GmbHG § 47 lg 4, AktG § 136 lg 1);
- 4) liikmega õigusvaidluse pidamine ja selles õigusvaidluses ühingu esindaja määramine (ÄS § 177 lg 1, § 303 lg 1, GmbHG § 47 lg 4, AktG § 136 lg 1);
- 5) küsimused, mis puudutavad selle kontrollimist või hindamist, milline on liikme või tema esindaja tegevus ühingu juhatuse või nõukogu liikmena (ÄS § 177 lg 1, § 303 lg 1).

Eelnevast nähtub, et kehtiva regulatsiooni kohaselt on hääleõiguse piirangule allutatud üksnes osanikud ja aktsionärid. Seaduses ammendavalt loetletud abstraktsed huvide konflikti juhtumid ei hõlma aga kõikvõimalikke olukordi, mil ühingu liikme ja ühingu huvide vahel võib esineda konflikt hääleõiguse teostamisel.¹⁵⁹ Seetõttu on Saksa õiguskirjanduses sellist normi kritiseeritud põhjusel, et see ei pruugi tagada hääleõiguse piirangu eesmärki ja seeläbi ka ühingu huvide kaitset.¹⁶⁰ Nii näiteks ei pruugi huvide konfliktis olev isik tingimata olla ise osanik või aktsionär, vaid hoopis mõni viimasega seotud füüsiline või juriidiline isik, kes omab mõju

¹⁵⁹ BeckOK GmbHG/Schindler, 62. Ed. 1.11.2024, GmbHG § 47 Rn. 104-106; vt ka Saare, K. (viide 94), lk 604.

¹⁶⁰ MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 92, 93.

hääleõigust teostava osaniku või aktsionäri üle. Seetõttu on hääleõiguse isikulist kohaldamisala kohtupraktikas paljudel juhtudel liikmega seotud isikutele laiendatud.

Erandina ei ole osaniku hääleõigus ÄS § 177 lg 3 alusel piiratud, kui otsustatakse tema valimist juhatuse liikmeks, tema ametiaja pikendamist juhatuse liikmena või tema tagasikutsumist. Hääleõiguse piirangut ei kohaldata ka juhul, kui ühingul on ainult üks osanik või aktsionär või kui lisaks temale on osanikuks või aktsionäriks ühing ise (ÄS § 177 lg 2 ja § 303 lg 2). Sel juhul peavad ühingu ja ainuosaniku või -aktsionäri vahelised tehingud olema vormistatud kirjalikult või tuleb nende kohta viivitamatult vormistada osaniku allkirjastatud dokument tehingu oluliste tingimuste kohta (ÄS § 177 lg 2 ja § 303 lg 2). Sellise erandi tegemisel on seadusandja lähtunud eeldusest, et puudub vajadus välistada hääletamiskeelu kaudu osaniku erihuvide mõjutatud otsuste langetamist, kuna osanike poolt otsustatav puudutab tegelikult üksnes ainuosaniku huve.¹⁶¹ Saksa õigusekirjanduses on ka viidatud sellele, et huvide konflikt ainuosaniku ja osaihingu vahel on välistatud, kuivõrd vastasel korral ei oleks ka ühe osanikuga osaihingutes võimalik otsuseid vastu võtta.¹⁶² Liiatigi on ainuosanik alati erapoolik.¹⁶³

Täiendavalt ei kohaldata hääleõiguse piirangul Saksa õiguses erandina ka juhul, kui samad hääleõiguse piirangu aluseks olevad asjaolud mõjutavad kõiki osanikke või aktsionäre ühtmoodi.¹⁶⁴ Juhul, kui kõik ühingu liikmed on otsuse tegemisel ühtmoodi huvide konfliktis, loetakse, et huvide konflikti ei esine ning kõik liikmed võivad hääletada. Kirjeldatud olukord võib tekkida näiteks juhul, kui otsustatakse põhikirja muutmist.¹⁶⁵ Selline erand on kantud põhimõttest, et hääleõiguse piirangu eesmärgi saavutamine ei tohiks teistpidi takistada ühingu tahte kujundamist.¹⁶⁶ Teisisõnu ei tohiks hääleõiguse piirangu kohaldamise tagajärjel tekkida olukord, kus ühingu nimel ei olegi võimalik tahet väljendada ehk otsuseid vastu võtta.

Saksa õiguses leidub sarnaseid hääleõigust piiravaid sätteid lisaks kapitaliühinguid reguleerivatele seadustele ka tsiviilseadustikus (*Bürgerliches Gesetzbuch*; BGB),¹⁶⁷ milles on sarnaselt Eesti TsÜS-iga reguleeritud olulisemad juriidiliste isikute kohta käivad põhimõtted. Nii näiteks sätestab BGB § 34 sarnaselt kapitaliühinguid reguleerivate seadustega, et ühingu

¹⁶¹ Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu 552 SE seletuskiri, lk-d 30 ja 41. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/3c7833d5-7972-3348-8cca-c210ab5e36ea/%C3%84riseadustiku%20muutmise%20seadus/> (23.02.2025).

¹⁶² MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn 191.

¹⁶³ BeckOK GmbHG/Schindler, 62. Ed. 1.11.2024, GmbHG § 47 Rn. 126, 127.

¹⁶⁴ MüKoAktG/Arnold, 6. Aufl. 2024, AktG § 136 Rn. 20, 21; Altmeppen, 11. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 133-137.

¹⁶⁵ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn 192.

¹⁶⁶ MüKoAktG/Arnold, 6. Aufl. 2024, AktG § 136 Rn. 20, 21.

¹⁶⁷ Bürgerliches Gesetzbuch. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (09.03.2025).

liikmel puudub hääleõigus, kui otsustatakse temaga tehtava tehingu tegemist või õigusvaidluse pidamist. Samas aga ei reguleeri BGB § 34 juhtumeid, mis puudutavad liikme vabastamist kohustustest või vastutusest. Eesti kehtivas TsÜS-is puudub BGB §-ga 34 analoogne säte. Arvestades, et sisult dubleerib BGB § 34 ka GmbHG § 47 lg-s 4 sätestatud, et ole analoogne säte toomine TsÜS-i ka ilmselt vajalik. Lisaks on hääleõiguse piirangu kontekstis asjakohane BGB § 181, mis sätestab iseendaga tehtava tehingu üle otsustamise keelu. Siiski tuleb silmas pidada, et BGB § 181 ning GmbHG § 47 lg 4 kohaldamisalad ei kattu. Kui GmbHG § 47 lg 4 reguleerib osaniku GmbH välissuhet, siis BGB § 181 kohaldamisala hõlmab esindatava juriidilise isiku ja tema esindaja vahelist sisesuhet.¹⁶⁸ Eesti kehtivas õiguses on BGB § 181 analoog sätestatud TsÜS §-s 131.¹⁶⁹ Kõigi eeltoodud sätete ühine tunnusjoon on huvide konflikt ühingu liikme isiklike huvide ja ühingu või teiste liikmete huvide vahel.¹⁷⁰ Tuleb märkida, et võrreldes Eestiga on Saksa hääleõiguse piirangu regulatsioon killustatum ning üksnes GmbHG § 47 lg 4 ühendab endas nii eelviidatud BGB sätetes kui ka aktsiaseltside puhul AktG § 136 lg-s 1 loetletud juhtumid.¹⁷¹

Eelnevast nähtub, et hääleõiguse piirangu regulatsioon on nii Eesti kui Saksa kehtivas õiguses üldjoontes sarnane – lisaks tsiviilõiguse üldosast tulenevatele juriidilist isikut reguleerivatele üldpõhimõtetele on osaniku ja aktsionäri hääleõiguse piirangu juhtumid sätestatud konkreetse loeteluna kapitaliühingute kohta käivates seadustes. Küll aga ei hõlma sellised *numerus clausus* põhimõttel sätestatud hääleõiguse piirangu juhtumid kõikvõimalikke huvide konflikti olukordi, mistõttu võivad ühingu huvid jääda kaitseta juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik ei ole ise ühingu osanik või aktsionär, vaid mõni viimastega seotud isik. Nii ei pruugi hääleõiguse piirangu kehtiv regulatsioon – vähemasti selle grammatilisest tõlgendusest lähtumine – tagada hääleõiguse piirangu eesmärgi saavutamist seotud isikute puhul. Eelnevast tulenevalt on vajalik hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala laiendamine.

3.2. Hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala laiendamine seotud isikutele

3.2.1. Hääleõiguse piirangu eesmärgist lähtuv isikulise kohaldamisala laiendamine

Hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisalaga seondub küsimus sellest, milliste isikute vahel peab huvide konflikt esinema hääleõiguse piirangu kohaldamiseks. Tuleb märkida, et esineb arvukalt selliseid olukordi, mille puhul esineb huvide konflikt hääletamisel, kuid mis ometi ei

¹⁶⁸ MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 74-79.

¹⁶⁹ Saare, K. (viide 3), lk 628.

¹⁷⁰ Altmeppen, 11. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 93, 94.

¹⁷¹ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn 133-135.

ole ÄS §-de 177 ja 303 sõnastusega hõlmatud. Nii tuleb hääleõiguse piirangu eesmärgi saavutamiseks selle isikulise ulatuse määratlemiseks teha kindlaks, millised füüsilised ja juriidilised isikud on võrdsustavad hääleõiguse piirangule allutatud osaniku või aktsionäri, omades viimasega kas majanduslikku või õiguslikku seost.¹⁷² Juriidiliste isikute kohta käivates seadustes sätestatud hääleõigust piiravad normid, sh ÄS § 177 ja § 303, siinkohal täiendavat suunist ei anna.

Vaatamata sellele, et ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1 sõnastuse kohaselt kohaldatakse hääleõiguse piirangut üksnes osanike ja aktsionäridega tehtavate tehingute, toimingute ja otsuste puhul, ei ole hääleõiguse piirangu eesmärgist tulenevalt nende sätete isikuline kohaldamisala siiski piiratud üksnes ühingu liikmeteks olevate isikutega.¹⁷³ Nii võib huvide konflikt kolmanda isikuga, kes ei ole ühingu osanik või aktsionär, samuti teatud juhtudel kaasa tuua hääleõiguse välistamise.¹⁷⁴ Õiguskirjanduses on avaldatud seisukohta, mille kohaselt tuleb hääleõiguse piirangu eesmärgiga kooskõlas olevaks pidada hääleõiguse piirangu kohaldamist kõigil juhtudel, kus hääleõiguse piirangule alluv isik teostab hääleõigust nende isikute eest, kellele endale hääleõiguse piirang ei laiene.¹⁷⁵ Eeltoodud seisukohale on korduvalt viidatud ka kohtupraktikas.¹⁷⁶ Seega on kohtupraktikas hääleõiguse piirangu isikulist kohaldamisala tulenevalt hääleõiguse piirangu eesmärgist laiendatud.

Eesti kehtivas regulatsioonis ja kohtupraktikas on täna siiski veel lahendamata suurem osa küsimusi sellest, kas ja millistel tingimustel laieneb hääleõiguse piirang ka äriühingu osaniku ja aktsionäridega seotud isikutele.¹⁷⁷ Küsimus hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala ulatusest tõusetub näiteks osaniku ja aktsionäri seotud äriühingute puhul, eeskätt olukorras, kus selline äriühing ei ole huvide konfliktis oleva osaniku või aktsionäri ainukontrolli all, vaid tegemist on väiksema osalusega. Lisaks osaniku ja aktsionäri seotud juriidilistele isikutele saab püstitada küsimuse viimastega seotud füüsiliste isikute puhul (nt abikaasa, sugulased jne).

Kuivõrd tänane ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1 sõnastus ega kohtupraktika kirjeldatud olukordades vastust ei anna, puudub järelikult õigusselgus hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala ulatuse osas osaniku ja aktsionäri seotud isikute puhul. Autori hinnangul eeldab õigusselgus hääleõiguse piirangu kontekstis mh seda, et ÄS §-de 177 ja 303 tõlgendamise kaudu oleks

¹⁷² Saare, K. (viide 3), lk 630.

¹⁷³ Käerdi, M. jt. (viide 7), lk 571.

¹⁷⁴ BeckOK GmbHG/Schindler, 62. Ed. 1.11.2024, GmbHG § 47 Rn. 125.

¹⁷⁵ Saare, K. (viide 3), lk 630.

¹⁷⁶ Vt nt RKKKo 1-18-5732, p 66; TlnRnKo 2-21-2742/41, p 10.3; HMKo 2-21-807/38, p 11.

¹⁷⁷ Vt ka Järve, M., lk 18.

mõistlikult võimalik kindlaks määrata nende isikute ring, kellele hääleõiguse piirang laieneb. See omakorda võimaldab juhatuse liikmel või muul üldkoosoleku läbiviimiseks pädeval isikul ühingu otsuste tegemisel hääletustulemused õigesti tuvastada.¹⁷⁸ Vastasel korral on oht, et hääleõiguse piirang ei täida oma eesmärki, kuna kehtiva regulatsiooni ebaselguste tõttu võib hääleõiguse piirangu ebaõige kohaldamine (või kohaldamata jätmine) viia olukorrani, kus ühingu huvid jäävad kaitseta. Samuti võimaldab kehtiva regulatsiooni ebaselgus ning kohtupraktika vähesus seotud isikute kaudu hõlpsamalt hääleõiguse piirangut vältida.

Lisaks, kui hääletustulemused on tuvastatud valesti, võib see viia otsuse hilisema kehtetuks tunnistamiseni.¹⁷⁹ Samuti on Riigikohtu praktikas leitud, et olukorras, kus ühingu organi otsuse tegemisel on hääletustulemused tuvastatud valesti, mh kui on rikutud hääleõiguse piirangut, on võimalik kohtu kaudu tuvastada teistsuguse sisuga otsuse vastuvõtmine. Nii saab kohus vastava nõude puhul tuvastada, millise sisuga otsus oleks vastu võetud hääle õige lugemise korral.¹⁸⁰ Autori arvates saab eeltoodust järeldada seda, et piisava suunise puudumise tõttu hääleõiguse piirangu kohaldamisala kindlaksmääramiseks liikmega seotud isikute puhul, puudub ühingul kindlus vastuvõetud otsuste kehtimajäämise osas. Seda põhjusel, et hääleõiguse piirangu kohaldamisel eksimine võib kaasa tuua otsuse kehtetuks tunnistamise.

Töö autori hinnangul on eelkirjeldatud olukord ebamõistlik, kuivõrd ühtsete kriteeriumite puudumise tõttu, mille alusel hääleõiguse piirangu ulatus liikmega seotud isikute puhul kindlaks teha, eeldab õigusselguse saavutamise igakordset kohtliku kontrolli läbimist. Lisaks tuleb silmas pidada, et tsiviilasjades ei ole Riigikohtu lahenditele pretsedendi staatust antud. Kuigi kehtib eeldus, et asja lahendav kohus arvestab Riigikohtu varasemate seisukohtadega, ei saa siiski olla kindel, et erinevad kohtud jõuavad sarnases küsimuses alati samale järeldusele.¹⁸¹ TsMS § 693 lg 2 sätestab, et Riigikohtu otsuses esitatud seisukohad õigusnormi tõlgendamisel ja kohaldamisel on kohustuslikud üksnes sama asja uuesti läbivaatavale kohtule olukorras, kui Riigikohus on tühistanud ringkonnakohtu otsuse.¹⁸² Muudel juhtudel ei saa välistada, et asja lahendav kohus jõuab varasemast Riigikohtu praktikast erinevale järeldusele.

¹⁷⁸ Õigusselguse põhimõte on tuletatud õiguskindluse põhimõttest, mis on sätestatud põhiseaduse (PS) §-s 10. Riigikohus on lahendi 5-19-38/15 p-is 68 asunud seisukohale, et õigusselgusetu olukorraga on tegemist juhul, kui normide tõlgendamisel tekkinud küsimusi ei ole võimalik mõistlikult kõrvaldada ka normide eesmärki ja kujunemislugu, teisi õigusakte, õiguse üldpõhimõtteid jms arvesse võttes ning selline selgusetus takistab seadusest tulenevate kohustuste kindlakstegemist ja täitmist.

¹⁷⁹ RKTko 3-2-1-55-14, p 23; RKTko 3-2-1-89-14, p 33.

¹⁸⁰ RKTko 2-20-8655, p 14.1.

¹⁸¹ Kõve, V. jt. (koost). (viide 18), § 436 komm 3.1.1 c).

¹⁸² Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197; RT I, 31.12.2024, 41.

Kokkuvõttes võib eelnevast järeldada, et kehtiv regulatsioon, mis allutab hääleõiguse piirangule üksnes osanikud või aktsionärid, ei anna selget suunist hääleõiguse piirangu isikulise ulatuse määratlemiseks liikmega seotud isikute puhul. Ka kohtupraktikas on suurem osa liikmega seotud isikute puhul tõusetuvatest küsimustest veel lahendamata, mistõttu puudub õiguselgus hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala ulatuse osas. Selline ebaselgus toob kaasa õiguste kuritarvitamise ohu, võimaldades eeskätt pahatahtlikul enamusel seotud isikute kaudu hääleõiguse piirangut vältida, millisel juhul ei täida hääleõiguse piirang oma eesmärki ühingu huvide ning selle kõrval ka vähemuse kaitse tagamisel. Samuti puudub õiguskindlus vastuvõetud otsuse kehtimajäämise osas, kuna eksimine hääleõiguse piirangu kohaldamisel võib kaasa tuua ühingu otsuse kehtetuks tunnistamise. Autor leiab, et eeltoodud põhjustel tuleks hääleõiguse piirangu isikulise kohaldumisalaga seonduvat kapitaliühinguid reguleerivates seadustes täpsustada selliselt, et hõlmatud oleksid ka liikmega seotud isikud.

Erinevalt Eestist, kus hääleõiguse piirangu isikulist kohaldamisala puudutavat kohtupraktikat on vähe, on Saksa õiguspraktikas kujunenud välja valdavad seisukohad hääleõiguse piirangu laienemisest seotud isikute gruppidele. Tuginedes ulatuslikule kohtupraktikale, saab välja tuua järgmised peamised juhtumigrupid, mille esinemisel on hääleõiguse piirangu isikulist kohaldamisala laiendatud isikutele, kes on õigusliku või isikulise seotuse tõttu hääleõiguse piirangule allunud ühingu liikmest mõjutatud:¹⁸³

- 1) esindaja ja usaldusisik (*Vertreter und Treuhänder*);
- 2) mõjutatud isiku osalusega äriühing (*Betroffener Gesellschafter-Gesellschafter*);
- 3) mõjutatud kolmandast isikust äriühing (*An betroffener Drittgesellschaft beteiligter Gesellschafter*);
- 4) lähikondne (*nahe stehende Person*).

Alljärgnevides peatükkides analüüsitakse, millistest argumentidest lähtuvalt on hääleõiguse piirangu kohaldamisala seotud isikute puhul nii Eesti kui Saksa õiguses laiendatud, eesmärgiga teha kindlaks, millistest kriteeriumitest ja põhimõtetest seejuures lähtuda.

3.2.2. Tehinguline või seadusjärgne esindaja

Küsimus hääleõiguse piirangu subjektilisest ulatusest tõusetub näiteks juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud ühingu liige osaleb hääletamisel enda või teiste liikmete nimel, kas

¹⁸³ BeckOK GmbHG/Schindler, 62. Ed. 1.11.2024, GmbHG § 47 Rn. 125; MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 190; MüKoAktG/Arnold, 6. Aufl. 2024, AktG § 136 Rn. 41-69.

tehingulise või seadusjärgse esindajana. Kriminaalasjas 1-18-5732 asus Riigikohus seisukohale, et juriidilise isiku osaniku seadusliku esindaja (juhatuse liikme), kes on ühtlasi ka juriidilise isiku juhatuse liige, hääleõigus on piiratud olukorras, kui otsustatakse tema kui juhatuse liikme vastu õigusvaidluse pidamist ja selles õigusvaidluses esindaja määramist.¹⁸⁴ Teisisõnu ei saa osanikust juhatuse liige vältida hääleõiguse piirangut seeläbi, et ta osaleb hääletamisel hääleõiguse piirangule allutatud juriidilise isiku seadusliku esindajana.

Kolleegium selgitas varasemale Riigikohtu praktikale tuginedes, et juhul, kui osühingu osanikuks on juriidiline isik, tuleb osaniku tahte tuvastamisel lähtuda juriidilise isiku esindamise üldistest reeglitest.¹⁸⁵ Osühingu kui osaniku tahet, sh hääle andmisel, väljendab juhatuse (ÄS § 181 lg 1). Nõude esitamise otsustamine juhatuse liikme vastu on ÄS § 168 lg 1 p 10 järgi osanike pädevuses. Sellest tulenevalt on juhatuse liikmest osaniku hääleõigus, kelle vastu nõude esitamist juhatuse liikmena otsustatakse, ÄS § 177 lg 1 alusel piiratud.¹⁸⁶ Töö autori hinnangul on selline tõlgendus kooskõlas hääleõiguse piirangu eesmärkidega, kuivõrd vastasel korral oleks isikul, kellega õigusvaidluse pidamist otsustatakse, endiselt võimalus saavutada enda isiklikest huvidest lähtuva otsuse vastuvõtmine. Seda põhjusel, et juhatuse liikmeks olev isik kattub osaniku eest tema tahet väljendava isikuga (s.o juhatuse liikmega).

Ka tsiviilasjas 2-16-6563/81 väljendas Riigikohus seisukohta, mille järgi võimaldab ÄS § 177 lg-s 1 sätestatud hääleõiguse piirang osühingutes, kus osanikud on ühtlasi juhatuse liikmed ja tekib vajadus otsustada nõude esitamist osanikust juhatuse liikme vastu, vältida olukorda, kus osanik blokeerib oma häältega iseenda vastu nõude esitamise.¹⁸⁷ Seega, kui esindaja isikuga seondub hääleõiguse piirang, kohaldub see ka tema poolt edasivolitatud isikule.¹⁸⁸ Tallinna Ringkonnakohtu praktikas hääleõiguse piirangu laiendamist põhjendatud juhatuse liikme staatusest tuleneva olulise mõjuga ühingule. Kuna juhatuse liikme puhul tuleb eeldada esindusorgani liikme staatusest tulenevat olulist mõju ühingule, laieneb ühingule seetõttu hääleõiguse piirang.¹⁸⁹ Lisaks õigusvaidluse pidamise otsustamisele ja õigusvaidluses ühingu esindaja määramisele võib järeldada, et eeltoodud seisukohad on kohaldatavad ka teiste seaduses sätestatud hääleõiguse piirangu juhtumgruppide puhul, näiteks tehingu tegemise otsustamisel juhatuse liikmest osanikuga.

¹⁸⁴ RKKKo 1-18-5732, p 66.

¹⁸⁵ RKTko 2-17-1725/117, p 15.2.

¹⁸⁶ RKTko 2-16-9415, p 18; RKTko 3-2-1-44-17, p 24.

¹⁸⁷ RKTko 2-16-6563/81, p 14.

¹⁸⁸ Saare, K. (viide 3), lk 630; RKKKo 1-18-5732, p 66.

¹⁸⁹ TlnRnKo 2-12-18857, p III; TlnRnKo 2-21-807/48, p 12.

Riigikohus leidis kriminaalasjas 1-18-5732 mh, et hääleõiguse piirangule allutatud juriidilise isiku osaniku juhatuse liikmel ei ole õigust osaniku nimel oma tahet väljendada olenemata osanikust osaühingu juhatuse liikmete ühisest esindusõigusest.¹⁹⁰ Teisisõnu ei mõjuta ühine esindusõigus hääleõiguse piirangu kohaldamist. Selliselt saavad juriidilisest isikust osaniku nimel tahet väljendada üksnes need juhatuse liikmed, kellele hääleõiguse piirang ei laiene.

Eespool käsitletud kohtupraktikast järeldub, et hääleõiguse piirangu eesmärgist tulenevalt, ei ole selle isikuline kohaldamisala piiratud üksnes ühingu liikmeteks olevate isikutega, vaid laieneb ka esindussuhte alusel hääletamisele. Sellise tõlgendusega tuleb töö autori hinnangul ka nõustuda, kuivõrd vastasel korral oleks äärmiselt lihtne hääleõiguse piirangut vältida ning ühingu huvid jääksid huvide konflikti olukordades kaitseta.

Osas, mis puudutab hääletamist esindussuhte alusel, on Eesti ja Saksa kohtupraktikas väljendatud seisukohad valdavalt sarnased. Küll aga on Saksa kehtivas regulatsioonis erinevalt Eestist juba seaduse tasandil (vastavalt GmbHG § 47 lg 4 ja AktG § 136 lg 1) sätestatud põhimõte, mille kohaselt ei tohi hääleõiguse piirangule allutatud isik hääleõigust teostada ei enda ega kolmandate isikute eest. Eeltoodu puudutab olukordi, kus hääleõiguse piirangule allutatud ühingu liige teostab hääleõigust teise osaniku või aktsionäri eest. Tulenevalt hääleõiguse piirangu eesmärgist hoida otsustusprotsess vaba ühinguvälistest huvidest laieneb hääleõiguse piirang ka neile esindajatele, kes ei ole ise ühingu liikmed (nt volitatud esindajad, testamenditäitjad, pankrotihaldurid).¹⁹¹ Ühtlasi kehtib hääleõiguse piirang volitatud esindaja poolt edasivolitatud isikute suhtes.¹⁹² Seega ei ole ühingu liikmel võimalik hääleõiguse piirangut vältida esindaja määramisega.

Eelnevale lisaks ollakse Saksa õiguses seisukohal, et ühingu liige ei saa hääleõiguse piirangut vältida ka seeläbi, kui ta võõrandab endale kuuluva osaluse kolmandale isikule nn usaldusisikule (*Treuhänder*). Ka sellisel juhul lähtutakse sarnastest põhimõtetest, nagu hääleõiguse piirangule allutatud isiku esindaja puhul.¹⁹³ Töö autori hinnangul on eeltoodud seisukohast lähtumine õigustatud ka Eesti puhul juhul, kui osaluse võõrandamine usaldusisikule on toimunud eesmärgiga vältida hääleõiguse piirangut ning võib eeldada, et selline usaldusisik lähtuks hääleõigusel mitte ühingu, vaid hääleõiguse piirangule allutatud isiku huvidest.

¹⁹⁰ RKTko 1-18-5732, p 66.

¹⁹¹ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 194, 195.

¹⁹² *Ibidem*, Rn. 196.

¹⁹³ *Ibidem*, Rn. 197.

Olukorras, kui huvide konflikt esineb üksnes esindatava ja mitte esindaja ning ühingu huvide vahel, on Saksa õiguskirjanduses mõnel juhul eristatud ka seda, kas esindaja allub esindatava juhiste või mitte.¹⁹⁴ Valitsev arvamus on seejuures seisukohal, et hääleõiguse piirangut tuleks eelnevast sõltumata kohaldada. Seda eeskätt põhjusel, et vastupidine koormaks ebamõistlikult koosoleku juhatajat ning seaks vastuvõetava otsuse õiguspärasuse põhjendamatu kahtluse alla. Nii sõltuks hääleõiguse piirangu kohaldamine igakordselt esindatava ja esindaja sisesuhtest ning koosoleku juhataja peaks sellise sisesuhte sisu kindlaks tegema.¹⁹⁵ Seejuures on praktiliselt väga keeruline kindlaks teha, milline on esindatava ja esindaja vahelises sisesuhtes tehtud kokkulepe sisu ja ulatus. Liiatigi võib ka selliste juhiste eksisteerimise korral ette tulla olukordi, kus tegelikult hääletatakse juhistele mittevastavalt.¹⁹⁶ Hoolimata sellest, et teoorias võib vahetegu juhistele allutatud ja mitteallutatud esindajate puhul olla õigustatud, tuleks eeltoodud arvestades siiski nõustuda pigem enamuse seisukohaga, kuna praktikas ei ole selliste juhiste olemasolu, sh nende sisu ja ulatuse, tuvastamine mõistlikult teostatav.

3.2.3. Ühingu liikmeks olev seotud juriidiline isik

Lisaks tõusetub küsimus hääleõiguse piirangu laienemisest olukorras, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik ei ole ise ühingu liige, vaid omab osalust juriidilises isikus, kes on ühingu liikmeks.¹⁹⁷ Teisisõnu, kui tegemist on otsust tegeva ühingu kaudse osaniku või aktsionäriaga. Küsimus on aktuaalne mh põhjusel, et valdusühingute kasutamist äriühingute struktuurides (s.t osaluse omamine läbi valdusühingu) soodustavad nii administratiivsed kaalutlused äriühingute juhtimise korraldamisel kui Eesti maksukeskkond.¹⁹⁸ Seega on tegu ühe peamise juhtumgrupiga, mille puhul tekib praktikas vaidlusi seoses hääleõiguse piirangu kohaldamisega. Alljärgnevalt analüüsitakse, kas ja millistel kriteeriumite alusel laieneb hääleõiguse piirang hääleõiguse piirangule allutatud isiku osalusega juriidilistele isikutele.

Reeglina ei ole selle juriidilise isiku, kelle osanik on hääleõiguse piirangule allutatud, enda hääleõigus välistatud.¹⁹⁹ Siiski on Riigikohtu praktikas hääleõiguse piirangu isikulist

¹⁹⁴ MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 100.

¹⁹⁵ *Ibidem*, Rn. 105-107.

¹⁹⁶ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 194, 195.

¹⁹⁷ Saare, K. (viide 3), lk 631.

¹⁹⁸ Tulumaksuseaduse (TuMS) § 50 lg 1¹ p 1 sätestab, et dividendi ei maksustata tulumaksuga, kui dividendi maksev residendist äriühing on saanud väljamakse aluseks oleva dividendi lepinguriigi või Šveitsi Konföderatsiooni residendist ja tulumaksukohustuslasest äriühingult (välja arvatud maksualast koostööd mittetegevas jurisdiktsioonis asuv äriühing) ja talle kuulus dividendi saamise ajal vähemalt 10% nimetatud äriühingu aktsiatest, osadest või häältel. Seega võimaldab valdusühingute kasutamine valdusühingusse laekunud dividende valdusühingu kaudu maksuvabalt edasi investeerida maksukohustust edasi lükata, kuniks dividend makstakse edasi füüsilisele isikule (TuMS § 18 lg 1).

¹⁹⁹ Saare, K. (viide 3), lk 631.

kohaldamisala laiendatud juhul, kus ühingu liige on osanikuks kolmandaks isikuks olevas juriidilises isikuks, kellega tehingu tegemist ühingu liikmete tasandil on vaja otsustada.²⁰⁰ Sellisel juhul kehtib eeldus, et olukorras, kui see kolmas juriidiline isik oleks ise ühingu osanikuks, laieneks temale ühingu liikmete tasandil hääleõiguse piirang.²⁰¹ Eeltoodud seisukohast saab tuletada põhimõtte, mille kohaselt tuleb hääleõiguse piirangut kohaldada ka siis, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab 100%-list osalust ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus.

Viidatud Riigikohtu lahendi pinnalt tõusetub aga omakorda küsimus sellest, millises proportsioonis osaluse omamine ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus või kolmandaks isikuks olevas juriidilises isikus on piisav, et jaatada huvide konflikti esinemist. Erinevalt Saksa praktikast ei ole Riigikohtu praktikas (ega ka madalama astme kohtute praktikas) seda küsimust veel lahendatud. Nii puudub Eestis täna selgus selles, millisest osaluse proportsioonist või muudest kriteeriumitest lähtudes tuleks eelkirjeldatud olukordades hääleõiguse piirangu isikuline ulatus kindlaks määrata. Töö autori hinnangul toob see kaasa ebamõistliku olukorra, kus õiguskindluse saavutamiseks selle osas, kas ühingu otsus võeti vastu õigete isikute hääli arvesse võttes, tuleb läbida kohtulik kontroll, mis omakorda suurendab potentsiaalsete kohtuvaidluste hulka ja kohtute koormust. Lisaks toob kehtiva regulatsiooni ebaselgus ja vähene kohtupraktika kaasa ka suurema kuritarvituste riski. Olukorras, kus Riigikohus on käsitlenud vaid hääleõiguse piirangu laienemist ühingu liikme ainukontrolli all olevale äriühingule, võib pahatahtlik enamus näiteks võõrandada (sh kinkida) 1% temale kuuluvast osalusest selleks, et saavutada Riigikohtu lahendist erinev olukord ja hääleõiguse piirangut vältida. Selle vältimiseks ongi autori hinnangul vajalik sätestada seaduse tasandil täpsemad reeglid hääleõiguse piirangu laienemisele liikmega seotud isikute puhul.

Vajadusele hääleõiguse piirangu isikulist kohaldamisala laiendada ja asjassepuutuvaid seadusi vastavalt täiendada juhiti tähelepanu ka ühinguõiguse revisjoni raames. Töögrupp tegi ettepaneku kaaluda juriidilise isiku liikide kohta käivate seaduste täiendamist põhimõttega, mille kohaselt laieneb hääleõigus ka juriidilise isiku poolt tehingu tegemisele isikuga, kellega tehtavast tehingust tulenevad juriidilise isiku juhtorgani liikme huvid on vastuolus juriidilise isiku huviga. Töögrupp asus seisukohale, et hääleõiguse piirang peaks laienema ka tehingu tegemisele isikuga, kelle majanduslik huvi on hääleõiguse piirangule allutatud organi liikme huviga olulises osas kattuv või kelle suhtes organi liige omab olulist õiguslikku mõju (nt

²⁰⁰ RKTko 3-2-1-144-11, p 13.

²⁰¹ Saare, K. (viide 3), lk 631.

tegutsedes viimase esindajana).²⁰² Töö autor nõustub, et iseenesest võib huvide konflikti tekkimise oht esineda ka tehingu tegemisel kolmanda isikuga. Sarnane küsimus võib tõusetuda ka juhul, kui otsustatakse mitte tehingu tegemist, vaid õigusvaidluse pidamist kolmanda isikuga juhul, kui selle otsuse tegemisel on juriidilise isiku organi liikme huvid vastuolus juriidilise isiku huviga. Nii võiks ettepanek töö autori hinnangul hõlmata lisaks tehingu tegemisele ka õigusvaidluse pidamise otsustamist kolmanda isikuga. Töö autori hinnangul vajab eeltoodud ettepanek täpsustamist. Nimelt tuleks selgelt määratleda, mida on silmas peetud olulises osas kattuva huvi või olulise õigusliku mõju puhul. Vastasel juhul tekib taas olukord, kus nende juhtumite täpsustamine jääb igakordselt kohtupraktika ülesandeks, mis ei aita kaasa õigusselguse loomisele.

Kuivõrd Eesti ja Saksa kapitaliühingu liikme hääleõigust piiravad normid on sisult ja eesmärgilt sarnased ning Saksa kohtupraktika on selles valdkonnas oluliselt ulatuslikum, on vastuste leidmiseks eespool püstitatud küsimustele põhjendatud analüüsida Saksa praktikat. Saksa õiguses ei laiendata reeglina hääleõiguse piirangut seotud juriidilistele isikutele.²⁰³ Teisiti on olukord siis, kui viimane omab hääleõiguse teostamisel ühingu liikme üle olulist mõju. Mõju teise isiku üle on oluline siis, kui see ohustab erapooletut otsustusprotsessi ühingu tasandil.²⁰⁴ Lisaks on asutud seisukohale, et piisav mõju hääleõiguse välistamiseks on olemas ka siis, kui huvide konflikt puudutab samaaegselt kõiki ühingu osanikke või aktsionäre.²⁰⁵ Teisalt, kui huvide konfliktist on mõjutatud vaid üksikud isikud, kohaldub hääleõiguse piirang vaid juhul, kui see isik või mitu isikut ühiselt võivad omada olulist mõju ühingu liikmeks oleva juriidilise isiku otsustusprotsessile.²⁰⁶

Olulist mõju tuleb sarnaselt Eesti Riigikohtu praktikas kujunenud seisukohaga igal juhul jaatada siis, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab 100%-list osalust ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus, millisel juhul on tema huvid samastatavad selle ühingu liikmeks oleva juriidilise isiku omadega.²⁰⁷ Samas on avaldatud seisukohta, et nõutav ei ole siiski täielik kontroll ehk 100%-line osalus.²⁰⁸ Aktsiaseltside puhul on kontrollosalus AktG § 17 tähenduses

²⁰² Käerdi, M. jt. (viide 7), lk 571.

²⁰³ Spindler/Stilz/Rieckers, 4. Aufl. 2019, AktG § 136 Rn. 26, 27; Noack/Servatius/Haas/Noack, 24. Aufl. 2025, GmbHG § 47 Rn. 98.

²⁰⁴ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 199-201.

²⁰⁵ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 199-200; MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 137-142.

²⁰⁶ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 199-201.

²⁰⁷ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 199-201; OLG Brandenburg Urt. v. 20.9.2000 – 7 U 71/00, NZG 2001, 129.

²⁰⁸ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 199-201; Noack/Servatius/Haas/Noack, 24. Aufl. 2025, GmbHG § 47 Rn. 98.

määravaks kriteeriumiks, mille alusel tehakse kindlaks, kas oluline mõju on olemas või mitte.²⁰⁹ AktG § 17 teise lõike kohaselt eeldatakse, et enamusosalusega äriühing on sõltuv äriühingust, milles tal on enamusosalus.²¹⁰ Sellest tulenevalt eeldatakse aktsiaseltside puhul olulist mõju juhul, kui osalus aktsiaseltsi aktsionäriks olevas juriidilises isikus on üle 50%. Seejuures on avaldatud seisukohta, et tegelik mõju äriühingu üle ilma õigusliku kontrolli teostamise võimaluseta, ei ole üldjuhul piisav hääleõiguse välistamiseks.²¹¹ Erandid tulevad kõne alla vaid juhul, kui üldkoosoleku juhatajale või muule pädevale isikule on ilmne, et ühingu liikmeks oleva juriidilise isiku hääletamiskäitumine on oluliselt mõjutatud hääleõiguse piirangule allutatud isiku isiklikest huvidest.²¹²

Ka osauhingute puhul määratakse mõju ulatus üldjuhul kindlaks osaluse suuruse järgi. Sarnaselt aktsiaseltsidega on olulise mõju esinemist jaatatud reeglina üle 50%-lise osaluse puhul. Vähemusosanike puhul on leitud, et reeglina puudub neil võimalus mõjutada äriühingu hääletamiskäitumist piisavalt, et ohustada ühingu huvidele vastava otsuse vastuvõtmist.²¹³ Väiksema osaluse korral võib oluline mõju esineda juhul, kui osanikule on antud täiendavad erioigused (näiteks mitmekordne hääleõigus, vetoõigust vms). Selliste erioiguste mõju ühingu liikme mõjuvõimule äriühingu üle tuleb igakordselt eraldi hinnata.²¹⁴

Üldprintsipiina võib eeltoodust välja tuua, et Saksa õiguses on peetud põhjendatuks hääleõiguse piirangu kohaldamist ühingu liikmeks olevale juriidilisele isikule juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab selles ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus enamusosalust (s.t üle 50%-list osalust). Kuivõrd Eesti kohtupraktikas on küsimus hääleõiguse piirangu laienemisest hääleõiguse piirangule allutatud isiku osalusega äriühingule suuresti lahendamata (v.a 100%-lise osaluse puhul), on töö autori arvates üks võimalik viis selgema suunise loomiseks hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala kindlaksmääramisel rakendada eespool käsitletud Saksa õiguspraktikas väljakujunenud olulise mõju kriteeriumit, mida on seelses kohtupraktikas erinevate hääleõiguse piirangu juhtumgruppide näitel konkretiseeritud.

3.2.4. Seotud kolmandast isikust äriühing

Eraldi saab hääleõiguse piirangu kohaldamisel välja tuua juhtumid, kus ühingu liige omab osalust kolmandaks isikuks olevas juriidilises isikus, kellega õigusvaidluse pidamist või tehingu

²⁰⁹ BGH, Hinweisbeschluss vom 4. 5. 2009 - II ZR 168/07 (OLG Karlsruhe).

²¹⁰ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 201; Noack/Servatius/Haas/Noack, 24. Aufl. 2025, GmbHG § 47 Rn. 96.

²¹¹ BeckOGK/Rieckers, 1.10.2024, AktG § 136 Rn. 32.

²¹² MüKoAktG/Arnold, 6. Aufl. 2024, AktG § 136 Rn. 66.

²¹³ MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 137-142.

²¹⁴ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 201.

tegemist ühingu tasandil otsustatakse.²¹⁵ Ka sellisel juhul tõusetub küsimus hääleõiguse piirangu laienemisest. Alljärgnevalt analüüsitakse, kas ja milliste kriteeriumite alusel laieneb hääleõiguse piirang hääleõiguse piirangule allutatud isiku osalusega kolmandast isikust äriühingule, kellega õigusvaidluse pidamist või tehingu tegemist otsustatakse.

Eesti kohtupraktikas on küsimust hääleõiguse piirangu laienemist ühingu liikme osalusega kolmandast isikust äriühingule käsitletud kohtuasjas 3-2-1-144-11. Nimetatud asjas asus Riigikohus seisukohale, et hääleõiguse piirang laieneb ka olukordadele, kus otsustatakse õigusvaidluse pidamist ja selles õigusvaidluses esindaja määramist ühingu juhatuse liikmest osaniku täieliku (100%-lise) kontrolli all oleva äriühinguga.²¹⁶ Riigikohus leidis, et kuivõrd 100% osalus annab ainuosanikule selles osaühingus äriseadustiku järgi täieliku kontrolli, tekivad osanikul tema kontrolli all oleva äriühingu vastu nõude esitamise otsustamisel majanduslikud huvid, mis üldjuhul vastanduvad osaühingu huvidele. Teisisõnu tuleb majanduslikku huvide konflikti sellisel juhul eeldada.²¹⁷ Eelnevast tulenevalt tõlgendas Riigikohus ÄS § 177 lg-t 1 tulenevalt sätte eesmärgist selliselt, et osaniku hääleõigus on välistatud ka siis, kui otsustatakse tema ainuosalusega äriühinguga õigusvaidluse pidamist ja selles esindaja määramist.

Eelneva pinnalt saab püstitada Eesti kohtupraktikas seni lahendamata küsimuse sellest, kui suur osalus kolmandast isikust äriühingus on piisav selleks, et jaatada olulise mõju esinemist, mis toob kaasa hääleõiguse välistamise.

Saksa õiguskirjanduses on leitud, et huvide konflikti esinemist ei saa eeldada üksnes seetõttu, et osaühingu osanik omab kontrollosalust (s.o üle 50%) ka kolmandaks isikuks olevas juriidilises isikus. Kontroll kolmandast isikust äriühingu üle ei ole sobivaks määratluskriteeriumiks eeskätt juhul, kui sama isik omab kontrolli ka ühingus, mille tasandil õigusvaidluse pidamist või tehingu tegemist otsustatakse. Sellisel juhul on keeruline kindlaks teha, kumma äriühingu huve ühingu liige teisele eelistab, mistõttu viib kontrollosaluse kui määratluskriteeriumi rakendamine juhusliku tulemini.²¹⁸ Olukord võiks siiski olla teistsugune, kui ühingu liige omab enamusosalust vaid ühes eelnimetatud äriühingutest. Sellisel juhul eelistab ühingu liige suurema tõenäosusega selle ühingu huve, milles ta omab suuremat osalust.

²¹⁵ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 202-204.

²¹⁶ RKTko 3-2-1-144-11, p 13.

²¹⁷ *Ibidem*.

²¹⁸ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 202-204.

Sobivaks ei ole peetud ka osalusproportsioonide võrdlemist ühingus ja kolmandast isikust juriidilises isikus, kuivõrd on leitud, et see viib ebasobiva tulemusi juhul, kui osalus mõlemas ühingus on marginaalne.²¹⁹ Näiteks olukorras, kui osanikule kuulub ühingus endas 3% ning kolmandast isikust juriidilises isikus 5%, ei oleks tal võimalik kolmanda isiku kaudu ühingu otsustusprotsessi oluliselt mõjutada, arvestades 5%-lise osaluse kaasneva mõju ulatust väljaspool äriühingut.²²⁰ Seetõttu ei ole eelkirjeldatud olukorras ka põhjendatud hääleõiguse piirangu kohaldamine, kuivõrd ohtu ühingu huvidele, mis kaasneks ühingule ühinguvälise erihuvi eelistamisega, ei esine või on sellise huvi mõju minimaalne. Liiatigi tuleb silmas pidada *ultima ratio* põhimõtet, millest tulenevalt ei ole õigustatud hääleõiguse piirangu rakendamine olukorras, kui eelduslik oht ühingu huvidele ei ole piisavalt selge või on sellise ohu realiseerumisega kaasnev mõju ühingu otsustusprotsessile sisuliselt olematu.

Kui aga ühingu liige omab ainuosalust kolmandast isikust juriidilises isikus, kuid mitte ühingus, mille tasandil kolmanda isikuga näiteks õigusvaidluse pidamist või tehingu tegemist otsustatakse, tuleb eeldada, et ta järgib pigem kolmanda isiku huve ja et kohaldub hääleõiguse piirang. Sama kehtib ka siis, kui ühingu liige omab ainuosalust kolmandast isikust juriidilises isikus läbi temale kuuluva valdusühingu (kaudne osalus).²²¹ Kui tegemist ei ole ainukontrolliga, on hääleõiguse piirangu kohaldamine konkreetse juhtumi eripärast, võttes arvesse ühingu liikme osalusproportsioone mõlemas äriühingus. Kehtib reegel, et mida suurem on otsene või kaudne osalus kolmandast isikust äriühingus, seda tõenäolisem on huvide konflikt. Eeltoodust lähtuvalt eeldatakse huvide konflikti, kui osalus kolmandast isikust äriühingus on oluliselt suurem võrreldes osalusega otsust tegevas ühingus.²²² Juhul, kui ühingu liige vastutab lisaks isiklikult kolmandast isikust äriühingu kohustuste eest, toob see kaasa hääleõiguse piirangu, kui otsustatakse kolmanda isiku kohustustest või vastutusest vabastamist või õigusvaidluse pidamist, kuivõrd huvide konflikt on ilmne.²²³

Eelnevast nähtub, et olukordade puhul, kui ühingu liige omab ühtlasi osalust kolmandast isikust äriühingus, on keeruline tuletada üldprintsipi hääleõiguse piirangu isikulise ulatuse kindlaksmääramiseks, mis viiks vastuvõetava tulemuseni mistahes osalusproportsioonide korral. Kriteeriumiks, millest lähtuda, on eeskätt ühingu liikme ärihuvid kolmandast isikust

²¹⁹ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 202-204.

²²⁰ MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 137-142.

²²¹ Henssler/Strohn/Hillmann, 6. Aufl. 2024, GmbHG § 47 Rn. 53-55. – 12. Henssler, M., Strohn, L (hrsg). Gesellschaftsrecht. 6. Auflage. Verlag C.H. Beck: 2024 (edaspidi: Henssler/Strohn/Hillmann, 6. Aufl. 2024).

²²² Hölter/Weber/Krebs, 4. Aufl. 2022, AktG § 136 Rn. 29. – Hölter, W., Weber, M. Aktiengesetz. Kommentar. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2022 (edaspidi: Hölter/Weber/Krebs, 4. Aufl. 2022, AktG).

²²³ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 202-204; BGH Urt. v. 29.3.1973 – II ZR 139/70, NJW 1973, 1039.

äriühingus, mis võivad juhul, kui sellised huvid on vastassuunalised ühingu huvidega, motiveerida ühingu liiget hääletama kolmanda isiku huvidest lähtuvalt.²²⁴ Hääleõiguse piirangu kohaldamise eelduseks on seega asjaolu, et hääleõiguse piirangule allutatud isik omab kolmandast isikust äriühingus olulist mõju, mille korral esineb oht, et otsuse tegemisel on ülekaalus ühinguvälised erihuvivid.²²⁵ Mida suurem on ühingu liikme osalus ja sellest tingitud mõju kolmandas isikus, seda tõenäolisem on olukord, et ühingu liige eelistab hääletamisel selle kolmanda isiku huve ühingu huvidele.

3.2.5. Hääleõiguse piirangule allutatud isiku lähikondne

Lisaks eelnevale tekib küsimus hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala ulatusest ka hääleõiguse piirangule allutatud ühingu liikme lähikondsete (sh abikaasa) puhul. Eesti kohtupraktikas on hääleõiguse piirangu kohaldamist lähikondsetele käsitletud hääleõiguse piirangule allutatud isiku abikaasa kontekstis. Tsiviilasjas 3-2-1-26-17 asus Riigikohus seisukohale, et huvide konflikti tekkimise oht esineb ka juhul, kui otsustakse nõusoleku andmist tehingu tegemiseks, mille teiseks pooleks on juhatuse liikme ja tema abikaasa 100%-lise kontrolli all olev äriühing. Seejuures võttis Riigikohus arvesse abikaasade vahelist varasuhet märkides, et kui juhatuse liikme ja tema abikaasa vahel on varaühisuse varasuhe, on ühingu potentsiaalseks lepingupartneriks oleva äriühingu ja juhatuse liikme majanduslikud huvid suurel määral kattuvad.²²⁶ Sellest tulenevalt leidis Riigikohus, et ka osäühingu ja osäühingu juhatuse liikme abikaasa 100%-lise kontrolli all oleva äriühinguga tehingu tegemiseks on vajalik osanike nõusolek.²²⁷

Hiljutisemas ringkonnakohtu praktikas tõusetus küsimus juriidilise isiku füüsilisest isikust osaniku hääleõiguse piiramisest olukorras, kui otsustatakse õigusvaidluse pidamist tema ühingu juhatuse liikmest abikaasaga. Asjaolude kohaselt oli juriidilisel isikul kaks võrdset osanikku, kellest üks oli ühtlasi äriühingu juhatuse liikme abikaasa.²²⁸ Sarnaselt varasemalt käsitletud Riigikohtu seisukohaga leidis Tallinna Ringkonnakohus kohtuasjas 2-21-4736, et tulenevalt hääleõiguse piirangu eesmärgist vältida isiklike huvide eelistamist osäühingu huvidele, ei saa isiklike ja äriühingu majanduslike huvide eeldusliku konflikti tõttu hääletada füüsilisest isikust osanik, kui otsustatakse õigusvaidluse pidamist tema abikaasaga.²²⁹ Seega kordas Tallinna

²²⁴ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 202-204; Henssler/Strohn/Hillmann, 6. Aufl. 2024, GmbHG § 47 Rn. 53-55.

²²⁵ Koch, 19. Aufl. 2025, AktG § 136 Rn. 10, 11.

²²⁶ RKTko 3-2-1-26-17, p 10.

²²⁷ RKTko 3-2-1-26-17, p 11.

²²⁸ TlnRnKm 2-21-4736/21, p 31.

²²⁹ TlnRnKm 2-21-4736/21, p 32.

Ringkonnakohus varasemat Riigikohtu seisukohta, mille kohaselt võib abikaasade majanduslikke huve pidada kattuvaks ning omakorda sellest tulenevalt eeldada huvide konflikti esinemist, mis õigustab hääleõiguse piirangu kohaldamist.

Tuleb märkida, et küsimuses, mis puudutab hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala laiendamist lähikondsetele (sh abikaasale), erinevad Eesti kohtupraktika seisukohad Saksa õiguses valdavatest seisukohtadest, mille kohaselt ei saa lähikondsete ja pereliikmete (sh abikaasa) puhul automaatselt huvide konflikti eeldada.²³⁰ Seejuures on viidatud eeskätt problemaatikale, mis puudutab lähikondsete ringi piiritlemist selliselt, et see ei muutuks liiga laiaks ning samaaegselt oleks tagatud õiguskindlus.²³¹ On ka märgitud, et sugulussidemed ei too tingimata kaasa seda, et isikute huvid peaksid olema omavahel kattuvad. Selleks, et kaitsta vähemust enamuse kuritarvituse eest, on peetud piisavaks abinõuks ühinguõiguslikust lojaalsuskohustusest tulenevat hääleõiguse kuritarvitamise keeldu (BGB § 181).²³² Autori hinnangul on eeltoodud seisukoht siiski mõneti küsitav osas, mis puudutab hääleõiguse piirangu kohaldamise välistamist hääleõiguse piirangule allutatud isiku abikaasa või (registreeritud) elukaaslase puhul. Viimast põhjusel, et tulenevalt ühisest majapidamisest on abikaasade ja elukaaslaste majanduslikud huvid suurema tõenäosusega kattuvad võrreldes muude sugulaste või lähikondsetega.

Erandina on Saksa õiguses hääleõiguse piirangu kohaldamist lähikondsete puhul peetud põhjendatuks siis, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik on võõrandanud oma osaluse mõnele lähikondsele eesmärgiga hääleõiguse piirangust kõrvale hoida. Seejuures ei pea olema tõendatud, et osaluse omandaja on allutatud võõrandaja juhistele. Piisab sellest, kui osaluse võõrandamine toimub ootuses, et omandaja hääletab võõrandaja huvidest lähtuvalt. Praktikas osutub probleemiks aga sellise eesmärgi tõendamine.²³³ Ainuüksi osaluse võõrandamise asjaolu lähikondsele ei ole peetud piisavaks, et tõendada hääleõiguse piirangust kõrvalehoidmise eesmärki. Siiski võib see viidata kõrvalehoidmise eesmärgile juhul, kui hääletamise hetk ja osaluse võõrandamine toimuvad ajaliselt lähestikku.²³⁴ Arvestades, et hääleõiguse piirangu vältimise eesmärki osaluse võõrandamisel lähikondsetele, on praktikas ka küllaltki keeruline

²³⁰ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 207; BeckOK GmbHG/Schindler, 62. Ed. 1.11.2024, GmbHG § 47 Rn. 131; Noack/Servatius/Haas/Noack, 24. Aufl. 2025, GmbHG § 47 Rn. 101; Spindler/Stilz/Rieckers, 4. Aufl. 2019, AktG § 136 Rn. 37, 38; Hölters/Weber/Krebs, 4. Aufl. 2022, AktG § 136 Rn. 33.

²³¹ MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 166-168.

²³² MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 207.

²³³ BeckOK GmbHG/Schindler, 62. Ed. 1.11.2024, GmbHG § 47 Rn. 131; Noack/Servatius/Haas/Noack, 24. Aufl. 2025, GmbHG § 47 Rn. 101.

²³⁴ Spindler/Stilz/Rieckers, 4. Aufl. 2019, AktG § 136 Rn. 37, 38.

tõendada, toetab see autori hinnangul abikaasa ja elukaaslase kui kõige lähedasemate isikute hõlmamist hääleõiguse piiranguga lähtudes ühistest majanduslikest huvidest. See aitab vältida hääleõiguse piirangust kõrvalehoidmist kõige lähedasemate isikute puhul, kui huvide konflikt on äärmiselt tõenäoline ning seeläbi tagada ühingu huvide kaitset.

Eesti kohtupraktikas on küsimus hääleõiguse piirangu kohaldumisest hääleõiguse piirangule allutatud ühingu liikme muude lähikondsete (st v.a abikaasa) osas veel lahendamata. Ei saa välistada, et kohtud eristaksid hääleõiguse piirangu kohaldamisel abikaasat teistest lähikondsetest. Viimase kasuks räägib autori hinnangul ka asjaolu, et abikaasa puhul on hääleõiguse piirangu kohaldumist senises kohtupraktikas põhjendatud just kattuvate majanduslike huvidega, mida ei saa aga eeldada mistahes lähikondsete puhul. Õiguskirjanduses on avaldatud seisukohta, et huvide konflikti tuleb eeldada vaid hääleõiguse piiranguga isiku kõige lähedasemate isikute puhul (eelkõige 1. järjekorra pärijad ja abikaasa).²³⁵ Töö autor nõustub eelnimetatud seisukohaga osas, mille kohaselt tuleks hääleõiguse piirangu kohaldamisel lähikondseid tulenevalt nende seotusest hääleõiguse piirangule allutatud isikuga, eristada. Eelnimetatud isikutele hääleõiguse piirangu laiendamine ei tooks töö autori hinnangul kaasa ka liigset koormust ühingu juhatusele, kuivõrd selliselt oleks hääleõiguse piirangule allutatud lähikondsete ring piisavalt selgelt ja kitsalt määratletud ning otsuse tegemisel mõistlikult kontrollitav.

Lähikondse mõiste on avatud näiteks pankrotiseaduse (PankrS) § 117 lg-s 1.²³⁶ PankrS § 117 lg 1 p 1 kohaselt on lähikondse mõistega hõlmatud mh abikaasa või registreeritud elukaaslane. Kuivõrd abikaasade ja (registreeritud) elukaaslaste puhul võib mh tulenevalt ühisest majapidamisest olulises osas kattuvaid majanduslikke huve eeldada, on autori hinnangul ka huvide konflikti eeldamine ÄS § 177 ja § 303 kohaldamisel põhjendatud. Ülejäänud PankrS § 117 lg-s 1 sätestatud lähikondsete puhul, nagu ülenejad, alanejad sugulased (PankrS § 117 lg 1 p 3); õed, vennad ja nende alanejad sugulased ja abikaasad või registreeritud elukaaslased (PankrS § 117 lg 1 p 4), ei ole töö autori hinnangul hääleõiguse piirangu automaatne kohaldamine õigustatud. Ühe võimaliku lahendusena võiks töö autori hinnangul kaaluda ka ÄS-i regulatsiooni täiendamist lähikondse mõistega, s.t täpsustada, milliseid isikuid peetakse ühingu organi liikme lähikondseteks. Lisaks hääleõiguse piirangule (ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1) oleks see asjakohane ka näiteks organi liikme esindusõigust piiravate sätete kontekstis (nt ÄS § 181 lg 3 ja § 307 lg 3).

²³⁵ Saare, K. (viide 3), lk 632.

²³⁶ Pankrotiseadus. – RT I 2003, 17, 95; RT I, 06.07.2023, 61.

Kokkuvõtteks tuleb märkida, et Eesti kohtupraktikas on hääleõiguse piirangu isikulist kohaldamisala käsitletud veel võrdlemisi vähe, mistõttu on lahendamata palju küsimusi erinevate juhtumgruppide kohta. Nii õiguskirjanduses kui kohtupraktikas on valdav seisukoht, mille kohaselt on võimalik hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala laiendamine, kui see on kooskõlas hääleõiguse piirangu eesmärgiga. Samas ei ole väljakujunenud ühtseid kriteeriume ega põhimõtteid, millest lähtuvalt hääleõiguse piirangule allutatud isikute ring kindlaks määrata, mistõttu puudub õigusselgus hääleõiguse piirangu isikulise ulatuse osas.

3.3. Olulise mõju kriteerium hääleõiguse piirangu isikulise ulatuse määratlemisel

3.3.1. Olulise mõju kriteeriumi sisu

Eelnevast analüüsist järeldub, et erinevate liikmetega seotud isikute (sh füüsiliste ja juriidiliste isikute) puhul on hääleõiguse piirangu kohaldamisala ulatuse kindlaksmääramisel rakendatavad põhimõtted mõnevõrra erinevad. Seotud juriidiliste isikute puhul saab eespool käsitletud Saksa õiguses levinud seisukohtade ühisosana välja tuua olulise mõju (*Maßgeblicher Einfluß*) kriteeriumi, mille abil saab teha järelduse huvide konflikti esinemise osas. Hääleõiguse piirangu eesmärgist tulenevalt on omakorda huvide konflikti esinemine määrav otsustamiseks selle üle, kas hääleõiguse piirangu kohaldamine on konkreetset juhul õigustatud või mitte. Pakkumaks võimalikke lahendusi Eesti kehtiva regulatsiooni ebaselguste kõrvaldamiseks, on alljärgnevalt analüüsitud olulise mõju kriteeriumit kui üht võimalikku suunist, millest lähtuda hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala määratlemisel seotud juriidiliste isikute puhul.

Olulist mõju on Saksa õiguses sisustatud eeskätt lähtudes AktG §-st 17, mille teise lõike kohaselt on enamusosalusega äriühing eelduslikult sõltuv äriühingust, milles ta omab enamusosalust. Sellest omakorda on tuletatud, et aktsiaseltside puhul omab üks äriühing teise üle olulist mõju siis, kui ta omab selles teises äriühingus enamusosalust, s.t üle 50%-list osalust.²³⁷ Hääleõiguse piirangu kontekstis on samast põhimõttest lähtutud ka osäühingute puhul.²³⁸ Seega on olulise mõju kriteeriumi sisustamisel hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala ulatuse määratlemisel lähtutud eeskätt just sellest, kas üks äriühing omab teises enamusosalust.

²³⁷ BGH, Hinweisbeschluss vom 4. 5. 2009 - II ZR 168/07 (OLG Karlsruhe); vt ka nt Grigoleit/Herrler, 2. Aufl. 2020, AktG § 136 Rn. 16-18. – Grigoleit, H.C (hrsg.). Aktiengesetz. Kommentar. 2. Auflage. Verlag C.H. Beck: 2020 (edaspidi: Grigoleit/Herrler, 2. Aufl. 2020, AktG).

²³⁸ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 199-201.

Saksa õiguskirjanduses on olulise mõju kriteeriumit rakendatud olukorras, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab osalust otsust tegeva ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus.²³⁹ Samuti juhul, kui otsustatakse õigusvaidluse pidamist või tehingu tegemist kolmandast isikust äriühinguga, milles hääletav ühingu liige omab osalust või on juhtorgani liige.²⁴⁰ Kriteeriumi rakendamine põhineb eeldusel, et hääleõiguse piirangule allutatud isik omab hääleõiguse teostava ühingu liikme üle sellist mõju, millega kaasneb oht, et viimane lähtub hääletamisel ühingu huvide asemel ühingu võõrast erihuvist. Ühingu tahtekujundusprotsessi vabana hoidmine sellisest erihuvist ongi hääleõiguse piirangu eesmärk.²⁴¹ Sellest tulenevalt on ka olulise mõju esinemisel peetud õigustatuks mõjutatud ühingu liikme hääleõiguse välistamine.

Põgusaid viiteid olulise mõju kriteeriumile leidub ka Eesti kohtupraktikas ja õiguskirjanduses, kuigi selle kriteeriumi sisu ei ole täpsemalt avatud. Nii näiteks on Kalev Saare tuginedes Saksa õiguskirjanduses väljendatud seisukohtadele märkinud, et huvide konflikti olukorraga on tegemist juhul, kui üks isik omab olulist mõju teises isikus.²⁴² Eeltoodud seisukohale viitas ka Tallinna Ringkonnakohus möödunud aastal tehtud lahendis leides, et juhatuse liikme esindusõiguse piirang võib laieneda ka juhtudele, kus tehingu tegemist otsustatakse kolmandast isikust äriühinguga, kellega juhatuse liikme majanduslikud huvid võivad õiguslikust seotusest tulenevalt olla suurel määral sarnased.²⁴³

Teises möödunud aastal tehtud kohtulahendis asus Tallinna Ringkonnakohus seisukohale, et hääleõiguse piirang võib osanikule laieneda ka olukorras, kus hääleõiguse piirangule alluv isik (s.t isik, kellega õigusvaidluse pidamist otsustatakse) omab osaniku üle olulist mõju muudest asjaoludest kui juhatuse liikme staatusest tulenevalt.²⁴⁴ Eelnevast nähtub, et hiljutises kohtupraktikas on olulist mõju peetud sobivaks kriteeriumiks hääleõiguse piirangu isikulise ulatuse kindlakstegemisel. Siiski ei ole olulise mõju kriteeriumi sisu kohtupraktikas veel piisavalt avatud selleks, et üldkoosoleku juhatajal kui isikul, kelle pädevusse kuulub ühingu tahte väljaselgitamine, oleks võimalik sellele tuginedes otsustada hääleõiguse piirangu rakendamise üle seotud isikute puhul.

²³⁹ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 199-201; vt ka BGH, Urt. v. 7. 2. 2012 – II ZR 230/09 (OLG München) – NJW 2012, 625; BGH, Hinweisbeschluss vom 4. 5. 2009 - II ZR 168/07 (OLG Karlsruhe). – NJW RR 2010/48.

²⁴⁰ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 202-204; Reichert GmbH & Co. KG/Liebscher, 9. Aufl. 2024, § 17 Rn. 159-166.

²⁴¹ Käerdi, M. jt. (viide 7), lk 701.

²⁴² Saare, K. Kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigus. – Juridica 9/2020, lk 736; MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 199-201.

²⁴³ TlnRnKo 2-17-10074/204, p 87.

²⁴⁴ TlnRnKo 2-21-807/48, p 12.

Töö autori hinnangul on Saksa õiguskirjanduses ja kohtupraktikas valitsevate seisukohtade eeskujul olulise mõju kriteeriumi rakendamine hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala kindlaksmääramisel üks viis, kuidas lahendada Eesti kehtiva hääleõiguse piirangu regulatsiooni puudusi ning tagada hääleõiguse piirangu rakendamisel senisest suurem õigusselgus. Viimane on oluline eeskätt selleks, et õigusselguse saavutamiseks vastuvõetud otsuste kehtivuse osas ei tuleks igakordselt läbida kohtuliku kontrolli. Sarnaselt leidis ühinguõiguse revisjoni töögrupp eespool käsitletud ettepanekus, et juriidiliste isikute kohta käivaid seaduseid tuleks täiendada selliselt, et hääleõiguse piirang laieneks ka isikutele, kelle majanduslik huvi on hääleõiguse piirangule allutatud organi liikme huviga olulises osas kattuv või kelle suhtes organi liige omab olulist õiguslikku mõju (nt tegutsedes viimase esindajana).²⁴⁵ Ettepanekut edasi arendades tuleks autori hinnangul Saksa õiguse eeskujul täpsustada, millisel juhul võib seotud isikute puhul eeldada olulist mõju hääletava osaniku või aktsionäri üle.

Vastamaks küsimusele, kas olulise mõju kriteeriumi rakendamine Saksa õiguse eeskujul aitab lahendada Eesti kehtiva regulatsiooni probleemkohti, on järgnevas peatükis analüüsitud, kuidas teha kindlaks hääleõiguse piirangu isikuline kohaldamisala seotud isikute puhul, rakendades selleks olulise mõju kriteeriumit. Töö autor lähtub seejuures Saksa kohtupraktikas välja kujunenud peamistest juhtumgruppidest, mille puhul küsimus hääleõiguse piirangu isikulisest ulatusest praktikas tõusetub. Kuivõrd olulise mõju kriteeriumit on Saksa õiguses rakendatud seotud juriidiliste isikute puhul, ei käsitleta järgnevas peatükis hääletamist esindussuhte alusel ega hääleõiguse piirangule allutatud isiku lähikondsetega seotud juhtumeid.

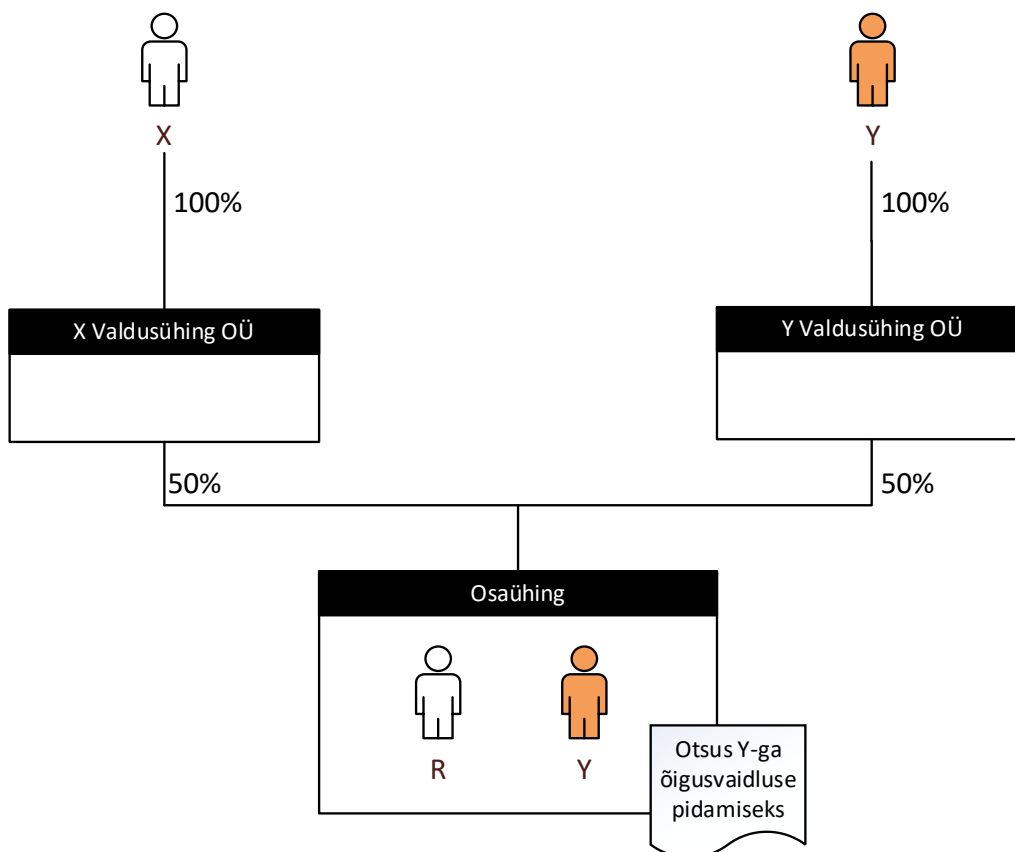
3.3.2. Olulise mõju kriteeriumi rakendamine seotud juriidiliste isikute näitel

Juhtumid, mille puhul tõusetub küsimus hääleõiguse piirangu laienemisest osaniku ja aktsionäri osalusega juriidilistele isikutele, saab sellise osaluse suuruse järgi jagada tinglikult kolmeks:

- 1) osaniku või aktsionäri ainosaluse ehk 100%-lise osalusega äriühingud (vt joonis 1);
- 2) osaniku või aktsionäri enamusosaluse ehk üle 50%-lise osalusega äriühingud ning (vt joonis 2);
- 3) osaniku või aktsionäri kuni 50%-lise (k.a) osalusega äriühingud (vt joonis 3).

Esimesel juhul, s.t kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab 100%-list osalust otsust tegeva ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus, on õiguslik olukord hääleõiguse piirangu kohaldamise vaatest kõige selgem. Skemaatiliselt saab sellise olukorra kokku võtta järgnevalt:

²⁴⁵ Käerdi, M. jt. (viide 7), lk 571.

Joonis 1. Hääleõiguse piirangule allutatud isik (s.o Y) omab ainuosalust otsust tegeva ühingu (s.o Osaühing) liikmeks olevas juriidilises isikus (s.o Y Valdusühing OÜ).

Eelnevast analüüsist selgub, et nii Eesti kohtupraktikas kui Saksa õiguses ollakse seisukohal, et hääleõiguse piirang laieneb hääleõiguse piirangule allutatud isiku täieliku kontrolli all olevale ühingu liikmest juriidilisele isikule.²⁴⁶ Seejuures on Saksa õiguskirjanduses rõhutatud, et ainuosaluse puhul otsust tegeva ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus tuleb olulist mõju igal juhul eeldada.²⁴⁷ Eelnimetatud seisukohaga tuleb nõustuda, kuna 100%-lise osalus annab ühingu liikmele ühingu üle täieliku kontrolli, sh ainuõiguse valida juhatuse liige, kes ühingu seadusjärgse esindajana hääleõigust teostab. Seetõttu on ühingu liikme huvid üldreeglina samastatavad tema ainuosalusega äriühingu huvidega.

Lisaks on samale järeldusele jõutud ka olukorras, kus tehingu tegemist või õigusvaidluse pidamist otsustatakse kolmandast isikust äriühinguga, milles otsust tegeva ühingu liige omab ainuosalust.²⁴⁸ Rakendades olulise mõju kriteeriumit tuleb seega hääleõiguse piirangut seotud

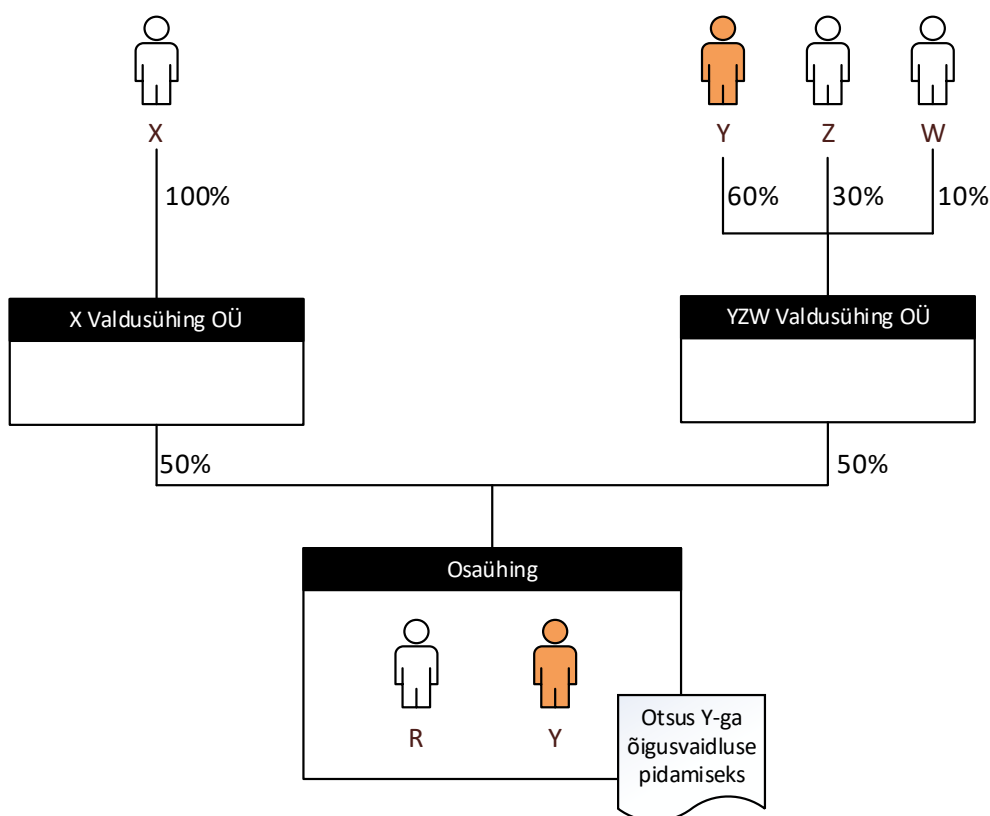
²⁴⁶ RKTko 3-2-1-144-11, p 13; MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 201, 204; OLG Brandenburg Urt. v. 20.9.2000 – 7 U 71/00, NZG 2001, 129.

²⁴⁷ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 199-201; Koch, 19. Aufl. 2025, AktG § 136 Rn. 10, 11; MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 137-142.

²⁴⁸ Vt nt RKTko 3-2-1-144-11, p 1; MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 202-204; MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 137-142.

äriühingutele kohaldada, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab 100%-list osalust ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus. Sama kehtib juhul, kui hääletav osanik või aktsionär omab osalust kolmandast isikust äriühingus, millega õigusvaidluse pidamist või tehingu tegemist otsustatakse. Tulenevalt Eesti ja Saksa hääleõiguse piirangu regulatsiooni sarnasusest, on autori hinnangul töös viidatud Saksa õiguse seisukohad kohaldatavad ka Eesti puhul.

Teise juhtumgrupi moodustavad olukorrad, kus hääleõiguse piirangule allutatud isik omab enamuosalust otsust tegeva ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus. Skemaatiliselt saab eeltoodud olukorda kujutada järgmiselt:

Joonis 2. Hääleõiguse piirangule allutatud isik (s.o Y) omab enamuosalust (s.o 60%) otsust tegeva ühingu (s.o Osaühing) liikmeks olevas juriidilises isikus (s.o YZW Valdusühing OÜ).

Ka eeltoodud olukorras on Saksa õiguses hääleõiguse piirangu isikulise ulatuse kindakstegemiseks rakendatud olulise mõju kriteeriumit. Seejuures on nii aktsiaseltside kui osaühingute puhul leitud, et oluline mõju on reeglina olemas juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus enamuosalust, s.t osalust üle 50%.²⁴⁹ Eespool joonisel 2 illustreeritud olukorras, kus otsustatakse õigusvaidluse pidamist

²⁴⁹ Vt nt MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 201; Noack/Servatius/Haas/Noack, 24. Aufl. 2025, GmbHG § 47 Rn. 96; BGH, Hinweisbeschluss vom 4. 5. 2009 - II ZR 168/07 (OLG Karlsruhe).

ühingus kaudset osalust omava juhatuse liikmega (s.o Y), tuleks seega Y-i hääleõigus olulise mõju kriteeriumit rakendades välistada, kui tema osalus ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus (joonisel YZW Valdusühing OÜ) ületab 50%.Juhul, kui osalus on alla 50% on Saksa õiguses üldjuhul olulist mõju äriühingu üle eitatud, kuna neil puudub piisav võimalus ühingu tahtekujundusprotsessi mõjutada.²⁵⁰ Erandiks võivad olla olukorras, kus ühingu liikmele on antud täiendavad eriõigused.²⁵¹ Sellisel juhul tuleb hääleõiguse piirangu kohaldamise üle otsustada igal üksikjuhtumil eraldi arvestades eriõigustest tulenevat mõju ühingu otsustusprotsesside üle.

Autori arvates võiks ka ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1 tõlgendamisel Saksa õiguse (sh AktG § 17) eeskujul lähtuda sellest, et olulise mõju esinemist eeldatakse juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus enamusosalust. Selle järgi laieneb hääleõiguse piirang ühingu liikmeks olevale juriidilisele isikule, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab viimases üle 50%-list osalust. Viimane on kooskõlas ka Tallinna Ringkonnakohtu hiljutise lahendiga, milles ringkonnakohus viitas, et hääleõiguse piirang võib osanikule laieneda ka olukorras, kus hääleõiguse piirangule alluv isik omab osaniku üle olulist mõju muudest asjaoludest kui juhatuse liikme staatusest tulenevalt.²⁵² Autori hinnangul võib ringkonnakohtu seisukohast järeldada, et selline oluline mõju võib mh tuleneda enamusosaniku või -aktsionäri staatusest ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus.

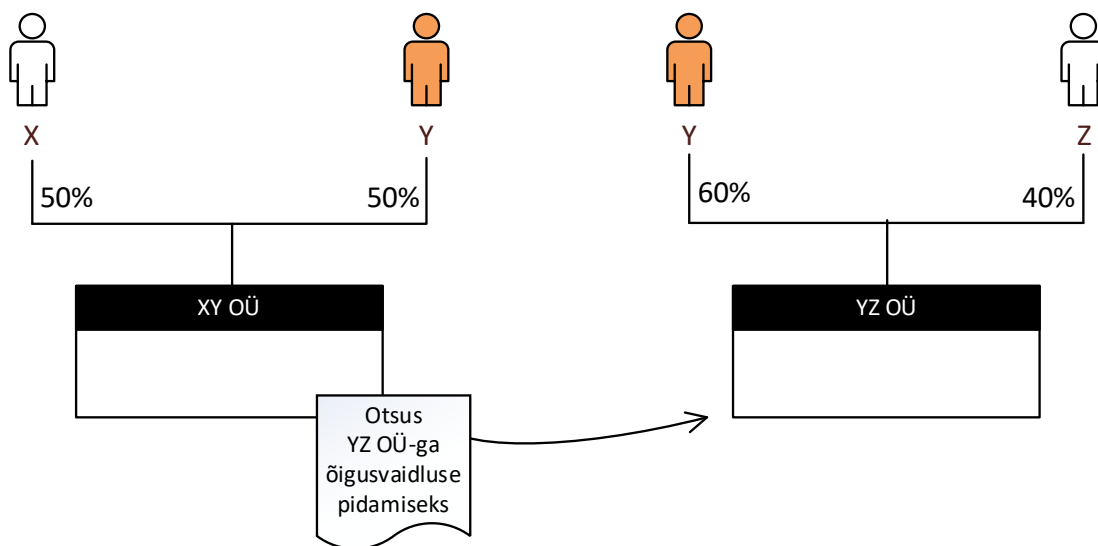
Mõnevõrra keerukam on olukord siis, kui ühingu liige omab osalust kolmandast isikust äriühingus, millega õigusvaidluse pidamist või tehingu tegemist otsustatakse. Viimasel juhul laieneks juhul, kui see kolmandast isikust äriühing oleks ise ühingu osanikuks, temale ühingu liikmete tasandil hääleõiguse piirang.²⁵³ Skemaatiliselt saab kirjeldatud olukorra kokku võtta järgmiselt:

²⁵⁰ MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 137-142.

²⁵¹ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 199-201

²⁵² TlnRnKo 2-21-807/48, p 12.

²⁵³ Vt ka Saare, K. (viide 3), lk 631

Joonis 3. Häälõiguse piirangule allutatud isik (s.o Y) omab osalust kolmandast isikust äriühingus (s.o YZ OÜ), millega õigusvaidluse pidamist otsustatakse.

Erinevalt osalusest otsust tegeva ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus (vt joonis 2), ollakse Saksa õiguses seisukohal, et ühingu liikme enamusosalus kolmandast isikust äriühingus, ei ole tingimata piisav olulise mõju eeldamiseks. Olukorras, kui otsust tegeva ühingu liige kontrollib nii otsust tegevat ühingut kui ka kolmandast isikust äriühingut, ei ole teada, kumma ühingu huve ühingu liige hääletamisel eelistab.²⁵⁴ Seega ei pruugi olulise mõju kriteeriumi rakendamine kirjeldatud olukordades viia vastuvõetava tulemuseni. Küll aga võimaldab AktG § 17 eeskujul sisustatud olulise mõju kriteerium autori hinnangul lahendada need juhtumid, kus ühingu liige omab enamusosalust või ainuosalust ühes ühingus, s.t kas otsust tegevas ühingus või kolmandast isikust äriühingus. Sellisel juhul võib eeldada, et ühingu liige lähtub hääletamisel pigem selle ühingu huvidest, milles tal on enamusosalus või ainuosalus.

Töö autori hinnangul on eeltoodust tulenevalt olulise mõju kriteeriumi rakendamine Saksa õiguse eeskujul sobiv ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1 tõlgendamisel olukorras, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab osalust ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus (vt joonis 2). Lisaks võiks olulise mõju kriteeriumi rakendamisel autori hinnangul võtta eeskjuu Saksa kehtiva AktG § 17 sõnastusest, mille kohaselt eeldatakse olulist mõju enamusosaluse korral. Sellise kriteeriumi rakendamine, mis lähtub hääleõiguse piirangule allutatud isiku osaluse suurusest äriühingus, on mõistlik ka põhjusel, et osaluse suurus on otsust tegeva ühingu jaoks mõistlikul kontrollitav asjaolu ega too otsuse tegemisel kaasa liigset koormust otsust tegeva

²⁵⁴ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 202-204; MHLS/Römermann, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 137-142.

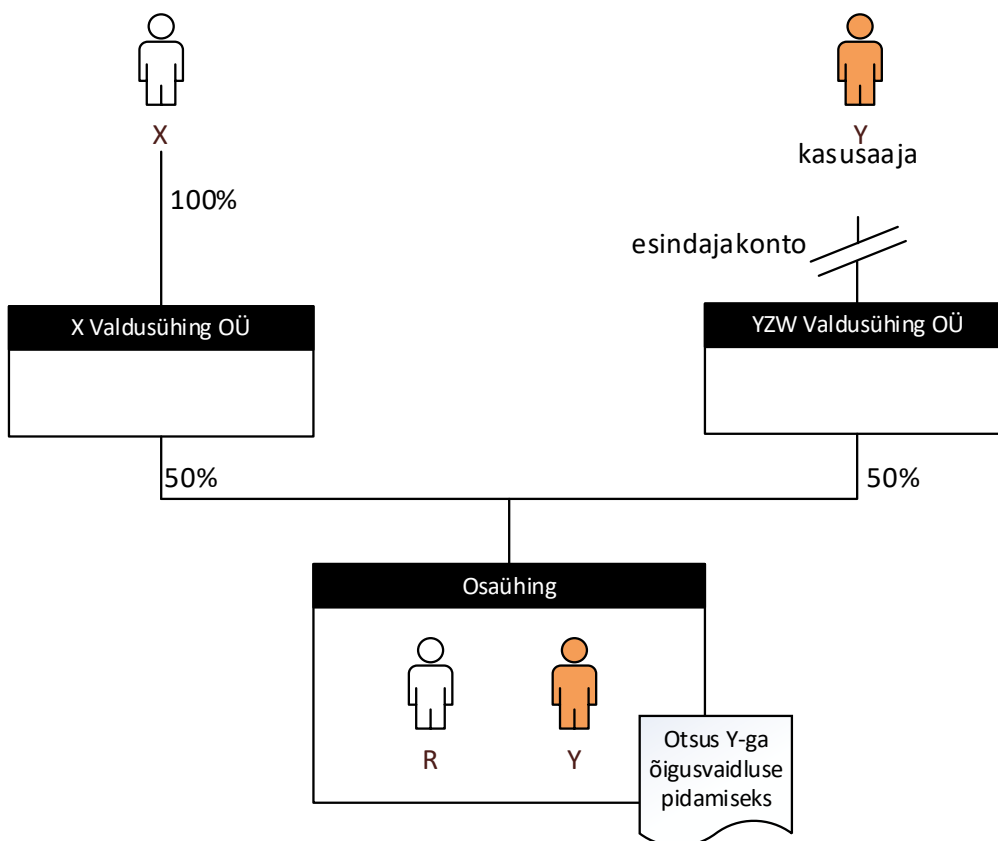
ühingu juhatusel. Selliselt on autori hinnangul tegu ühe võimaliku lahendusega, mis aitaks kõrvaldada kehtiva regulatsiooni puudustest tekkivat õiguslikku ebaselgust ning tagaks ühtlasi paremini hääleõiguse piirangu eesmärgi saavutamise ja seeläbi ühingu huvide kaitse. Osaliselt on olulise mõju kriteerium sobiv ka joonisel 3 toodud näite puhul, kui otsust tegeva ühingu liige omab osalust kolmandast isikust äriühingus, millega õigusvaidluse pidamist või tehingu tegemist otsustatakse. Töö autori hinnangul on põhjendatud olulise mõju eeldamine juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab sellises äriühingus ainsosalust või ka juhul, kui osalus kolmandast isikust äriühingus on oluliselt suurem võrreldes osalusega otsust tegevas ühingus.

3.3.3. Olulise mõju kriteeriumi rakendamine esindajakonto kasutamise puhul

Eraldi küsimuse olulise mõju kriteeriumi rakendamisest hääleõiguse piirangu isikulise ulatuse määramisel saab töö autori hinnangul püstitada olukorras, kui ühingule ei ole teada hääleõiguse piirangule allutatud isiku osaluse suurus ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus või kolmandast isikust äriühingus. Praktikast tuleb selline olukord ette näiteks juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik kasutab osaluse hoidmiseks ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus esindajakontot, mille omaja on reeglina mõni krediitiasutus (vt allpool joonis 4). Eelnev on aktuaalne mh põhjusel, et väärtpaberite vahendatud hoidmine, s.t hoidmine esindajakonto kaudu, on muutunud ajas üha enam levinumaks väärtpaberite hoidmise viisiks.²⁵⁵ Kui Eesti väärtpaberite registris (EVR) hoiavad investorid üldjuhul otsekontosid, siis enamikes riikides toimubki väärtpaberite hoidmine üksnes vahendajate kaudu, s.t väärtpaberite registri tasandil omavadki väärtpabereid vaid vahendajad.²⁵⁶

²⁵⁵ Laub, G., Promet, K. Väärtpaberist tulenevate õiguste teostamiseks õigustatud isik. – *Juridica* 8/2017, lk 567.

²⁵⁶ Laub, G. Väärtpaberitele kohalduv õigus – selge ühendav seos. – *Juridica* V/2015, lk 340-341.

Joonis 4. Osaühingu juhatuse liige, kellega õigusevaidluse pidamist otsustatakse, omab esindajakonto kaudu osalust ühingu liikmes olevas juriidilises isikus.

Eesti õigus võimaldab hoida väärtpabereid lisaks isiklikule väärtpaberikontole ka esindajakonto kaudu, mis on üks väärtpaberikonto eriliik.²⁵⁷ Esindajakontoga seonduvat reguleerib väärtpaberite registri pidamise seadus (EVKS).²⁵⁸ EVKS § 6 lg 3 kohaselt hoitakse esindajakonto vahendusel väärtpabereid teise isiku (klient) jaoks ja arvel. Esindajakontot omama õigustatud isikute ring on EVKS § 6 lg 1 kohaselt piiratud, eeskätt on selline õigus Eesti väärtpaberituru kutselistel osalistel. Teisisõnu tekib esindajakonto puhul investori ja emitendi vahele eraldiseisev lüli (s.o vahendaja), keda kehtivas regulatsioonis nimetatakse esindajakonto omajaks.²⁵⁹ Kui aktsionär hoiab ühingu aktsiaid esindajakonto vahendusel, on ÄS § 228 lg 2 kohaselt ühingu jaoks aktsionäriks esindajakonto omaja, kuivõrd viimase nimi on kantud aktsiaraamatusse.²⁶⁰ Sama kehtib ÄS § 182² lg 3 järgi osaühingu puhul olukorras, kui osanike nimekirja peab vastavalt osanike otsusele Eesti väärtpaberite registri pidaja.

²⁵⁷ Promet, K. Väärtpaberite esindajakontol hoidmisega seotud emitendi, investori ja esindajakonto omaja õigused ja kohustused. Magistritöö. Juhendaja Andres Vutt. Tartu: Tartu Ülikool 2015, lk 14.

²⁵⁸ Väärtpaberite registri pidamise seadus. – RT I 2000, 57, 373; RT I, 11.10.2024, 17.

²⁵⁹ Promet, K., lk 15.

²⁶⁰ *Ibidem*, lk 34.

EVKS § 6 lg 7 sätestab, et esindajakontol olevatest väärtpaberitest tulenevate õiguste teostamiseks on õigustatud ja kohustuste täitmise eest vastutav esindajakonto omaja. Sama sätte teise lause kohaselt peab väärtpaberist tuleneva hääleõiguse ja muude õiguste teostamisel esindajakonto omaja järgima kliendi juhiseid. Seega tekib ühinguõiguslikust vaatenurgast olukord, kus osanike või aktsionäride eest teostab hääleõigust esindajakonto omaja (näiteks krediidasutus), lähtudes seejuures temale antud juhistest. Ka Riigikohus on asjas 3-2-1-55-14 asunud seisukohale, et esindajakonto puhul on aktsiatest tulenevate õiguste (sh hääleõiguse) teostamiseks õigustatud isik esindajakonto omaja ehk isik, kelle nimi on kantud aktsiaraamatusse.²⁶¹ Kuivõrd esindajakonto puhul ei kattu esindajakontol olevatest väärtpaberitest tulenevate õiguste teostamiseks õigustatud isik ja isik, kelle nimel väärtpabereid hoitakse, siis ei ole omandisuhted alati selged ja läbipaistvad.²⁶² Viimane mõjutab ühtlasi osaniku ja aktsionäri hääleõiguse teostamist, samuti hääleõiguse piirangu rakendamist olukorras, kui ühingu liige hoiab temale kuuluvaid väärtpabereid esindajakonto kaudu.

Saksa õiguses reguleerib sarnaseid olukordi aktsiaseltside puhul AktG § 135. Selle sätte lg 1 kohaselt võib vahendaja (*der Intermediär*), sh krediidasutus, kasutada sellistest aktsiatest tulenevat hääleõigust, mille omanik ta ise ei ole vastava volikirja alusel. Sama lõike kolmanda lause kohaselt peab volikiri olema täielik ning sisaldama üksnes hääleõiguse teostamist puudutavaid tahteavaldusi. Seejuures tuleb eelistada juhiste andmist iga päevakorrapunkti kohta eraldiseisvalt. Kui aktsionär selgeid juhiseid ei anna, on ka vahendajal endal õigus teha ettepanekuid hääleõiguse teostamiseks tingimusel, et sellised ettepanekud lähtuvad aktsionäri huvidest (AktG § 135 lg 2). Õiguskirjanduses on viidatud, et selline volitus, mille alusel on teisel isikul õigus kasutada aktsiast tulenevat hääleõigust enda nimel ja aktsia tegeliku omaniku suhtes, võimaldab varjata omaniku isikut.²⁶³

Esindajakonto puhul tõusetub küsimus hääleõiguse piirangu laienemisest esindajakonto omajale olukorras, kui hääleõiguse piirangule on allutatud isik, kelle nimel esindajakontol väärtpabereid hoitakse (vt joonis 4). Olulise mõju kriteeriumi rakendamise seisukohalt on seejuures problemaatilised juhtumid, kui ühe esindajakonto kaudu hoiavad oma väärtpabereid mitmed osanikud või aktsionärid. EVKS § 6 lg 8 kohaselt ei kanta esindajakonto puhul registrisse andmeid esindajakonto omaja klientide kohta, kelle jaoks ja arvel hoitakse esindajakontol olevaid väärtpabereid. Sama lõike teise lause järgi kantakse registrisse üksnes

²⁶¹ RKTko 3-2-1-55-14, p 18.

²⁶² Promet, K., lk 15.

²⁶³ Austmann, A., Hoffmann-Becking, M. (hrsg). Münchener Handbuch des Gesellschaftsrecht. 6. neuarbeitete Auflage. Verlag C.H. Beck: 2024.

andmed esindajakonto omaja kohta. See tähendab, et esindajakonto puhul nähtub registrist üksnes esindajakontot omava krediidasutuse nimi ning esindajakontol hoiustatavate väärtpaberite koguarv.²⁶⁴ Nii ei nähtu avalikest andmetest iga kliendi jaoks hoitavate väärtpaberite arvu, mis muudab olulise mõju kriteeriumi rakendamise keerukaks. Seda põhjusel, et puudub läbipaistvus selle osas, kui suurt osalust äriühingus iga klient eraldiseisvalt esindajakonto kaudu omab.

Tegemaks kindlaks, kas hääleõiguse piirangule allutatud isik omab ühingu liikmeks oleva juriidilise isiku üle olulist mõju, omab eeskätt tähendust just hääleõiguse piirangule allutatud isiku osaluse suurus selles ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus.²⁶⁵ Seega eeldab olulise mõju kriteeriumi rakendamine seda, et sellise osaluse suurus on ühingule, mille tasandil otsust tehakse, teada. Samasuguse olukord tekib ka näiteks siis, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab esindajakonto kaudu osalust kolmandast isikust äriühingus, kellega tehingu tegemist või õigusvaidluse pidamist otsustatakse.

EVKS § 6 lg 9 kohustab esindajakonto omajat pidama esindajakontol hoitavate väärtpaberite üle arvestust, mis võimaldab tal iga kliendi isikusamasuse tuvastamist ning iga kliendi jaoks hoitavate väärtpaberite ja nende arvu kindlaksmääramist. See kehtib ka juhul, kui esindajakontol hoitakse väärtpabereid mitme kliendi jaoks ja arvel (EVKS § 6 lg 9). EVKS § 7 lg 3 p-des 7–9 on loetletud isikud, kes võivad nõuda nende andmetega tutvumist ning neist väljavõtteid saada. Nimetatud loetelu annab sellise õiguse üksnes teatud ametisikutele (näiteks kohtutäitur, notar ja pankrotihaldur) ning järelevalvet teostavatele asutustele (näiteks Maksu- ja Tolliamet) seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks ega hõlma muid isikuid. Nii puudub ühingul, mille kaudsed osanikud või aktsionärid esindajakontot kasutavad, võimalus saada andmeid esindajakontol hoitavate väärtpaberite arvu kohta iga isiku osas eraldi. Teisisõnu võib tekkida eespool joonisel 4 illustreeritud olukord, kui on küll teada, et hääleõiguse piirangule allutatud isik omab ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus osalust, kuid ei ole teada tema osaluse suurus. Osaluse suurust teadmata puudub reeglina võimalus hinnata, kas selline isik omab ühingu üle olulist mõju või mitte, s.t ei saa rakendada olulise mõju kriteeriumit. Järelikult toob osaluse omamine esindajakonto kaudu hääleõiguse piirangu kohaldamise kontekstis kaasa ühingu liikme õiguste kuritarvitamise ohu, s.t hõlbustab ühingu liikmel hääleõiguse piirangu vältimist.

²⁶⁴ Laub, G., lk 341.

²⁶⁵ Vt nt MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 202-204

Mõnevõrra erinev on olukord siis, kui esindajakontot kasutava hääleõiguse piirangule allutatud isiku puhul on tegemist ühingu liikmeks oleva juriidilise isiku tegeliku kasusaajaga (vt ülal joonis 4). Seda põhjusel, et andmed tegeliku kasusaaja kohta edastatakse äriregistrile ning on viimase kaudu avalikult kättesaadavad. Tegeliku kasusaaja mõiste on kehtivas regulatsioonis avatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses (RahaPTS).²⁶⁶ RahaPTS § 9 lg 1 kohaselt on tegelik kasusaaja füüsiline isik, kellel on omandi või muul viisil kontrollimise kaudu lõplik valitsev mõju füüsilise või juriidilise isiku üle (p 1) või kelle huvides, kasuks või nimel tehing või toiming tehakse (p 2). Kui tegelikku kasusaajat ei ole võimalik eelnimetatud viisil tuvastada lähtub seadus eeldusest, et äriühingu tegelik kasusaaja on selline füüsiline isik, kelle otsene või kaudne osalus või kõigi otseste ja kaudsete osaluste summa ületab äriühingus 25%, sh osalused esitajaaktsiate või -osade kujul või muul viisil (RahaPTS § 9 lg 2).

Eelnevast tulenevalt saab töö autori hinnangul püstitada küsimuse sellest, kas tegeliku kasusaaja staatus on piisav, et õigustada hääleõiguse piirangu rakendamist olukorras, kui hääleõiguse piirangule allutatud isiku väärtpaberite täpne arv ei ole teada. Ühe võimaliku näitena tõusetub see küsimus eespool joonisel kujutatud olukorras, kui ühingu juhatuse liige, kellega õigusvaidluse pidamist otsustatakse, on ühtlasi ühingu tegelik kasusaaja, s.t tema kaudne osalus ühingus on suurem kui 25% (vt joonis 4). Eesti kohtupraktikas on eeltoodud küsimus lahendamata. Töö autorile teadaolevalt ei ole hääleõiguse piirangu rakendamist esindajakonto kasutamise puhul käsitletud ka erialakirjanduses. Siiski ei peaks töö autori hinnangul osaluse omamine ühingus esindajakonto kaudu välistama olulise mõju kriteeriumist lähtumist selliselt, nagu seda on Saksa õiguses sisustatud.

Saksa õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et krediidasutustele, kes esindavad AktG § 135 alusel aktsionäre hääleõiguse teostamisel, võib laiendada hääleõiguse piirangut lähtudes üldistest hääleõiguse piirangu kohta käivatest põhimõtetest. Nendest põhimõtetest lähtudes kohaldub hääleõigusepiirang vahendajale omistamise tulemusel.²⁶⁷ Sellest võib töö autori hinnangul järeldada, et ka vahendajate puhul on mh peetud võimalikuks olulise mõju kriteeriumi rakendamist, nagu seda tehakse juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab osalust ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus.²⁶⁸ Olulist mõju eeldatakse tulenevalt AktG § 17 lg 1 teisest lausest üldreeglina juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab

²⁶⁶ Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus. – RT I, 17.11.2017, 2; RT I, 14.03.2025, 23.

²⁶⁷ Grigoleit/Herrler, 2. Aufl. 2020, AktG § 136 Rn. 25; Spindler/Stilz/Rieckers, 4. Aufl. 2019, AktG § 136 Rn. 39; BeckOGK/Rieckers, 1.10.2024, AktG § 136 Rn. 42; Hölters/Weber/Krebs, 4. Aufl. 2022, AktG § 136 Rn. 34.

²⁶⁸ MüKoAktG/Arnold, 6. Aufl. 2024, AktG § 136 Rn. 48-66; MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 199-201.

ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus enamusosalust (s.o üle 50%).²⁶⁹ Erinevus käesolevas peatükis tõstatud kaudse osaluse probleemist seisneb aga selles, et vahendaja ei oma osalust mitte ühingu endas, vaid selle liikmeks olevas juriidilises isikus (vt joonis 4). Sellisel juhul ei teosta hääleõigust mitte vahendaja kui väärtpaperite hoidja, vaid ühingu liikmeks oleva juriidilise isiku esindaja, kelleks on eelduslikult juhatuse liige.

Autori hinnangul ei välista eelnev Saksa õiguses tunnustatud seisukohtade kohaldamist hääleõiguse piirangu rakendamisele seotud isikute puhul (sh eespool joonisel 4 illustreeritud olukorras). Lähtudes Saksa õiguses olulise mõju kriteeriumile antud sisust, võiks asuda seisukohale, et ühingu liikmeks oleva juriidilise isiku hääleõigus tuleks välistada juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik või isikud omavad koos või eraldiseisvalt sellises juriidilises isikus vahendaja kaudu enamusosalust. Olenevalt olukorrast ei pruugi üksnes tegeliku kasusaaja staatus olla autori hinnangul piisav õigustamiseks hääleõiguse piirangu laienemist ühingu liikmest juriidilisele isikule. Seda põhjusel, et tegeliku kasusaaja staatust võib omada ka isik, kes ei oma ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus enamusosalust, s.t tema osalus võib olla ka väiksem. Teisalt võimaldaks vahendaja kasutamine sellisel juhul enamusosalust omaval tegelikul kasusaajal hääleõiguse piirangut vältida.

Eesti kehtiv regulatsioon, mis ei võimalda ühingul saada andmeid selle kohta, kes on esindajakonto taga olevad isikud, takistab autori hinnangul eespool toodud põhjustel hääleõiguse piirangu eesmärgipäraselt rakendamist. Ühelt poolt tuleneb seadusest ühingu kohustus vältida huvide konflikti, et tagada ühingu huvidele vastav otsus.²⁷⁰ Teisalt puudub esindajakonto puhul ühingul seadusest tulenev alus saada teavet selle osas, mis on väärtpaperite arv, mida esindajakonto omaja iga kliendi nimel hoiab. Teisisõnu on küll kohustus huvide konflikti vältida, kuid puudub võimalus saada andmeid, millest lähtuvalt teha kindlaks huvide konflikti, täpsemalt olulise mõju, esinemine. Nii tuleb esindajakonto puhul üldkoosoleku juhatajal otsustada hääleõiguse piirangu rakendamise üle teadmatuses. Tulemuseks võib olla nii ühingu liikme hääleõiguse põhjendamatult välistamine kui ühingu huvidele võõrast erihuvist mõjutatud otsus.

Ühe võimaliku lahendusena võiks töö autori hinnangul kaaluda kehtiva regulatsiooni täiendamist selliselt, et olukorras, kui ühingu liikmed hoiavad otsest või kaudset osalust ühingu esindajakonto kaudu, on ühingul õigustatud huvi korral saada andmeid selle kohta, milline on

²⁶⁹ MüKoGmbHG/Drescher, 4. Aufl. 2023, GmbHG § 47 Rn. 201; Noack/Servatius/Haas/Noack, 24. Aufl. 2025, GmbHG § 47 Rn. 96.

²⁷⁰ Varul, P jt (koost.). (viide 9), § 32 komm. 3.2.4.1. (K. Saare); Käerdi, M. jt. (viide 7), lk 568.

iga kliendi jaoks hoitav väärtpaberite arv. Selline õigustatud huvi võiks olla eeskätt juhatusel või muul üldkoosoleku kokkukutsumiseks päeval isikul, kes vastutab ühingu otsuste tegemisel häälte lugemise ning otsuse sisu tuvastamise eest. Iseenesest kohustab EVKS § 6 lg 9 esindajakonto omajat ka täna sellist arvestust pidama. Siiski vajab eeltoodud küsimus autori hinnangul põhjalikumat analüüsi, mis jääb käesoleva töö mahupiirangu tõttu skoobist välja.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärk oli teha kindlaks osaniku ja aktsionäri hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala ulatus olukordades, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik ei ole ise ühingu osanik või aktsionär, vaid mõni liikmega seotud isik. Töö esimeseks hüpoteesiks oli, et kehtiv regulatsioon (ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1), mis grammatilise tõlgenduse järgi allutab hääleõiguse piirangule üksnes osanikud ja aktsionärid, ei taga hääleõiguse piirangu eesmärgi saavutamist, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik ei ole ise ühingu liige, vaid liikmega seotud isik. Töö teine hüpotees oli, et Eestis oleks õigustatud Saksa õiguse eeskujul hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala kindlaksmääramisel olulise mõju kriteeriumi rakendamine. Lisaks oli töö eesmärgiks pakkuda välja lahendusi, kuidas võiks liikmega seotud isikute puhul hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala ulatust määratleda ja selles osas õiguspraktikat edasi arendada.

Osaniku ja aktsionäri hääleõigus on kapitaliühingu liikme staatusega kaasnev keskne õigus, mille kaudu saavad ühingu liikmed osaleda ühingu otsuste vastuvõtmisel. Lisaks õigusele osaleda ühingu tahte kujundamisel kaasneb kapitaliühingu liikmestaatuse omandamisega igale liikmele kohustus käituda oma õiguste teostamisel heas usus ning arvestada teineteise õigustatud huve. Ühinguõiguslikust hea usu põhimõttest tuleneb omakorda liikmete lojaalsuskohustus, mis nõuab ühingu liikmelt arvestamist nii ühingu kui ka teiste liikmete huvidega, keelates nende huvide kahjustamise. Selline kohustus võib mh väljenduda kohustuses hääletada kindlal viisil või vajadusel hääletamisest hoiduda. Üheks selliseks hoidumiskohustuse liigiks, mis tuleneb ühinguõiguslikust hea usu põhimõttest ja lojaalsuskohustusest, on ÄS § 177 lg-s 1 ja § 303 lg-s 1 sätestatud hääleõiguse piirang, mis välistab ühingu liikme õiguse hääletada olukordades, kus seadusandja eeldab konflikti ühingu ja selle liikme huvide vahel.

Huvide konflikti olukordade reguleerimise tingib oht, et teatud otsuste tegemisel võib ühingu liige lähtuda ühingu huvide asemel oma isiklikest erihuvidest ning seeläbi ühingut kahjustada. Peamisteks huvide konflikti juhtumiteks, mida ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1 reguleerivad, on ühingu liikmega õigusvaidluse pidamise ja tehingu tegemise otsustamine. Hääleõiguse piirangu eesmärk on neis olukordades vältida seda, et huvide konfliktis olev ühingu liige kasutab oma hääleõigust ühingu huvide vastaselt, kahjustades sellega ühingut. Teisisõnu kujutab hääleõiguse piirang endast tasakaalumehhanismi, mille kaudu neutraliseeritakse huvide konfliktis oleva ühingu liikme erihuvide selleks, et tagada korrektne otsustusprotsess ja ühingu huvidega kooskõlas olev otsus. Lisaks ühingu huvide kaitsele on hääleõiguse piirangu eesmärgiks peetud

ka enamuse kuritarvituste vältimist ehk teiste ühingu liikmete (eeskätt vähemuse) huvide kaitset.

ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1 järgi kohaldatakse hääleõiguse piirangut ainult osanike ja aktsionäridega tehtavate tehingute, toimingute ja otsuste puhul. Seega on kehtiva regulatsiooni sõnastuse kohaselt hääleõiguse piirangule allutatud ainult osanikud ja aktsionärid. Siiski esineb palju selliseid juhtumeid, kus hääleõiguse piirangule allutatud isik ei ole ise ühingu liige, vaid mõni liikmega seotud isik. Erinevalt ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1 sõnastusest ei ole hääleõiguse piirangu eesmärgist tulenevalt hääleõiguse piirangu isikuline kohaldamisala piiratud ainult ühingu liikmeteks olevate isikutega. Lähtudes hääleõiguse piirangu eesmärgist, tuleks pidada põhjendatuks hääleõiguse piirangu kohaldamist kõigil juhtudel, kus hääleõiguse piirangule allutatud isik teostab hääleõigust nende ühingu liikmete eest, kellele hääleõiguse piirang ei laiene. Eelnevast tulenevalt on ka kohtupraktikas hääleõiguse piirangu isikulist kohaldamisala liikmega seotud isikute puhul laiendatud.

Kuna Eestis on hääleõiguse piirangu isikulist ulatust puudutavat kohtupraktikat veel vähe, on enamik küsimusi selle kohta, millised liikmega seotud isikud on võrdsustatud hääleõiguse piirangule allutatud osanike ja aktsionäridega, endiselt lahendamata. Kehtivast regulatsioonist ega kohtupraktikast ei ole võimalik tuletada üheselt arusaadavaid kriteeriume hääleõiguse piirangu isikulise ulatuse määratlemiseks liikmega seotud isikute puhul. Seetõttu on üldkoosolekut läbiviival juhatuse liikmel või muul pädeval isikul valitseva ebaselguse tõttu hääleõiguse piirangu rakendamine ja hääletustulemuste õige tuvastamine oluliselt raskendatud. See tekitab ohu, et ühingu huvid jäävad hääleõiguse piirangu ebaõige kohaldamise tõttu kaitseta, mis tähendab, et kehtiv regulatsioon ei täida oma eesmärki. Eksimused hääletustulemuste tuvastamisel võivad omakorda viia otsuse kehtetuks tunnistamiseni kohtumenetluses. Seega tuleb õiguskindluse saavutamiseks vastuvõetud otsuse kehtivuse osas läbida igakordselt kohtulik kontroll.

Eelnevast tulenevalt leidis kinnitust töö esimene hüpotees, et ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1 sõnastus ei taga hääleõiguse piirangu eesmärgi saavutamist liikmega seotud isikute puhul, kuna puuduvad üheselt arusaavad kriteeriumid ja põhimõtted, millest tulenevalt hääleõiguse piirangu isikuline ulatus kindlaks määrata. Kuigi kohtupraktikas on hääleõiguse piirangu isikulise kohaldamisala laiendamist liikmega seotud isikute puhul iseenesest lubatavaks peetud, ei tohiks hääleõiguse piirangu kohaldamine olla ühingu õiguste kaitsel juhuslik, vaid peaks olema seadusest tulenevalt kõikidele selleks pädevatele isikutele üheselt arusaadav.

Töös analüüsiti hääleõiguse piirangu laienemist seotud isikutele peamiste Eesti ja Saksamaa kohtupraktikas väljakujunenud kaigusgruppide näitel. Ühe juhtumgrupina, mille puhul tõusetub küsimus hääleõiguse piirangu laienemisest seotud isikutele, käsitleti hääletamist esindussuhte alusel. Eesti kohtupraktikas on hääleõiguse piirangut laiendatud olukorrale, kus hääleõiguse piirangule allutatud ühingu liige osaleb hääletamisel enda või teiste liikmete nimel esindajana. Riigikohtu praktikas on leitud, et osanikust juhatusel ei saa hääleõiguse piirangut vältida, osaledes hääletamisel hääleõiguse piirangule allutatud juriidilise isiku seadusliku esindajana. Selline tõlgendus on kooskõlas hääleõiguse piirangu eesmärgiga, kuna vastasel korral oleks ühingu liikmel, kellega näiteks õigusvaidluse pidamist või tehingu tegemist otsustatakse, esindaja kaudu lihtne hääleõiguse piirangust kõrvale hoiduda. Lisaks tuleb hääleõiguse piirangu eesmärgiga kooskõlas olevaks pidada hääleõiguse piirangu laienemist esindaja poolt edasivolitatud isikule. Sarnaselt ollakse ka Saksa õiguses seisukohal, et ühingu liige ei saa hääleõiguse piirangut vältida esindaja määramisega. Kuna kohtupraktika ja õiguskirjanduse valdavad seisukohad nii Eestis kui Saksamaal on esindussuhte alusel hääletamise osas ühetaolised, jõuti töös järeldusele, et hääletamine esindussuhte alusel ei välista hääleõiguse piirangu kohaldamist. Sellist järeldust toetab ka hääleõiguse piirangut reguleerivate sätete eesmärgipärane tõlgendus.

Teise juhtumgrupina käsitleti töös hääleõiguse piirangu laienemist hääleõiguse piirangule allutatud isiku lähikondsetele, sh abikaasale. Riigikohtu praktikas on peetud õigustatuks hääleõiguse laiendamist juhul, kui otsustatakse nõusoleku andmist tehingu tegemiseks, mille teiseks pooleks on juhatusel liikme ja tema abikaasa 100%-lise kontrolli all olev äriühing. Hääleõiguse piirangu kohaldamist hääleõiguse piirangule allutatud isiku abikaasale on hilisemas praktikas tunnustanud ka Tallinna Ringkonnakohus. Abikaasade puhul on hääleõiguse välistamist põhjendatud abikaasade kattuvate majanduslike huvide argumendiga, millest tulenevalt eeldatakse huvide konflikti esinemist hääleõiguse piirangule allutatud isiku abikaasa puhul. Saksa õiguses ollakse seevastu valdavalt seisukohal, et hääleõiguse piirang ei laiene piirangule allutatud isiku lähikondsetele, sh abikaasale. Seejuures on leitud, et sugulussidemed ei tähenda tingimata majanduslike huvide kattumist. Töös jõuti järeldusele, et hääleõiguse piirangu kontekstis tuleks abikaasat ning (registreeritud) elukaaslast kui hääleõiguse piirangule allutatud isikule kõige lähedasemaid isikuid, eristada muudest lähikondsetest, kelle puhul ei saa tingimata kattuvaid majanduslikke huve eeldada. Sellest tulenevalt leiti, et kõige lähedasemate isikute puhul, nagu abikaasa ja (registreeritud) elukaaslane, võiks hääleõiguse piirangu rakendamine olla õigustatud.

Lisaks analüüsi töös hääleõiguse piirangu kohaldamist olukorras, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik ei ole ise ühingu liige, vaid omab osalust juriidilises isikus, mis on ühingu liikmeks. Riigikohtu praktikas on hääleõiguse piirangu isikulist kohaldamisala laiendanud olukorras, kus otsustati õigusvaidluse pidamist osanikust juhatuse liikme ainukontrolli all oleva äriühinguga. Sellisel juhul eeldatakse, et kui see kolmandast isikust äriühing oleks ise ühingu osanik, kehtiks talle ühingu liikmete tasandil hääleõiguse piirang. Sellest saab ühtlasi tuletada põhimõtte, mille kohaselt tuleb hääleõiguse piirangut kohaldada ka siis, kui piirangule allutatud isik omab 100%-list osalust ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus. Juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud isiku osalus ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus on väiksem (s.t tegu ei ole ainukontrolliga), puudub Eestis kohtupraktikast tulenev suunis hääleõiguse piirangu kohaldamise osas.

Saksa õiguses rakendatakse hääleõiguse piirangu ulatuse kindlaksmääramiseks seotud isikute puhul olulise mõju kriteeriumit, mis lähtub eeldusest, et üks äriühing omab teise üle olulist mõju siis, kui ta omab sellises äriühingus enamusosalust. Ka hääleõiguse piirangu kontekstis määratakse mõju ulatus äriühingus kindlaks lähtudes esmajoonel osaluse suurusest selles äriühingus. Olukorras, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab osalust otsustava ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus, eeldatakse reeglina olulist mõju, kui osalus ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus on üle 50%. Väiksema osaluse korral võib oluline mõju esineda juhul, kui ühingu liikmetele on antud täiendavad eriõigused (nt mitmekordne hääleõigus, vetoõigus vms). Sellisel juhul tuleb olulise mõju esinemist üksikjuhtumi puhul eraldiseisvalt hinnata.

Kui ühingu liige omab osalust kolmandast isikust äriühingus, kellega näiteks õigusvaidluse pidamist või tehingu tegemist otsustatakse, tõusetuvad sarnased küsimused, nagu eelneva näite puhul. Viimasel juhul tuleb märkida, et olulise mõju kriteerium üksi ei pruugi alati olla sobiv hääleõiguse piirangu kohaldamise üle otsustamisel, kuna huvide konflikti ei saa eeldada üksnes kontrollosaluse omamisest kolmandast isikust äriühingus. Kui ühingu liige omab enamusosalust üksnes kolmandaks isikuks olevas äriühingus, eeldatakse, et ta järgib pigem kolmandast isikust äriühingu huve ja kohaldub hääleõiguse piirang. Üldiselt kehtib eeldus, et mida suurem on osalus kolmandas isikus, seda tõenäolisem on huvide konflikt. Siiski sõltub hääleõiguse piirangu kohaldamine kolmandast isikust äriühingute puhul konkreetse juhtumi eripärast ning võrrelda tuleb ühingu liikme huvisid (sh tulenevalt tema osaluse suurusest) mõlemas äriühingus.

Töös jõuti järeldusele, et olulise mõju kriteeriumi rakendamine on Saksa õiguse eeskujul liikmega seotud juriidiliste isikute puhul üks võimalik lahendus Eestis kehtiva hääleõiguse

piirangu regulatsiooni (ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1) ebaselguste kõrvaldamiseks. Saksa õiguses on olulise mõju kriteeriumi sisustatud eeskätt lähtudes AktG § 17-st, mille kohaselt eeldatakse olulist mõju äriühingus enamusosaluse korral. Seega on õigustatud hääleõiguse piirangu kohaldamine juhul, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus enamusosalust. Kriteeriumi sidumine konkreetse osaluse suurusega hääleõiguse piirangule allutatud isiku osalusega äriühingus looks üheselt arusaadava suunise hääleõiguse piirangu rakendamiseks pädevatele isikutele, aidates paremini tagada piirangu eesmärgi saavutamist ja seeläbi ühingu huvide kaitset. Juhul, kui otsust tegeva ühingu liige omab osalust kolmandast isikust äriühingus, millega õigusvaidluse pidamist või tehingu tegemist otsustatakse, tuleb lisaks osaluse suurusele võrrelda selle ühingu liikme majanduslikke huvisid mõlemas äriühingus.

Täiendavalt käsitleti töös olulise mõju kriteeriumi rakendamist olukorras, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik omab osalust otsustava ühingu liikmeks olevas juriidilises isikus esindajakonto kaudu. Töös leiti, et esindajakonto kaudu väärtpaberite hoidmine raskendab olulise mõju kriteeriumi rakendamist, kuna otsust tegeva ühingu jaoks ei nähtu avalikult kättesaadavatest andmetest iga ühingu liikmeks oleva juriidilise isiku osaniku või aktsionäri nimel hoitavate väärtpaberite arv. Samuti puudub otsustaval ühingul õiguslik alus, mis võimaldaks esindajakonto omajat, kelleks on tavapäraselt mõni krediitiasutus, kohustada selliste andmete väljaandmiseks. Seega on tegemist ühe probleemkohaga, mis takistab hääleõiguse piirangu eesmärgipärast kohaldamist, suurendades ühtlasi kuritarvituste riski. Ühe võimaliku lahendusena on töös tehtud ettepanek kaaluda kehtiva regulatsiooni täiendamist selliselt, et otsust tegeval ühingul oleks õigustatud huvi korral võimalik saada andmeid esindajakonto kaudu hoitavate väärtpaberite arvu kohta eraldiseisvalt iga isiku osas, kelle nimel väärtpabereid hoitakse.

THE PERSONAL SCOPE OF THE RESTRICTION ON SHAREHOLDERS' RIGHT TO VOTE (ABSTRACT)

Limited liability companies can only express their will through the actions of organs composed of natural persons acting in their interests. The expression of the company's will is centrally based on the decisions of these organs, in which shareholders can participate through their voting rights. Thus, the voting rights of shareholders form the core of the rights associated with the management of the company. To adopt a shareholders' resolution, first voting must take place, and the resolution must garner sufficient votes to pass. Consequently, the key factor in making company decisions is whose votes are counted, as these votes ultimately define the company's will.

In situations where a limited liability company has more than one member through whom the actual will of the company is expressed, there can be a plurality of interests at the highest organ level. In companies, decisions are generally made based on the principle of majority voting. Thus, a person with a larger share in the company is more likely to achieve their desired outcome, which may also give the majority the opportunity to gain advantages at the expense of the minority. In certain cases, where a member's interests conflict with those of the company, the law allows neutralizing the member's special interest's influence on the company's decisions.

Conflict of interest situations often arise in smaller limited liability companies with a small circle of shareholders and conflicting interest groups. To prevent members from harming each other or the company through the exercise of their rights, the principle of good faith and consideration of each other's legitimate interests, derived from section 32 of An Act on the General Part of the Civil Code (GPCCA), applies to relationships between shareholders or members. In situations where there is a risk that a member may prioritize personal interests over the company's, when voting, the law provides legal provisions that restrict voting rights as a balance mechanism. The basis of these provisions is the need to keep the company's will free from the personal and external interests of its members, which could harm the company.

In Estonian law, subsections 177 (1) and 303 (1) of the Commercial Code (CC) regulate shareholders' voting rights restrictions, listing cases of presumed abstract conflicts of interest and excluding shareholders' voting rights. According to the wording of aforementioned provisions, only shareholders as members of the company are subject to voting rights

restrictions. Thus, the question arises about the application of restriction to vote when the person subject to the restriction is not directly a member of the company but a related person. German legal literature criticizes this wording for not fully protecting the company's interest. Based on the purpose of the voting rights restriction, both Estonian and German case law have extended the personal scope of the voting rights restriction to related persons.

Since laws governing limited liability companies lack specific guidance on extending voting rights restrictions to related persons, the resolution of questions regarding the personal scope of these restrictions is left to case law. Due to the scarcity of case law, many issues concerning the extension of voting rights restrictions to related persons remain unresolved, and no clear criteria or principles have been established to determine the personal scope of these restrictions when the individual subject to the restriction is not a company member but a related person.

Relying solely on case law to determine the personal scope of voting rights restrictions necessitates judicial review to achieve legal clarity. As a result, the validity of company decisions remains unpredictable, and the determination of whose votes should be considered in shaping the company's will is only clarified through court proceedings. Additionally, this adds to the burden on the already overloaded court system. In civil matters, Supreme Court decisions do not have precedent status, and lower courts are not bound by them. According to subsection 693 (2) of the Civil Code of Procedure (CCP), the Supreme Court's interpretations are binding only on the court that considers the case anew if the Supreme Court has annulled the circuit court's judgement. Therefore, even resolved cases lack certainty that similar future cases will reach the same conclusion.

The aim of this master's thesis is to determine the extent of shareholders' voting rights restrictions when the person subject to the restriction is not a shareholder but a related person. Additionally, the thesis proposes solutions for defining the principles to determine the personal scope of these restrictions and for further developing legal practice in this regard. The first hypothesis of the thesis is that the current regulation (subsections 177 (1) and 303 (1) of the CC), which subjects only shareholders to voting rights restrictions, does not fulfil its purpose when applied to related persons. The second hypothesis suggests that Estonia should adopt the significant influence (*maßgeblicher Einfluss*) criterion, as used in German law, to determine the personal scope of voting rights restrictions.

This master's thesis is divided into three chapters. The first chapter explores the nature of shareholders' and members' voting rights, emphasising their role in shaping the will of a legal

entity. The second chapter examines the basis and objectives of voting rights restrictions in Estonian and German law, focusing on the relationship between the objectives of voting rights restrictions and their personal scope. The third chapter examines the personal scope of voting rights restrictions in more detail, including questions arising from the extension of voting rights restrictions to related persons, and finds answers to whether the hypotheses set out in the thesis hold true. Additionally, it proposes criteria for determining the personal scope of voting rights restrictions for related persons. The thesis focuses on limited liability companies.

The research methods used in the thesis include qualitative, analytical, and comparative research methods. Comparison as a legal research method requires analysing not only the text of the norm but also its purpose. This is relevant for this thesis because the extension of the personal scope of voting rights restrictions in case law has been achieved precisely through the purposeful interpretation of the provisions regulating voting rights restrictions. Additionally, the use of comparative research methods is very common in the field of private law.

The primary sources for this thesis include Estonian and selected comparative country legislation and legal literature, as well as relevant case law from these countries. Germany was chosen as the comparative country, comparing the institution of voting rights restrictions and its personal scope with the regulation in force in Estonia. Given the similarities in voting rights restrictions in the laws governing limited liability companies in Estonia and Germany, German legal literature and case law are pertinent in addressing questions about the personal application of voting rights restrictions in Estonia.

Based on the aim of the thesis, the following conclusions were made. Acquiring membership status in a limited liability company obligates each member to act in good faith while exercising their rights and to consider each other's legitimate interests. The principle of good faith in company law entails a duty of loyalty for members, requiring them to consider both the interests of the company and other members, prohibiting the harm of these interests. This duty may include the obligation to vote in a certain way or, if necessary, to refrain from voting. One such duty to refrain, derived from the principle of good faith and the duty of loyalty, is the voting rights restriction stipulated in subsections 177 (1) and 303 (1) of the CC, which excludes a shareholder's right to vote in situations where the legislator presumes a conflict between the company's and the shareholder's interests. Conflict of interest situations are regulated by law as an exhaustive list based on the *numerus clausus* principle.

The regulation of conflict of interest situations is driven by the risk that a member may act based on personal interests rather than the company's interests, thereby harming the company. The main conflict of interest situations regulated by subsections 177 (1) and 303 (1) of the CC include decisions on legal disputes and transactions involving the shareholder. The purpose of voting rights restrictions is to prevent shareholders in conflict of interest situations from using their voting rights against the company's interests, thus protecting the company. Essentially, voting rights restrictions serve as a balance mechanism to neutralise the special interests of conflicted members, ensuring a correct decision-making process aligned with the company's interests. Additionally, these restrictions aim to prevent majority abuses and protect the interests of other members, particularly the minority.

Current regulations apply voting rights restrictions only to shareholders. However, many cases involve individuals who are not shareholders but related persons. Unlike the wording of subsections 177 (1) and 303 (1) of the CC, the personal scope of voting rights restrictions should not be limited to shareholders only. It would be justified to apply these restrictions in all cases where the person subject to the restriction exercises voting rights on behalf of members to whom the restriction does not apply. Consequently, case law has extended the personal scope of voting rights restrictions to include related persons.

Due to the limited case law in Estonia regarding the personal scope of voting rights restrictions, many questions remain unresolved about which related persons are equated with shareholders subject to the restriction. Neither the current regulation nor case law provides clear criteria for determining the personal scope of these restrictions for related persons. Consequently, the application of voting rights restrictions and the accurate identification of voting results are significantly complicated for the board member or other competent person conducting the general meeting. This uncertainty creates a risk that the company's interests may remain unprotected due to the incorrect application of voting rights restrictions, meaning that the current regulation does not fulfil its purpose. Errors in identifying voting results may lead to the annulment of decisions in court proceedings. Therefore, to achieve legal certainty regarding the validity of adopted decisions, judicial review must be undergone each time.

The first hypothesis of the thesis was confirmed, indicating that the wording of subsections 177 (1) and 303 (1) of the CC does not achieve its purpose of voting rights restrictions for related persons, as there are no clear criteria and principles for determining the personal scope of these restrictions. Although case law has deemed the extension of the personal scope of voting rights restrictions to related persons permissible, the application of these restrictions

should not be random in protecting the company's rights but should be clearly understandable to all competent persons based on the law.

The thesis analysed the extension of voting rights restrictions to related persons based on key case groups established in Estonian and German case law. One example where the question of extending voting rights restrictions to related persons arises is voting based on representation. Estonian case law has extended voting rights restrictions to situations where a shareholder of a company subject to the restriction votes as a representative on behalf of themselves or other members, as it prevents a shareholder subject to a restriction from easily avoiding it through a representative. Similarly, German law holds that a company member cannot avoid voting rights restrictions by appointing a representative. Since the prevailing views in case law and legal literature in both Estonia and Germany are similar regarding voting based on representation, the thesis concluded that voting based on representation does not exclude the application of voting rights restrictions. This conclusion is supported by the purposeful interpretation of the provisions regulating voting rights restrictions.

Another case group analysed in the thesis is the extension of voting rights restrictions to close relatives of the person subject to the restriction, including spouses. Supreme Court case law has deemed the extension of voting rights justified when deciding on consent for transactions where the other party is a company wholly controlled by the board member and their spouse. The exclusion of voting rights for spouses is justified by the argument of overlapping economic interests, which presumes a conflict of interest for the spouse of the person subject to the restriction. In contrast, German law predominantly holds that voting rights restrictions do not extend to close relatives of the person subject to the restriction, including spouses. It is argued that kinship does not necessarily mean overlapping economic interests. The thesis found that in the context of voting rights restrictions, spouses and registered partners, as the closest persons to the individual subject to the restriction, should be distinguished from other close relatives whose overlapping economic interests cannot necessarily be presumed. Therefore, it was concluded that the application of voting rights restrictions to the closest persons, such as spouses and registered partners, could be justified.

Additionally, the thesis analysed the application of voting rights restrictions in situations where the person subject to the restriction is not a shareholder but holds a shareholding in a legal entity that is a company member. Supreme Court case law has extended the personal scope of voting rights restrictions to situations involving legal disputes with a company wholly controlled by the shareholder who is also a board member. In such cases, it is presumed that if this third-party

company were itself a company member, it would be subject to voting rights restrictions. This principle suggests that voting rights restrictions should apply if the person subject to the restriction holds a 100% share in the legal entity that is a company member. However, if the share is smaller (i.e., not sole control), there is no guideline from Estonian case law regarding the application of voting rights restrictions.

German law uses the significant influence criterion to determine the scope of voting rights restrictions for related persons, based on the presumption that one company has significant influence over another if it holds a majority share. In the context of voting rights restrictions, the extent of influence is primarily determined by the size of the shareholding in that company. Significant influence is generally presumed if the shareholding in the legal entity that is a member of the company exceeds 50%. For smaller shares, significant influence may exist if the company members are granted additional special rights (e.g., multiple voting rights, veto rights, etc.). In such cases, the presence of significant influence must be assessed individually.

If a member holds a share in a third-party company with which a legal dispute or transaction is decided, similar questions arise as in the previous example. In the latter case, the significant influence criterion alone may not always be suitable for deciding on the application of voting rights restrictions, as a conflict of interest cannot be presumed solely from holding a controlling share in a third-party company. If a member holds a majority share only in a third-party company, it is presumed that they follow the interests of the third-party company, and voting rights restrictions apply. Generally, the larger the share in the third-party company, the more likely a conflict of interest is presumed. However, the application of voting rights restrictions to third-party companies depends on the specific circumstances of each case, and the economic interests of the member in both companies must be compared.

The thesis concluded that applying the significant influence criterion, following the example of German law, is one possible solution to eliminate the ambiguities of the current regulation in Estonia regarding related legal entities. German law primarily defines the significant influence criterion based on section 17 of the German Stock Corporation Act (*Aktiengesetz*; AktG), which presumes significant influence in a company in the case of a majority share. Therefore, applying voting rights restrictions is justified if the person subject to the restriction holds a majority share in the legal entity that is a company member. Linking the criterion to the specific size of the share held by the person subject to the restriction in the company would create a clear guideline for competent persons to apply voting rights restrictions, helping to better achieve the purpose of protecting the company's interests. If the member holds a share in a third-party company

involved in a legal dispute or transaction, in addition to the size of the share, the economic interests of the company member in both companies must be compared.

Additionally, the thesis discussed the application of the significant influence criterion in situations where the person subject to the restriction holds a share in the legal entity that is a company member through a nominee account. The thesis found that holding securities through a nominee account complicates the application of the significant influence criterion, as the company making the decision cannot publicly access data on the number of securities held in the name of each shareholder in the legal entity that is a company member. Furthermore, the company making the decision lacks the legal basis to compel the nominee account holder, typically a credit institution, to provide such data. This hinders the purposeful application of voting rights restrictions, increasing the risk of abuse. One proposed solution in the thesis is to amend the current regulation to allow the company making the decision to access data on the number of securities held through a nominee account for each individual in whose name the securities are registered.

LÜHENDID

AktG – Aktiengesetz

BGB – Bürgerliches Gesetzbuch

EVKS – väärtpaberite registri pidamise seadus

GmbH – Gesellschaft mit beschränkter Haftung

GmbHG – Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung

PankrS – pankrotiseadus

RahaPTS – rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus

TsMS – tsiviilkohtumenetluse seadustik

TsÜS – tsiviilseadustiku üldosa seadus

ÄS – äriseadustik

KASUTATUD MATERJALID

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **Aarnio, A.** Õiguse tõlgendamise teooria. Tallinn: Õigusteabe AS Juura 1996.
2. **Altmeyden, H. (hrsg.)**. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Kommentar. 11. Auflage. Verlag C.H. Beck: 2023.
3. **Altmeyden, H.** Machtverhältnisse bei Abberufung eines Gesellschafter-Geschäftsführers in der GmbH aus „wichtigem Grund“. – Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 2016/39, S 2833-2839.
4. **Andersen, P.K. jt.** European Model Companies Act (EMCA). First edition, 2017. – Nordic & European Company Law Working Paper No. 16-26/2017. Kättesaadav: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2929348#.
5. **Austmann, A., Hoffmann-Becking, M. (hrsg.)**. Münchener Handbuch des Gesellschaftsrecht. 6. neuarbeitete Auflage. Verlag C.H. Beck: 2024.
6. **Beurskens, M. (u.a.)**. Beck'sche Kurz-Kommentare. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. 24. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2025.
7. **Drescher, I., Fleischer, H., Schmidt, K. (hrsg.)** Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch. 5. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2022.
8. **Fleischer, H., Goette, W.** Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2023.
9. **Goette, W., Habersack, M., Kalss, S (hrsg.)**. Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. 6. Auflage. Verlag C.H. Beck: München: 2024.
10. **Grigoleit, H.C (hrsg.)**. Aktiengesetz. Kommentar. 2. Auflage. Verlag C.H. Beck: 2020.
11. **Heidinger, A., Leible, S., Schmidt, J. (hrsg.)**. Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2023.
12. **Henssler, M.** BeckOGK zum Aktienrecht. Stand 01.10.2024. Verlag C.H. Beck: München 2024.
13. **Henssler, M., Strohn, L (hrsg.)**. Gesellschaftsrecht. 6. Auflage. Verlag C.H. Beck: 2024.
14. **Hölters, W., Weber, M.** Aktiengesetz. Kommentar. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2022.
15. **Hüffer, U., Koch, J.** Beck'sche Kurz-Kommentare. Aktiengesetz. 19. Auflage. Verlag C.H. Beck: 2025.
16. **Jaeger, C., Pöschke, M., Ziemons, H. (hrsg.)**. BeckOK GmbHG. Stand: 01.11.2024 (62 Ed.). Verlag C.H. Beck: München 2024.
17. **Järve, M.** Osaniku ja aktsionäri hääleõiguse piiramine kapitaliühingu otsuste tegemisel. Magistritöö. Juhendaja Andres Vutt. Tartu: Tartu Ülikool 2020.

18. **Kõve, V.** 10-aastane äriseadustik – tagasivaade senisele arengule. – *Juridica* IX/2005, lk 595-605.
19. **Kõve, V. jt (koost).** Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017.
20. **Laub, G.** Väärtpaberitele kohalduv õigus – selge ühendav seos. – *Juridica* V/2015, lk 339-350.
21. **Laub, G., Promet, K.** Väärtpaberist tulenevate õiguste teostamiseks õigustatud isik. – *Juridica* 8/2017, lk 567-575.
22. **Promet, K.** Väärtpaberite esindajakontol hoidmisega seotud emitendi, investori ja esindajakonto omaja õigused ja kohustused. Magistritöö. Juhendaja Andres Vutt. Tartu: Tartu Ülikool 2015.
23. **Reichert, J.** GmbH & Co. KG. 9. völlig überarbeitete Auflage. Verlag C.H. Beck: 2024.
24. **Reif, S., Walter, T.** Die gesellschaftsrechtliche Treuepflicht, *JuS* 2021, S 630-635.
25. **Saare, K.** Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikool 2004.
26. **Saare, K.** Hääleõiguse piirang kapitaliühingu huvide kaitse abinõuna. – *Juridica* IX/2016, lk 621-634.
27. **Saare, K.** Kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigus. Seadusjärgsed piirangud sisesuhetes. – *Juridica* 9/2020, lk 718-738.
28. **Saare, K.** Kapitaliühingu kõrgeima otsustustasandi liikmete lojaalsuskohustus. – *Juridica* 2022/8, lk 597-610.
29. **Saare, K. jt.** Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015.
30. **Saare, K., Vutt, M.** Vähemusosaluse omajate võimaluse kapitaliühingu huvidele vastava otsuseni jõudmiseks. – *Juridica* 9/2017, lk 619-634.
31. **Spindler, G., Stilz, E.** Kommentar zum Aktiengesetz. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2019.
32. **Varul, P. jt (koost).** Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tartu: Juura 2023.
33. **Vutt, A.** Dividend Payments and Protection of Minority Shareholders. – *Juridica International* XVI/2009, pp. 135-140.
34. **Vutt, M.** Aktsionäri derivatiivnõue kui õiguskaitsevahend ja ühingujuhtimise abinõu. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011.
35. **Vutt, M.** Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus kui hääle kohtulahendiga asendamise eeldus. – *Juridica* 6/2017, lk 391-400.
36. **Vutt, M.** Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus ning hääle asendamine kohtulahendiga. Magistritöö. Juhendaja Kalev Saare. Tartu: Tartu Ülikool 2017.
37. **Värv, A.** Välisriigi õiguse roll Eesti õiguse kohaldamisel kohtute poolt. – *Juridica* 4-5/2023, lk 306-317.

38. **Õunap, K.** Kapitaliühingu otsuste kehtetuks tunnistamine vastuolu tõttu lojaalsuspõhimõttega. – Juridica 2024/6, lk 418-427.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

Eesti õigusaktid

39. Pankrotiseadus. – RT I 2003, 17, 95; RT I, 06.07.2023, 61.
40. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus. – RT I, 17.11.2017, 2; RT I, 14.03.2025, 23.
41. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197; RT I, 31.12.2024, 41.
42. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216; RT I, 31.12.2024, 48.
43. Tulumaksuseadus. – RT I 1999, 101, 903; RT I, 20.12.2024, 5.
44. Väärtpaberite registri pidamise seadus. – RT I 2000, 57, 373; RT I, 11.10.2024, 17.
45. Äriseadustik. – RT I 1995, 26, 355; RT I, 06.07.2023, 131.

Välisriikide õigusaktid

46. Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 18 des Gesetzes vom 23. Oktober 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 323) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/>.
47. Bürgerliches Gesetzbuch. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>.
48. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 21 des Gesetzes vom 23. Oktober 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 323) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/GmbHG.pdf>.
49. Handelsgesetzbuch in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 28. Februar 2025 (BGBl. 2025 I Nr. 69) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/hgb/>.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Riigikohtu praktika

50. RKKKo 1-18-5732.
51. RKTCo 3-2-1-65-08.
52. RKTCo 3-2-1-74-08.
53. RKTCo 3-2-1-99-08.
54. RKTCo 3-2-1-38-06.
55. RKTCo 3-2-1-7-10.
56. RKTCo 3-2-1-33-10.
57. RKTCo 3-2-1-157-10.

58. RKTkm 3-2-1-97-11.
59. RKTkm 3-2-1-144-11.
60. RKTko 3-2-1-72-13.
61. RKTko 3-2-1-55-14.
62. RKTko 3-2-1-89-14.
63. RKTko 3-2-1-169-14.
64. RKTko 3-2-1-74-15.
65. RKTko 3-2-1-81-15.
66. RKTko 3-2-1-133-15.
67. RKTko 3-2-1-9-16.
68. RKTko 3-2-1-44-17.
69. RKTko 3-2-1-26-17.
70. RKTko 2-16-11216.
71. RKTko 2-16-16764.
72. RKTko 2-16-6563/81.
73. RKTko 2-16-9415.
74. RKTko 2-17-1725/117.
75. RKTko 2-17-7999.
76. RKTko 2-17-9986.
77. RKTko 2-18-9475.
78. RKTkm 2-18-9475/52.
79. RKTko 2-18-11036 .
80. RKTkm 2-20-5086
81. RKTko 2-20-8655.
82. RKTkm 2-20-11256/51.
83. RKTkm 2-20-16710/30.
84. RKTko 2-20-17189.
85. RKTkm 2-21-13599/26.
86. RKKkm 1-24-4607.

Ringkonnakohtu praktika

87. TlnRnKo 2-12-18857.
88. TlnRnKo 2-17-10074/204.
89. TlnRnKo 2-17-12817/30.
90. TlnRnKo 2-19-15787/65.
91. TlnRnKo 2-21-807/48.

92. TlnRnKo 2-21-2742/41.
93. TlnRnKm 2-21-4736/21.

Maakohtu praktika

94. HMKo 2-21-807/38.

Kasutatud teiste riikide kohtupraktika

95. BGH, Hinweisbeschluss vom 4. 5. 2009 - II ZR 168/07 (OLG Karlsruhe). – NJW RR 2010/48.
96. BGH, Urteil vom. 7. 2. 2012 – II ZR 230/09 (OLG München). – NJW 2012, 625.
97. BGH: Zur Abstimmungsberechtigung eines GmbH-Gesellschafters über Vertrag zwischen GmbH und KG bei Beteiligung. NJW 1973, 1039
98. OLG Brandenburg: Voraussetzungen einer wirksamen Beschlussfassung nach §§ 47 IV, 53 II 1 GmbHG. NJW-RR 2001, 1185

KASUTATUD MUUD MATERJALID

99. Käerdi, M. jt. Ühinguõiguse revisjon. Analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018.
100. Kõve, V. Õigus- ja kohtusüsteemi areng. Kohtute aastaraamat: 2019. Ettekanne kohtunike täiskogul 14. veebruaril 2020 Tallinnas. Kättesaadav: <https://aastaraamat.riigikohus.ee/oigus-ja-kohtususteemi-areng/>.
101. Riigikohtu esimees: kasvav töökoormus on kohtunikele üha suurem väljakutse. 03.06.2022. Kättesaadav: <https://www.riigikohus.ee/et/uudiste-arhiiv/riigikohtu-esimees-kasvav-tookoormus-kohtunikele-uha-suurem-valjakutse>.
102. Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu 552 SE seletuskiri. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/3c7833d5-7972-3348-8cca-c210ab5e36ea/%C3%84riseadustiku%20muutmise%20seadus/>.